

ЗА БУКВЕНИТЕ

КИРИЛО МЕТОДИЕВСКИ ВЕСТНИК

ОПИСМЕНЕХЪ

ИЗДАВА СПЕЦИАЛИЗИРАНОТО ВИСШЕ УЧИЛИЩЕ ПО БИБЛИОТЕКОЗНАНИЕ И ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ • ГОДИНА XXXII • БРОЙ 32/МАЙ 2010 Г.

**Константин-Кирил
Философ**

*„Бог не изпраща ли
дъжд еднакво
на всички?“*

*Също тъй и слънцето
не свети ли на всички?“*

*И не дишаме ли
еднакво всички
въздух?“*

*Из словото при диспута
с триезичниците във Венеция
(867)*

Четвъртият събор на българите в Европа ще се състои отново в Микулчице от 20 до 23 май 2010 г.

Тържествата ще бъдат по-светени на 130-ата годишнина от организираното българско присъствие в Чехия.

Очаква се българска парламентарна делегация, водена от председателката на Народното събрание Цеца Цачева.

Съборът се провежда с финансовата подкрепа на българското правителство.

Паметник на Св. Св. Кирил и Методий
в Микулчице

Скулптор Емил Венков. Открит и осветен
по време на Третия събор на българите
в Европа, 23 май 2009 г. Снимка Иво Гълъбов

Самоков 1751, „Къща за четене на книги“ – праобраз на българското читалище?! *На стр. 29*

Интернет поколението вече казва своя дума –
грамотно и по европейски

Снимка Пламен Георгиев

Срещи в Парма

Международен студентски симпозиум

От 25 до 27 февруари в Университета на град Парма (Италия) се състои международен симпозиум, който всяка година организират студенти от редица университети на Европа. Той се провежда под егидата на Европейската асоциация за библиотечно и информационно образование и научни изследвания (EUCLID) и обсъжда теми от библиотечните и информационните науки.

Лого на симпозиума

През 2010 г. симпозиумът бе организиран съвместно от Университета в град Парма и Манчестър Метрополитан Юнивърсити (Великобритания). В него взеха участие студенти и преподаватели от 16 държави, между които представители на САЩ и Турция.

Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии участва в дискусиите съвместно с Хумболтовия университет в Берлин и Виенския университет с темата „Ползата от уникалната ситуация: опит с европейска интензивна програма „Еразъм“ в Берлинското висше училище по библиотекознание и информационни технологии. („Benefiting from a unique situation: experiences within an Erasmus Intensive Programme at the Berlin School of Library and Information Science“), изнесена на английски език.

Бяха представени десетки проекти и иновативни идеи в сферата на библиотекознанието и информационните технологии.

Пълната програма на симпозиума може да се открие на електронния сайт <http://bobcatsss2010.unipr.it/>

Владимир Дреновски

На снимката (от ляво на дясно): Хайке Вилхелм, Владимир Дреновски, проф. Гертруд Паниер, Катя Ментз, Яна Румлер. Логото е съставено от първите букви на градовете на университетите, които поставят началото на симпозиума: Будапеща, Осло, Барселона, Копенхаген, Амстердам, Тампере, Щутгарт, Сомбател и Шефилд.

Вековен кръстопът

Седма национална научна конференция в Деня на народните будители

На 1 ноември 2009 г. – Деня на народните будители, в Националния дворец на културата се състоя VII Национална научна конференция с международно участие на тема „България – кръстопът на култури и цивилизации“. Тя бе организирана от Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии, НДК и Дирекция „Книга и библиотечно дело“ при Министерството на културата.

Конференцията бе открита с тържествена церемония, изпълнена от Студентското научно общество по сценарий на проф. Александра Куманова.

Проф. д.ик.н. Стоян Денчев връчи почетния знак на СВУБИТ на проф. д-р Ерхард Бусек от Университета по приложни науки в Залцбург и Института „Донаураум“ в Австрия.

Приветствие към участниците в конференцията поднесе проф. д-р Ролан Елюер – президент на Биеналето на френския език към Международната франкофонска организация, преподавател в Сорбоната.

Пленарни доклади изнесоха проф. Бусек, проф. Александър Федотов, д-р Атанас Ванчев д-р Траси от Париж, есеист и поет, литературовед с международна известност, доц. д-р Боян Георгиев от Университета по архитектура, строителство и геодезия в София, проф. Стоян Денчев в съавторство с проф. Александра Куманова, Николай Василев, Пламен Георгиев-Крайски и Дарина Билярска от Държавна агенция „Архиви“.

На заседанията в първа секция бе обсъдена темата „Културните пластове на България – книжнина и артефакти“ с модератори проф. д.филол.н. Мария Младенова и доц. д-р Кристина Върбанова-Денчева.

Втората секция разгледа проблеми относно „Информационните технологии, глобализацията и общуването между културите“ с модератори доц. д-р Драгомир Паргов и доц. д-р Иван Иванов.

„Европейски културни коридори“ бе темата на трета секция с модератори доц. д-р Свободна Вранчева и проф. д.филол.н. Георги Василев.

Модератор на заключителната дискусия бе проф. Стоян Денчев.

Изнесени бяха общо 104 доклада – 6 пленарни и 98 в заседанията по секции от представители на България, Франция, Австрия и Русия. Издателство „За буквите – О писменехъ“ ще ги издаде в сборник.

Следващата VIII Национална научна конференция с международно участие по случай Деня на народните будители ще се състои на 1 ноември в Националния дворец на културата и на 2 ноември т.г. в СВУБИТ. Нейната тема е „Обществото на знанието и хуманизмът на XXI век“.

Организатор – катедра „Книга и общество“.

Срок за подаване на заявки за участие в конференцията и резюмета на докладите – 30 юни 2010 г.

Справки – в сайта на СВУБИТ (www.svubit.org) и в каб. 218, Ваня Фотева.

Момент от церемонията при откриване на конференцията

Проф. Елюер поднася приветствие към конференцията. Вдясно проф. Стоян Денчев. В средата гл. ас. Юлия Савова, преподавател в катедра „Библиотечно-информационни науки“ при СВУБИТ.

Снимки Йордан Атанасов

Шестица от Страсбург

Ученици от гимназия „Св. Методий“ защитиха блестящо свои проекти в Европейския парламент

Страсбург, специално за в. „За буквите – О писменехъ“

Учениците от гимназия „Св. Методий“ пред сградата на Европейския парламент

На 23 февруари 2010 г. двадесетина момичета и момчета от софийската Профилирана гимназия с изучаване на чужди езици „Св. Методий“, водени от своята директорка Мария Попова – един истински днешен възрожденец, чието потекло води към ловешкия комитет на Левски, спечелиха традиционното състезание на Европейския парламент „Евроскола“.

Надпреварата имаше за цел да насърчи младите европейци да опознаят в подробности дейността на Европейския парламент, като вземат участие в симулирани заседания и дори гласуват неговите резолюции.

Българските юноши бяха подготвени от Мая Владимирова, възпитаничка на училището и понастоящем преподавателка по френски език в него. Те се състезаваха със свои връстници от 21 държави – членки на Европейския съюз. С тях те обсъждаха проблеми, свързани с глобалната икономическа и финансова криза, заетостта, екологията, демократичните ценности и други актуални теми. В „Евроигра“ бяха зададени 19 въпроса на 19 различни езика. Групите се състояха от 4 души от различни страни, като всеки следваше да подбере своите съотборници. Това изискваше много добри умения за общуване.

Сетне работните групи бяха разпределени в 6 заседателни зали. По време на дискусиите бяха предложени решения по темите „Да направим Европа по-динамична“, „Европейска година за борба с бедността и социалната изолация (2010)“, „Околна среда, изменение на климата, енергетика“, „Политика и заетост“, „Демокрация и гражданство“, „Бъдещето на Европа“. Общо три комисии от всичките шест бяха оглавени от българските ученици Михаела Райкова, Кристина Балабанова и Десислава Лазарова.

Два от нашите доклади бяха приети с пълно мнозинство, а изложението на Десислава, изнесено на безупречен английски език, бе определено от председателя на заседанието като първия за годината одобрен доклад по тази тема, който предлага много добри практически решения.

Главният учител на гимназията Нина Иванова получи златен медал за отлично представяне в „Евроиграта“ сред одобрителните аплодисменти на залата.

Накрая под звуците на „Ода на радостта“ представители на страните участнички в „Евроскола“ внесоха знамената на страните – членки на Европейския съюз, между които се диглаше и българският трибагеник.

Десислава Лазарова изнеса своя доклад

Училището бе наградено с почетния медал на ЕС

Лично председателят на Европейския парламент връчи златен медал и грамота на учениците от столичната гимназия за тяхното отлично представяне.

След завръщането си от Страсбург те бяха гости на председателя на Парламента Цецка Цачева.

По покана на Президентството същата група направи показно заседание за защита на европроекти пред екипа на президента.

Една заслужена шестица за гимназия „Св. Методий“.

Материалите са осигурени от ръководството на гимназията.

Здравка Костадинова. Колекция „Глаголица“ (рисуван текстил). В този брой са поместени творби, показани на изложба в Брюксел през 2009 година.

„Св. Кирил“. Стенопис в черквата „Св. София“ в Охрид (1054)

Седем века преди Лутер

Чуждестранни учени и писатели за старобългарската култура

Проф. д-р Волфганг Геземан
 Германия
 „Три са главните основополагащи момента във взаимоотношенията между България и Германия. Най-важни са културната, обществено-научната и религиозната дейност на братята Кирил и Методий, приносът на тяхното дело във формирането на народния език в Средна Европа – седемстотин години преди Мартин Лутер и шестстотин години преди Ян Хус. Следва да се изтъкне също значението на старобългарската писменост за развитието на немската славистика от появата на „*Старобългарска граматика*“ на Август Лескин, отпечатана в Лайпциг през 1870 г., до наши дни.

Мартин Лутер

Проф. Александър Панченко
 Санкт Петербург
 „Знаменателно е, че в днешна България старината не е музейен слой на културата, а влиза в обръщение на съвременната култура. Новите издания на основни произведения на старобългарската книжнина дават основа за ползотворна работа на учени от много страни. А появата на песнопения на Йоан Кукузел в живо изпълнение върху реставрирани невмени ръкописи беше истинско откритие за европейската публика.“ (1980)

Вторият момент аз свързвам с дейността и творчеството на Пенчо Славейков. На практика той изгражда важно свързващо звено между българските и немските поети, писатели и художници.

И на трето място – присъствието на българския фолклор и народно творчество с тяхното значение за нашата славистика и странознание.

Самостоятелна и единна култура на България е огромно поле за изследователска дейност. За да може да я анализира обективно, ученият следва да притежава чувство на самокритичност, да е способен да ревизира субективните мнения, да му бъде свойствено задълбоченото самопознание. Наистина всяка среща между отделни народи е акт, полезен за разкриването и на собствената духовност.“ (1983)

Проф. д-р Хелмут Шалер
 Германия
 „Българският език и особено старобългарският заема важно място в образователната система по славистика в нашата страна. Той представлява определящ момент, изходен пункт в сравнително-историческото изучаване на славянските езици.“ (1983)

Д-р Ернст Ханзак
 Германия
 „Най-значителният автор в историята на старобългарската литература след Константин-Кирил Философ е Йоан Екзарх Български. Както и Кирил, той произхожда от гръко-римска културна среда. Важна заслуга на двамата бележити книжовници е пренасянето на европейската техника на превода, с това и на европейския начин на мислене върху структурата на славянските езици.

В лицето на Йоан Екзарх и неговите ученици старобългарският език изминава за не повече от две поколения такъв път на развитие, за какъвто на по-стари културни езици (като например немския език) са били нужни цели столетия. Наистина е трудно да се оценят истински езикотворческите заслуги на Йоан Екзарх не само за българския, но и за всички останали славянски езици.“ (1978)

Страница с глаголица и кирилица от старобългарска книга – Синайски служебник (XI век)

Акад. Борис Рибак
 Русия
 „През X век Киевска Русия възприема славянската писменост, архитектурата и живописата на Византия с посредничеството на България. Българските книги не се превеждат на руски език, те просто се преписват дума по дума, понеже са напълно разбираеми. Следователно преди хиляда години Русия е ученичка на България, която от своя страна се е учила от Византия. Византийската култура е дошла в Русия, пречупена през погледа на българските книжовници.
 Първото и второто южнославянски влияния през X и XV век в Русия са предимно български.“ (1978)

Проф. Лубомир Хавлик
 Чехия
 „Златният век на българската култура дава основа за развитието на цялата култура на Югоизточна и Източна Европа.“

Проф. Франтишек Дворник
 Чехия-САЩ
 „Делото на Кирил и Методий бива спасено от българите. Годишите на разцвета на българската християнска култура в края на X век са първата глава в историята от пренасянето на византийската култура сред славяните. Особено в тази дейност заемат творци като Константин Преславски, Черноризец Храбър, Йоан Екзарх и най-вече Климент Охридски.“ (1963)

КУЙО М. КУЕВ

АЗБУЧНАТА МОЛИТВА В СЛАВЯНСКИТЕ ЛИТЕРАТУРИ

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

Корица на книгата, издадена през 1974 г.

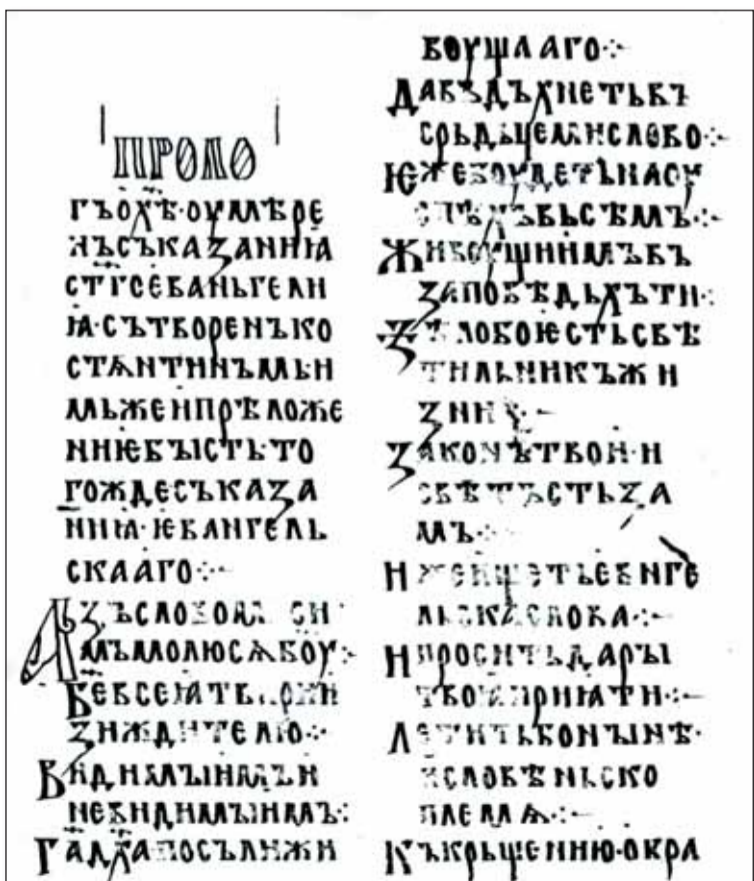
В акростих

„Една от най-ранните стихотворни творби в славянската литература, където всеки стих започва с поредната буква в славянската азбука. Написана е във форма на молитва-обръщение към Бога. Ето защо е наречена Азбучна молитва.

Старобългарският оригинал е изгубен. Най-старият от запазените преписи е в руски сборник от XII век, който се съхранява в Държавния исторически музей в Москва под сигнатура Син. 262. В него е поместена към Учително евангелие на Константин Преславски и заедно с прозаическия предговор образува неговия Пролог. Останалите преписи са от XV в. на сетне. Досега са известни 40 преписа. Според повечето учени неин автор е Константин Преславски. Чрез акростиха той изразява своята радост от съществуването на славянската азбука и от възхода на „славянското племе“. Оригинално произведение на старобългарската литература, родено от българската културна и политическа обстановка.

Като цялост молитвата е утвърждение на новата насока на развитие на България през последната четвърт на IX век и началото на Симоновото царуване, когато започва разцветът на българската книжнина.“

Из „*Старобългарска литература. Енциклопедичен речник*“. Съставител Донка Петканова. Научни редактори Иван Добрев и Анисава Милтенова. Второ преработено и допълнено издание. Велико Търново, издателство „Абагар“, 2003.

Факсимиле от първата страница на Азбучната молитва в най-стария препис от XII век

България остава вярна

Достославният завет на първоучителите

Бойко Борисов – Министър-председател на Република България

Специално за в. „За буквите – О писменехъ“

На 11 май всяка година Българската православна църква отбелязва паметта на светите равноапостоли – братята Кирил и Методий. Две седмици по-късно, на 24 май, цветя украсяват дворовете и класните стаи на всички български училища. Поводът е един от най-светлите и най-български празници – Денят на българската просвета и култура и на славянската писменост.

Мисията, която ненадминатите духовни просветители Кирил и Методий получават в далечния IX век, може да се сравни по обхват и последствия само с най-значимите събития в културната история на човечеството. Тяхната задача е да създадат нова азбука, чрез която Византия да разпростре християнското влияние в целия славяноезичен свят.

В онази епоха, когато ромеите вярвали, че ромей е равно на християнин, е било необходимо славяните да приемат християнството. Само така те са могли „да влязат в семейството“ на византийския император. По този начин светите братя Кирил и Методий разбиват „триезичната догма“ и създават основите на литургия на славянски език. С превода на основните християнски книги на старобългарски език те приобщават славянството към просветените народи.

Хилядолетната българска традиция на почит към светите равноапостоли Кирил и Методий от средата на XIX век преминава от църковна в светска и образователна, а след това и в общонародна почит. От втората половина на XIX век преклонението и почитта към славянските просветители се разпространяват във всички славянски страни и общности.

Римският папа Лъв XIII още през 1880 година ги обявява за общокатолически светци. От своя страна един век по-късно папа Йоан Павел II, славянин, ги провъзгласява за съпокровители на Европа.

През XX век делото на светите братя е оценено от ЮНЕСКО и днес те се почитат в целия свят. Българските катедрали в Ню Йорк, Мелбърн и Торонто също честват като свои патрони светите братя Кирил и Методий.

Бойко Борисов

При откриването на Фонда за славянска писменост през 1989 година в Москва внукът на великия Лев Николаевич Толстой – акад. Никита Толстой, подчертава, че единствено България опазва паметта към Кирил и Методий през отминалите единадесет века.

Това е още едно признание за ролята на България и на българския народ за възникването и развитието на славянската писменост, за опазването и развитието на делото на двамата братя като достойно и велико, общославянско и общочовешко. Запазвайки и разпространявайки постигнатото от Кирил и Методий, България е заслужила признателността и уважението не само на славянските, но и на другите народи по света.

Ако създаването на славянобългарската държава през седми век е първият връх, а приемането на християнството – вторият, то третият връх с най-голям принос на България в световната култура е делото на светите братя Кирил и Методий. Благодарение на него България става център на славянската писменост, полага началото на една принципно нова култура, въвежда четвърти език в християнството и дава духовен тласък на милиони славянски маси, които развиват голямата славянска култура. Това е Културата, която ни обединява и отличава, тук и сега, в многообразието на Обединена Европа.

Грамота Добро Есть

Делото на Св. Св. Кирил и Методий и България

в оценката на видни европейски учени

Д-р Алберт Раух – директор на Института по източните църкви в гр. Регенсбург, Германия

Епохата, в която живеят Кирил и Методий, е твърде сходна с днешната. Ние имаме голяма отговорност да следваме техния пример. Те идват от Изтока с мисия за сближение със Запада. Братята Кирил и Методий са първостроители на духовния мост между Изтока и Запада. (1985)

Норберт Рандов – германски българист

В средата на IV в. в Никопол ад Иструм, край днешното Велико Търново, големият готски епископ Вулфила създава въз основа на една измислена от него азбука първия германски книжовен език, на който превежда Библията и други книги от гръцки, написва коментари към тях и с това полага основа за християнизацията на много германски племена. Обаче през следващите векове германската християнизация претърпява голямо поражение. Подобно поражение претърпява Кирило-Методиевата мисия и в Моравия. Само благодарение на далновидната политика на българския княз Борис I Кирило-Методиевата мисия става

градиво на новата славянска цивилизация. (1985)

Проф. Роже Бернар – ръководител на катедра по славистика в Сорбоната, Франция

Кирил и Методий изтръгнаха от мрака на езичеството старобългарския език, за да го издигнат до достойнството на писмен език.

България, спасявайки делото на Кирил и Методий, е заслужила признателността и уважението не само на останалите славянски народи, но и на други народи по света и това ще бъде така, докато човечеството влага истинско съдържание в понятията напредък, култура и човечност. (1979)

Проф. Рикардо Пикио – италиански славист от Университета в гр. Неапол

България е люлка на голяма средновековна култура. Наследството на Кирил и Методий намери именно в българските земи благотворна почва за развитие и процъфтяване. България става ръководна сила в духовния живот на православните славяни от Адриатика до руските земи. Затова България е люлка на културата на

православното славянство. Подчертавам, че старобългарският е третият класически език на нова Европа. Той е не само средство за поддържане на християнската религия, а практически изпълнява функцията на наднационален международен език. (1983)

Проф. Рудолф Айцетмюлер – австрийски старобългарист, Университет на град Вюрцбург, Германия

Старобългарската литература, като се почне от творчеството на братята Кирил и Методий, не само е ознаменувала началото на славянската писменост – тя остава и в течение на следващите векове значителен фактор за развитието на културата на южните и източните славяни. (1978)

Проф. Гунар Сване – датски учен-славист

Ако съвременните хора искат да разберат самите себе си, те биха могли – и са длъжни – да проследят дългия път, който отвежда назад в историята. В началото на този път като светли пътеводители стоят първоучителите Кирил и Методий.

Здравка Костадинова. Колекция „Глаголица“ (рисуван текстил)

Повелята на календара

Румен Леонидов

И малкият човек у нас, и най-големите хора, общо взето, я караме по старому – нито разумът на държавниците ни, нито вярата на църковния клир могат да надделеят над инерцията. И Празникът на Светите братя пак си честваме отделно – първо на 11 май, както е в църковния календар, и отново, втори път, по светски, на 24. Кога ли най-сетне ще тръгнем заедно с „Върви народе възродени...“ към единството на държавата и религията, на народа и църквата, на повелята и бъдещето?

Не бива да убиваме българското у себе си, защото, убивайки най-свящото у нас си, посягаме на баба Тонка, на Райна Княгиня, и на Дякона посягаме, съсипваме цялата свята гвардия от чисти и некрадливи наши сънародници, денонощни преписвачи на евангелия. Унищожаваме стотици будители, възрожденци, книжари, книжовници, духовници, дърворезбари, иконописци, ктитори, печатари, словослагатели, с една дума – ликвидираме своята изначална святост, която носи всечки народ.

Нека наопаки на всичко около нас и у нас в този ден, в този 24 май излезем заедно с децата си, с внучетата си, с нашите най-скъпи животрептящи скъпоценности, да ги поведем за ръка по пътя към Храма и заедно да извървим този път – от своя окаян бит до общата ни слънчева обител. Нека се преклоним пред светилника на знанието, пред първоизворите на мъдростта, пред иконата на бѣдното, пред олтара на буквите.

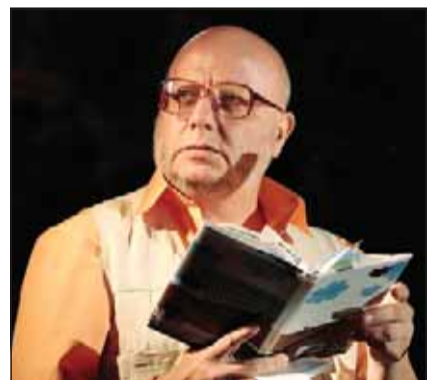
Нека под извисения купол на знанието да обдъхнем нашите наследници с вечния живец на българското слово, да ги научим не само люто да мразят, но и люто да обичат, да ги благословим да бъдат благородни, горди, но не високомерни – учтиви, но не слугиноподобни, достойни и справедливи, а не лукави и вероломни.

24 май и 11 май са ни нужни като запазена марка на нацията – преклонението пред просветата е изконен български мотив. Нация, която осъзнава, че е проста и неграмотна, и се стреми към знанието и познанието като слепец към факел, не е нация за отписване.

Краят на масовото безобразие идва и всеки ден ни приближава към Началото на духовното единение. И то ще дойде точно в името на класическата същност на българина – да обича род и Отечество, да къта децата около себе си, да ги събира в неделя на обяд, да бистрят политиката, да си думат за работата, да има топъл хляб, бяло сирене и руино вино на масата. И у всеки дом да има Библия, да се знаят Соломоновите мъдрости. И всички българи да членуват в една и съща партия – партията на Добрия Бог. И хич да не доверяват на нечитави люде, на бездарници и мързеланковци, които мечтаят да управляват родината, защото не стават за друга работа.

24 май е повече семеен празник, отколкото църковен, светски, национален или официален – това, поне за мен, е Празник на семейните българи, на семейството като българска общност, като семейно посвещаване на чедата в тайните на светлината и извеждането им от страховете на мрака. Затова на този ден е редно да придружим невинността и чистотата до школото, до читалището, до площада с паметника на двамата Братя, да ги проводим до първата черква и заедно да запалим свещичка за благодарност, благодат и мир на душите, на онези, които не са излъгали народеца ни, за именните и безименните му неканонизирани просветители светци, тачени само и единствено по българските бивши и днешни земи.

Който е бил веднъж докоснат от промисъла на мъдростта и любовта, до него стигат гласовете на мъртвите предтечи и в шепота им той чува ясно: „Бѣди Човек!“

Румен Леонидов

Честита чиста и свята азбука!

Глаголически букви върху керамично гърне

Константин Преславски

„Азбучна МОЛИТВА“

Ich mit diesem Worte bete Gott an :

»Gott, Erzeuger aller Lebewesen,
Der sichtbaren und der unsichtbaren,
Schicke den Herrn Geist, den Lebensspender,
Daß er in mein Herz ein Wort einhauche
Welches allen Leuten nützlich sein wird,
Welche leben in deinen Geboten.
Sehr fruchtbringend sind ja in dem Leben
Deine G'setze — Licht für meine Pfade.

Nach dem Wort des Evangeliums suchend,
Deine Gaben zu empfangen bittend,
Flieget heute das Volk der Slovenen ;
Denn zum Kreuze wendeten sich alle
Und begehend sich dein Volk zu nennen,
Von dir, Gott, erbitten deine Gnade.

Mir gib aber heut ein Wort, ein starkes,
Gott, o Vater, Sohn und Geist allheil'ger,
Welcher Hilfe sich von dir erbittet.
Meine Hände heb' empor ich immer,
Kraft und Weisheit von dir zu empfangen ;
Denn du kannst dem Würd'gen Kraft verleihen,
Jeglichem Geschöpf Genesen geben.

Rette mich vom Zorne des Pharao,
Gib mir Sinn und Wissen der Cherubim,
O ehrwürd'ge und allheil'ge Dreiheit!
Meinen Kummer wandle du in Freude,
Daß ich herzensrein heb' an zu schreiben
Deine so sehr wunderbaren Werke.

Der Sechsfügeligen Kraft empfangend
Möcht' ich mich aufmachen, heut' zu dienen
Meinem Lehrer, dem Herrn Jesus Christus,
Seinem Namen und dem Werke folgend,
Kund zu tun das Wort des Evangeliums,
Lob zu spenden der allheil'gen Dreiheit,
Die in einer Gottheit wir verehren,
Welche heut' besinget jedes Alter,
Jung und alt nach jeglichem Verständnis,
Neues Volk, Lob spendend immerdar dem
Vater, Sohne und dem heil'gen Geiste.
Welchem Ruhm gehört, Gewalt und Ehre
Von alldem, was Leben hat und Odem
In unabgehare Zeiten. Amen.

Дипломна работа на Галина Велчева от 1980 г.
под ръководството на акад. Петър Диневков.

Преводът на немски е от украинския учен и писател Иван Франко.

Глаголица в Залавар

Открит е глаголически писмен фрагмент в Унгария

Хайналка Мадяр

При извършване напоследък на археологически разкопки край селището Залавар в близост до езерото Балатон в Унгария са открити и следи от дейността на Кирил и Методий.

Археолозите намират останки от дървен параклис за кръщение (баптистериум), изработен около 840 година. Находката има общоевропейско значение. Светилище с подобна функция и с такива размери в средноизточноевропейския регион досега не е намирано. Това е първата обител, която представя най-ранния период от разпространението на християнството по тези места.

Теренните проучвания са дело на Миклош-Бела Съоке, старши научен сътрудник от Археологическия институт при Унгарската академия на науките, и на Агнеш Ритоок, археоложка от Унгарския национален музей.

За съществуването на този баптистериум, чиято основа има размери 12 x 12 м, археолозите са разполагали със сведения от писмен паметник (conversion) от 870 г. В този извор са описани три църкви, построени в Мозабург-Залавар и в околностите му. Обстоятелството, че тук били издигнати три църкви – една частна, другата предназначена за поклонници, а третата за покръстване – имало особено значение. Това била предпоставка за учредяване на нов епископски диоцез. Около 870 г. именно тук са възнамерявали да организират самостоятелно панонско епископство, подчинено на залцбургския архиепископ.

Осъществяването на този план се прекратява с появата на Кирил и Методий. Стига се дотам, че с оглед на мисията им епископството вече се числи не към Залцбург, а става подотчетно на папата. А това е било в съгласие с папското намерение за намаляване на влиянието на учредените в провинциите диоцези. По онова време папското върховенство все още не е било безусловно възприето от християнския свят.

От този момент започва противоборство между Баварската църква и Рим с намесата на най-високоставените йерарси. Методий до такава степен е бил въввлечен в разприте за надмощие, че когато се върнал от Рим, като назначен епископ на Панония, баварските духовници го заловили и година и половина го държали в плен.

През юли 2009 г. в Залавар е намерена нова находка, свидетелстваща за тукашната дейност на Кирил и Методий. Археолозите откриват фрагмент от гледжосана стомна с изображение на два знака от глаголическата азбука. Важността на такъв фрагмент от глаголическото писмо е огромна с оглед на това, че до този момент на никакъв друг терен, където и да било, при добре документирани разкопки не е намерена подобна находка. Този именно паметник е безспорно археологическо доказателство за това, че Кирил и Методий действително са пребивавали в Мозабург. За това тяхно преби-

ване се споменава и в Житието на Методий. Двамата братя няколко месеца са прекарвали в двора на Коцел, който изучил глаголическото писмо. Находката може да бъде датирана точно – около 865-866 година.

Двамата византийски мисионери са създатели на азбука, предшестваща познатата нам кирилица, въпреки че нейните знаци по от-

ношение на калиграфията не съвпадат напълно.

Двата знака, изписани на уникалната находка, са дело на школувана ръка. Чете се „иже“ и „он“ между тях се вижда кръст, който вероятно служи за разграничаване на думите.

Авторът е журналист от унгарския всекидневник „Залаи Хирлап“.

Археологът Миклош-Бела Съоке

Залавар

Залавар сега е малко селище и се намира в Югозападна Унгария, в окръг Зала.

Административно-селищното устройство на унгарската държава води началото си от X-XI век. Първото сведение за окръг Зала е в грамота, издадена в 1009 г. от първия крал на Унгария Ищван I (997-1038).

Природните дадености на местността, където е възникнало селището Залавар, се определят от близостта на Балатон. Теренът е бил бластит, преобладавали са мочурищата. Най-значимият период от историята на тази местност се отнася към 40-те години на IX век, когато моравският първенец Прибина я получава като феодално имение от източно-франкския владетел Лудвиг Немски. В един от участъците на местността, именуван сега „Варсигет“, Прибина е издигнал своя укрепена резиденция, наречена Мозабург. Тук са били построени и три църкви, осветени от архиепископите на Залцбург. През 866 г. в Мозабург от Византия са пристигнали двама мисионери, Кирил и Методий. По настояване на сина на Прибина Коцел, с благословията на папата Методий е станал епископ на Панония.

Залавар се превръща в административен център на окръг Зала вероятно по време на крал Ласло (1077-1095) на мястото на изчезналото вече селище Колон. Върху развалините на Мозабург, близо до основаното през 1019 г. бенедиктинско абатство била построена крепост, контролирана от краля. Кралската администрация функционирала тук до края на XIII век. Към средата на XV век крепостта попада в ръцете на съперническите помежду си благороднически фамилии. В 1472 г. крепостта става собственост на абатството. През XVI век тя – след издигането на нови укрепителни стени – е включена в системата, предназначена за отбрана срещу турците, през 1702 г. тя е разрушена от австрийците.

Селището Залавар като принадлежащо към именията на Бенедиктинското абатство през 1424 г. се сдобива с правото на пазар. Поради османски набези към края на XVI век жителите го напускат. През XVII в. то обезлюдява. През 1721 г. Абатството възстановява селището.

Жителите на Залавар са земеделци и част от доходите им са от скотовъдство. Те са католици, разполагат с църква и училища.

След разкриването на съкровище от сребърни монети в местността „Варсигет“ през 1854 г. общественото внимание отново се съсредоточава към археологическите забележителности в тази местност. От 1881 г. разкопките тук били водени от родоначалника на унгарската археология Флорис Ромер. Системни разкопки са предприети през 1946 г. под ръководството на археолозите на Унгарския национален музей. Ръководител на разкопките през 1961 г. става Агнеш Шош, а след нейната кончина – Миклош-Бела Съоке. През 60-те години на XX век в селото е построено ново училище, а през 1990 г. е открито общообразователно училище, чийто патрон са светите братя Кирил и Методий. От 1996 г. се работи върху оформянето на историко-мемориален комплекс.

Из сп. „Залаи хирлай“

Преведе от унгарски език Марта Бур

Христоролюбец и книголюбец

Магнаурецът Симеон или Черноризец Храбър?!

Проф. д-р Васил Златарски

Данните и фактите в самия трактат „О писменехъ“ свидетелстват, че авторът Черноризец Храбър

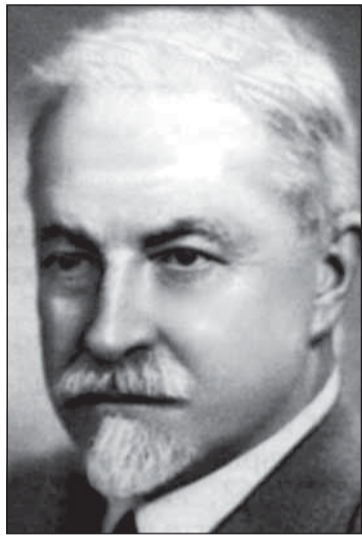
1) произлизал от североизточната – Преславската славянобългарска школа;

2) намирал се под непосредственото влияние на Методиевите ученици, от които той се запознал и възприел Кирило-Методиевата традиция;

3) писал своето съчинение веднага след изхвърлянето на гръцкия език от църквата и училището в българското царство и обявяването на старобългарския език за официален и въвеждането на славянобългарските богослужбени книги в църквата, т.е. между 887 и 894 г. (според първостепенната по важност реформа, внесена от новопрогласения български княз Симеон в заседаващия в края на 893 г. народен събор в Преслав).

Тия изводи ни дават достатъчно сигурни основания да видим в лицето на Черноризец Храбър нико друго освен монах Симеон, третия син на княз Борис, който тъкмо от 887 г., когато се върнал от Цариград в България, живял като монах в Преславския манастир, дето изучавал в средата на Методиевите ученици славянобългарски език и немалко спомогнал за по-бързото и успешно превеждане на Св. писание на богослужбени книги, до края на 893 г., когато Симеон биде освободен от монашеското звание и провъзгласен от баща си на Преславския събор за български княз.

Това наше заключение намира подкрепа и в друго едно обстоятелство. Посочените тъй сполучливо от Ватрослав Ягич някои от главните извори, от които Храбър се ползвал при съставянето на своята творба, а именно граматиката на Псевдо-Теодосий и съчиненията на Теодорит, епископ Кирски, а може би и на Епифаний и Евсевий и предполагаеният граматически сборник явно сочат на оная византийска ученост, която Симеон придобил през времето на своето деветгодишно (878-887) престояване в Цариград, в Магнавърската придворна академия, и за която

Проф. Васил Златарски (1866-1935)

Бележит български историк, родом от Велико Търново, автор на тритомна „История на българската държава през средните векове“.

той бил наречен от царигражданиите „полугрък“.

Най-сетне, що се отнася до името Храбър, то едва ли ще се намери някой, който да се усъмни в това, че тъкмо царският произход на Симеон бил главната причина, която го принудила да прикрие авторството си на Сказанието „О писменехъ“ под тоя тъй сполучливо избран псевдоним, защото тъкмо „храброст“ и „смелост“ се проявили като отличителни черти на Симеоновия характер през целия му живот и дейност.

София, 24.II.1927 г.

Бел. ред.: В покрайнините на София от 10-ина години има гимназия с името на бележития български историк, в която се преподава само на английски език...

„Вие, българите, следва докрай да осъзнаете какво означава в X век начело на българската държава да стои един възпитаник на школата Магнаура като Симеон.“

Проф. Роман Якобсон от Харвардския университет (САЩ), считан за езиковед №1 на XX в., в разговор с Петър Увалиев.

Същата хипотеза

Именитият български поет, драматург, преводач и дипломат Стефан Гечев в своя статия, отпечатана в сп. „Литературна мисъл“ (кн. 4/1972 г.), подкрепя решително тезата на проф. Васил Златарски, като привлича допълнителни основания. Той подчертава голямата близост, включваща елементи на буквален превод, между основни текстове на трактата „За буквите“ и съчинението на Лъже-Теодосий за произхода на гръцката азбука от т. нар. „Венециански кодекс А“. Негов автор е преподавателят по гръцка граматика и литература в Магнаурската школа Комитас. Единственият българин, който се е обучавал по същото време в Магнаура, е Симеон. Хипотезата, че Симеон е ползвал псевдоним, може да се свърже с псевдонимите на неговия наследник цар Петър, който се подписва в творбите си като Черноризец, Инок, Недостойния и пр.

Доц. д-р Емил Александров. „Воин и книголюбец“. // За буквите – О писменехъ, бр. 20, април-май 2005 г.

Оловен печат на цар Симеон. Открит през 2008 г. в Дворцовата църква на Велики Преслав от ст.н.с. Ирина Щерева от Националния археологически институт при БАН

Немски психиатър приема православието

Д-р Георг Райзах живее в малко планинско градче на границата между Германия и Швейцария. Той е бенедиктинец. Известно е, че монасите от Бенедиктинския орден са запазили най-дълго близост с наследството на братята Кирил и Методий след прогонването на техните ученици от Немско. Неслучайно именно Св. Бенедикт Нурсийски е обявен през 1962 г. за покровител на Европа, като по-късно с енцикликата си от 1980 г. папа Йоан Павел II – първият папа славянин в историята, провъзгласява и славянските първоучители като патрони на Стария континент.

Роден е в Мюнхен. Завършва психология и философия. Женен е за филипинка, има три деца. Бил е в Индия и Тибет. Всяка година

посещава Атон. Вкъщи има частен параклис. Притежава две психиатрични клиники. В тях подрежда като православен параклис зала за медитация. Пее на черковнославянски по невми, които сам е изучавал нарочно. Изнася лекции с прожекция на диапозитиви на православни икони. Преди време д-р Райзах се покръства, като приема православието.

Това става благодарение на неговото дългогодишно общуване със софийския художник Йордан Шентов и неговата дъщеря Ина.

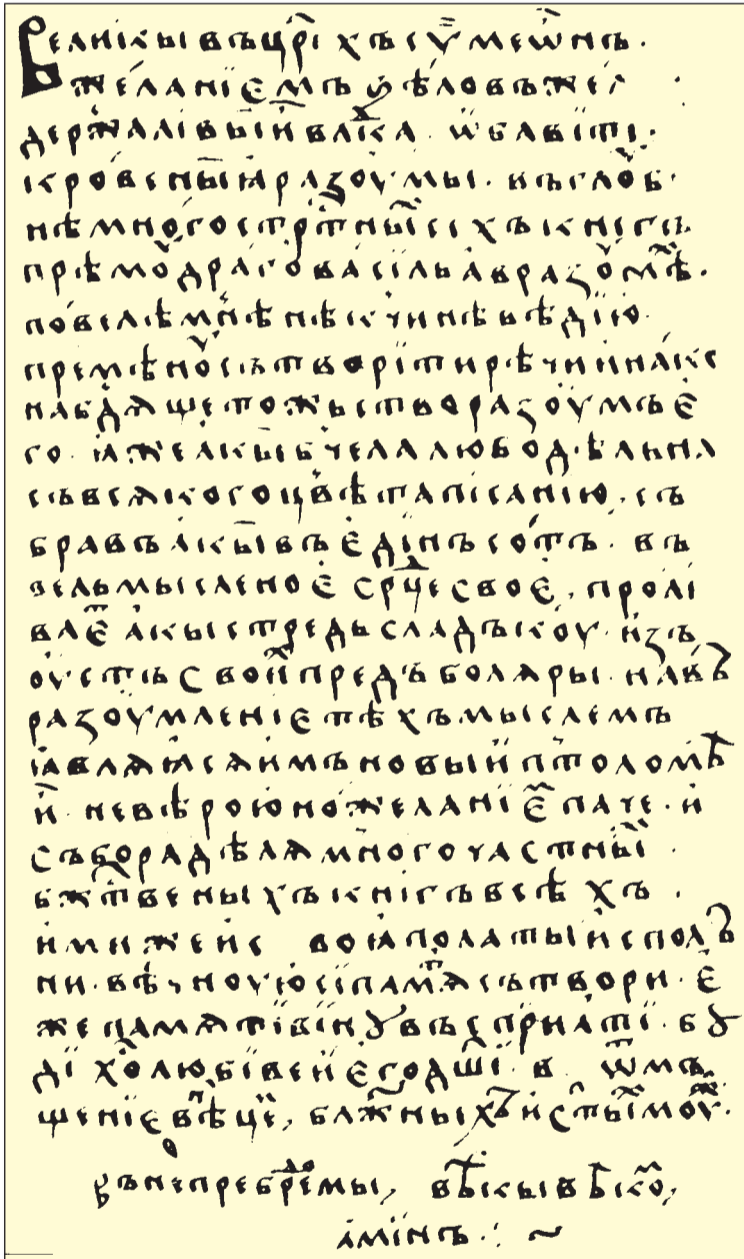
Шентов работи 30-ина години в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Негова е патронната икона на Охридския чудотворец. Нейно копие е подарено от името на университета на рим-

ската базилика „Сан Клементе“, Националния автономен университет на Мексико, Мадридския автономен университет, Държавния университет в Бон, Солунския университет „Аристотел“, Болонския университет, Университета „Комплутенсе“ в Испания, Университета в Делхи, Японския университет „Соха“, Университета в Кьолн. Образът на Охридския чудотворец е дарен също на генералния секретар на ООН Хавиер Перес де Куеляр, Индира Ганди, Ромеш Чандра, Рихард фон Вайцекер, Франсоа Митеран, Хелмут Кол, Роман Херцог, Борис Христов, Мерсия Макдермот, Дайсако Икеда, японската принцеса Саико, президента на Американската академия на науките Уилям Гордън.

Здравка Костадинова. Колекция „Глаголица“ (рисуван текстил)

„Похвала на цар Симеон“

Из „Симеонов изборник“ (1073). Кирило-белозерски препис от XV в., в който вместо името на княз Светослав е запазено името на цар Симеон.

Черноризец Храбър или Св. Методий?

Нова хипотеза

В началото на месец април 2010 г. в редакцията на вестник „За буквите – О писменехъ“ постъпи статия от проф. д.к.н. Стоян Денчев, проф. д.п.н. Александра Куманова и Николай Василев, в която е изложена нова хипотеза относно автора на трактата „За буквите“. Според авторите това е Моравският архиепископ Методий. Те намират основание за това в неговото „Пространно житие“, както и в други писмени документи от епохата. Съществуват седем възможни доказателства за това. Статията ще бъде отпечатана в следващия брой на вестника.

Като Мойсееви скрижали

Димитър Хоматиан, „по Божия милост архиепископ на Първа Юстиниана и на цяла България“, за Св. Климент и изобретените от него букви

Д.ист.н. Илия Г. Илиев

Архиепископ Димитър Хоматиан е една от най-забележителните личности във византийската история в преломното време от края на XII и първите десетилетия на XIII в. Църковен деятел, химнически поет и житиеписец, той стоял начело на Охридската архиепископия през един от най-драматичните периоди в многовековната ѝ история. Като познавач и тълкувател на римското и византийското светско и църковно право, който се стараел да бъде максимално безпристрастен в правораздавателната си дейност, Хоматиан си завоювал авторитет на най-веция юрист в западните области на империята, разкъсана от удара, който ѝ нанесли рицарите на Четвъртия кръстоносен поход.

Изследванията върху живота и делото на Димитър Хоматиан ни отвеждат и към богатото книжовно наследство, създадено по негово време в пределите на Охридската архиепископия и преди всичко в архиепископската канцелария. За нас са еднакво интересни и ценни както агиографските творби, излезли изпод перото на охридския книжовник – Краткото житие на Св. Климент Охридски (т.нар. Охридска легенда) и два канона за неговата гръцка служба, така и документите, отразяващи дейността на Охридското синодално съдилище, превърнали се в образец за правно оgramотаване и практическо ръководство за прилагане на византийското светско и църковно право за поколения юристи и висши държавни и църковни ръководители. В този литературен свод от текстове освен характерните черти на византийската литургия, агиография и правораздаване са се съхранили и безценни сведения за политически събития, биографични данни за велики и обикновени хора, пестри картини от всекидневието на жителите на югозападните български земи и живеещите заедно с тях византийски поданици от различен етнически произход – гърци, албанци, арменци, евреи, турци, западноевропейци.

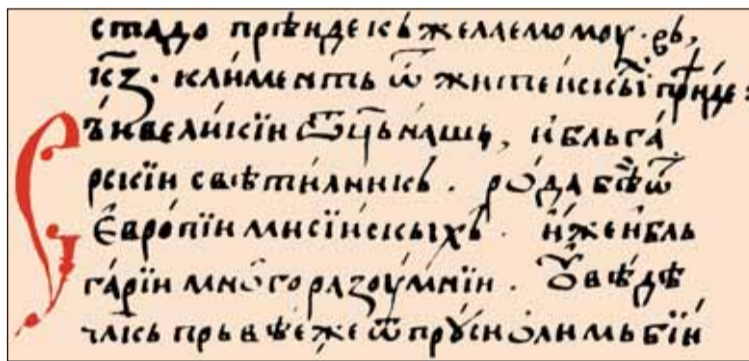
Бъдещият архиепископ на „цяла България“ се родил през втората половина на XII в. в селището Хома, Мала Азия. Когато достигнал необходимата възраст, бил ръкоположен за дякон. В края на столетието го виждаме във византийската столица, където посещавал школата по риторика на Василий Педиадит. Хоматиан дължи на своя престой в Константинопол и превръщането си в един от най-добрите специалисти по византийско канонично и гражданско право. В средата на 90-те години на XII в. той бил вече назначен за апокрисарий (висш византийски чиновник) на охридския архиепископ Йоан Каматир и заедно с него заминал в изгнание в Никея след завземането на Константинопол от рицарите на IV кръстоносен поход (13 април 1204 г.). Завръщането на Каматир и Хоматиан в катедралния град на архиепископията станало възможно едва през 1215 г., когато тази част на полуострова заедно с Охрид отново минала под византийска власт – този път на епирския деспот Теодор Комнин. Наскоро след това Димитър Хоматиан бил назначен за хартофилак на Охридската архиепископия, а след смъртта на Йоан Каматир

(1216 г.) и за архиепископ на „цяла България“.

Неговият жизнен и творчески път начело на архиепископията били белязани от сериозни политически превратности, чиято кулминация станало преминава-

Илия Илиев

Откъс от „Кратко житие на Св. Климент Охридски“ на Теофилакт Охридски (XI в.)

нето през 1230 г. на почти целия Охридски диоцез в пределите на Българското царство. Толерантността на българите към „другите“ обаче не позволила на този политически катаклизъм да се отрази пагубно върху личността на бележития духовник или върху общото състояние на Охридската църква. Не било унищожено и богатото книжовно наследство, останало от пребиваването на Хоматиан в Охрид – Краткото Свети-Климентово житие и два канона за неговата църковна служба, както и над 150 документа на Охридската архиепископия, от Хоматиановото светителстване.

Писмените паметници съдържат много, разнообразни и изключително интересни данни за събития от политическата и църковната история на Европейския югоизток и Източното Средиземноморие по онова време, както и за всекидневния живот в диоцеза на църквата на „цяла България“. Някои от тези сведения без преувеличение могат да бъдат определени като безценен извор за по-задълбоченото опознаване на българското минало и културни традиции.

Всички изследователи на Краткото Свети-Климентово житие се съгласяват с факта, че за основа на Хоматиановия разказ стои Пространното житие на охридския чудотворец – дело на архиепископ Теофилакт Охридски. Използвани са и други незапазени до днес източници, а също така народни легенди и предания, но и Климентови паметници и ръкописни съчинения, съществували през XIII в.

Много важни са сведенията, които Хоматиан дава за материалните паметници, оставени от Св. Климент в югозападните бъл-

гарски земи: каменни стълбове в Главиница (Кефалиния) с надписи, възвестяващи за покръстването на княз Борис „с дадения му от Бога народ“, както и за книгите, написани от светеца по време на учителната и книжовната му дейност в Деволско, Охридско и в разположената наблизо негова епархия, „които се почитат и уважават от целия народ като написаните от Бога Мойсееви скрижали“.

Най-коментираното и най-оспорвано известие на Краткото Свети-Климентово житие гласи: „Изобретил и други форми на буквите за по-голяма яснота от ония, които изнамерил мъдрият Кирил“ (глава 14).

Много изследователи на текста са се питали, дали Климент не е въвел в употреба кирилицата за разлика от по-трудната за усвояване и използване глаголица, дело на славянския първоучител Константин-Кирил Философ. Тази хипотеза обаче има и редица слабости, които са посочени вече от нейните опоненти. Дългите години, прекарани сред българите, оставили трайна следа върху личността на Димитър Хоматиан. Това обяснява интереса му към българския език и обичаи, към легендите и преданията за минали исторически събития, към тачените от българите светци и християнски първоучители. Той не стигнал до самоотъждествяване с българското си паство подобно на друг знаменит предстоятел на Охридската църква – Теофилакт Охридски, но с гордост и достойнство носел титлата „архиепископ на цяла България“.

Авторът е доктор на историческите науки, ръководител на Секция по средновековна история към Института по история при Българската академия на науките.

„Св. Седмочисленици“, стенопис от манастира „Св. Богородица Пречиста“ в Кичево (1564). Зограф Аврам Дечов

Константин Преславски

„Азбучна молитва“

MODLITWA ABECADŁOWA

A A ja tym słowem modłę się Bogu:
 B Boże stworzenia każdego, Twórcu
 C Widzialnych rzeczy i niewidzialnych,
 D Gospodnie, niechaj Wszechożywiciel,
 E Duch w serce moje zejdzie tchnąc słowo
 F Jego niech będzie pożytek wszystkim
 G Żyjącym według przykazań Twoich.
 H Dzięki Twym prawom, co życia świecą,
 I Znajdzie w światłości swoje ścieżyny
 K I ewangelii słowa kto szuka,
 L I ten, co dary Twe chce przyjmować.
 M I leci teraz plemię słowiańskie :
 N Ku chrześcijaństwu ci się zwrócili,
 O Ludźmi Twoimi co chcą się nazwać,
 P Miłości Twojej błagają, Boże.
 Q Nynie dać racz mi słowo bogate,
 R Ojczy i Synu, i Święty Duchu,
 S Pomocy Twojej mnie, który proszę;
 T Ręce ku Tobie podnoszę w górę
 U Siłę i mądrość przyjmować z Ciebie,
 V Ty bowiem godnym mocy udzielasz,
 W Uchronić pragniesz rzeczy wszelakie.
 X Faraonowej złości nie sprzedaj,
 Y Cherubinową daj myśl i rozum,
 Z O przenaјświętsza, czcigodna Trójco ,
 AA Przemień na radość me utrapienie ,
 AB Całą mądrością bym pisać począł,
 AC Czcząc cuda Twoje przedziwne wielce.
 AD Sześciokrzydlatych przyjmując siłę,
 AE Śladem dziś stąпам nauczycieli ,
 AF Imię i dzieło ich podejmując,
 AG Jawnymi Pismą uczynię słowa,
 AH I chwale k Trójcy w boskości wznosząc,
 AI Ją bowiem każdy wystawia rozum
 AJ Już w starym wieku, czy też w młodości.
 AK Język dziś nowy też chwale wznosi
 AL Ojcu , Synowi wraz z Duchem Świętym;
 AM Jemu królestwo, cześć oraz sława
 AN Od stworzeń wszelkich, wszelkiego ducha
 AO Na wieki wieków i zawsze. Amen.

Дипломна работа на Галина Велчева от 1980 г. под ръководството на акад. Петър Динеков.

Преводът на полски е от Ю. Конхаусер и Александър Наумов.

На живо от Барселона Международен пътуващ семинар

Проф. Стоян Денчев връчва сувенири на г-жа Адела де Педрет и проф. Карарас.

На 10-17 април т.г. в Барселона, Испания, СВУБИТ проведе ежегодния си международен пътуващ семинар „Съвременни измерения на европейското образователно и научно пространство. Българо-испански културни общувания“. Той премина под знака на 100-годишнината от установяването на дипломатически отношения между двете страни и получи подкрепата на българското посолство в Мадрид. Участваха преподаватели, докторанти, студенти и служители във висшето училище.

Програмата на семинара включи научна, образователна и културна част. Основен партньор стана Университетът в Барселона, една от най-старите и авторитетни институции в Европа. Българската група беше посрещната любезно във Факултета по библиотечни и информационни науки, където имаше възможност да разгледа университетските аудитории и библиотеката, да изслуша презентацията на декана проф. Урбано, да обсъди възможностите за обмен на студенти и преподаватели и да установи професионални контакти. Представители на Факултета участваха с пленарни доклади и в работата на нашия семинар, който се проведе на 13 април 2010 г. в аулата на Университета в Барселона. Той беше открит от г-жа Адела Клементе де Педрет, почетен консул на България в Барселона, и от зам.-ректора проф. Карарас. В течение на пленарните заседания и работата на трите секции бяха представени доклади, посветени на актуални проблеми на библиотекостроенето и информационните технологии, на българо-испанските културни връзки.

На своя среща на 14 април проф. Денчев и проф. Дидак Рамирес, Ректор на Университета в Барселона, обсъдиха перспективите за двустранно сътрудничество между своите институции. Ректорът на СВУБИТ проведе разговори и с г-н Пике, общински съветник, който му представи проект за отпускане на стипендии за лятна практика на дипломанти бакалаври от СВУБИТ.

Българската група посети организирано различни културни институции – Националната библиотека на Каталуня, Библиотеката на Университета в Барселона, Историческия музей на Каталуня, Музея за национално изкуство на Каталуня, Музея за съвре-

Поглед към Каталунската национална библиотека

Едно от заседанията на семинара

менно изкуство. Индивидуалните културни маршрути включваха богатото архитектурно наследство на града (свързано и с творчеството на Гауди), множество музеи и галерии (на Миро, Пикасо, Военния, Морския), редица катедрали и манастири.

Снимки: доц. Иван Иванов
и Йордан Атанасов

Обща снимка пред входа на университета

Здравка Костадинова. Колекция „Глаголица“ (рисуван текстил)

„Св. Климент“. Стенопис от черквата „Св. София“ в Охрид (XI в.)

Теофилакт Охридски

Охридска легенда

Този велик наш отец и светилник на България бил по род от европейските мизи, които народът обикновено знае и като българи. ...които със страшна войска преминали Дунава и завзели всички съседни области: Панония и Далмация, Тракия и Илирик, а и голяма част от Македония и Тесалия.

Климент пръв заедно с божествения Наум, Ангеларий и Горазд усърдно изучил Священото Писание, преведено с божествено съдействие на тукашния български диалект от Кирил, истински богомъдър и равноапостолен отец, и отначало още бил с Методий, известния учител на мизийския народ на благочестие и православна вяра...

Когато божественият Кирил се преселил в по-добрия живот..., а Методий бил поставен за архиепископ на Моравия и България от същия този папа [Адриан], тогава и Климент бил издигнат на епископски престол, като бил поставен от Методий за епископ на целия Илирик и на българския народ, който владеел страната.

Из „Кратко житие на Св. Климент Охридски“ (XI в.)

От болярски род

България пред тежки изпитания

Доц. д-р Пламен Павлов

След столетия на възходящо развитие, след „Златния век“ на цар Симеон Велики (893-927) и времето на цар Петър (927-969), България е изправена пред тежки изпитания.

Трудно е да се намери точен паралел на личностната и общо-народната българска трагедия, олицетворявана от цар Самуил. Стотици автори от различни страни, култури и епохи са оставяли своите оценки за тази изключителна личност, които могат да бъдат намерени в поместените от Василка Тъпкова-Заимова извори и по-късни историографски интерпретации от български, гръцки, латински, арменски, италиански и друг произход. Това на свой ред потвърждава заключението, че Самуил отрано влиза в средновековния български пантеон от владетели и епични герои, които олицетворяват държавната независимост. Ярка илюстрация на тези стремежи са въстанията през XI в., водени от Самуиловия внук Петър Делян (1040-1041) и от вече далечния му правнук Константин Бодин (1072-1073 г.). Потомък на „славния наш цар Самуил“ и продължител на делата му се чувства дори живелият цели два века по-късно цар Калоян (1197-1207), когото съвременниците възприемат като отмъстител за злодеяния на Василий II и български „ромеоубиец“... И все пак, едва ли може да се даде по-точна оценка от донякъде ехидните думи на византийския писател, живелият и работил в Солун Йоан Ставракий (началото на XIII в.): „оня прочут Самуил, който и до днес е в устата на българите...“

Самуиловите приемници трудно удържат византийския натиск, за което допринасят появилите се в резултат на тежката и кървава война стопанско изтощение, отчаяние и вътрешни раздори. Гаврил Радомир (1014-1015) е свален и убит от своя братовчед Иван Владислав (1015-1018). Макар и опетнен с кръвта на някогашния си спасител, както бе показано именно от Василка Тъпкова-Заимова в нейни по-ранни трудове, синът на Арон се оказва енергичен държавник. Макар и жестока, разправата с дуклянския княз Иван Владимир през 1016 г. парира опитите на сърбите да преминат на византийска страна. Масштабните замисли на царя, включително да нападне империята в съюз с печенезите, се сблъскват със смазващата византийска мощ. „Българският самодържец“, „българин родом“ (според Битолския надпис) загива пред Драч (февруари 1018 г.), коварно нападнат от засада при единороството му с ромейския стратег Никита Пигонит.

Гибелта на Иван Владислав дава ход на отчаянието – царица Мария, патриарх Давид, ичиргу-болит Богдан, дори прославеният Кракра Пернишки и повечето боляри капитулират пред Василий II. Няколко месеца престолонаследникът Пресиан II, провъзгласен от войската за владетел (последен

Доц. Пламен Павлов

Корица на книгата

за Първото царство!), се съпротивлява в планината Томор, но е принуден да се предаде (август 1018). Със сила и коварство са унищожени последните огнища на отпор начело с Ивац и Николица, та чак до крепостта Срем на северо-запад. След епична борба в края на 1018 г. Първото българско царство пада под византийска власт.

С това участие на Комитопулите в тогавашния политически живот не е прекратено. След завладяването на България във Византия се открояват потомците на Иван Владислав, за чиито дела и авторитет поместените в тази книга извори са красноречиви. През 1026 и 1029/1030 г. Пресиан II организира два заговора – своеобразен опит за превземането на империята „отвътре“. Пресиановата сестра Екатерина става византийска императрица (1057-1059). Известни „Владиславовци“ в тогавашна Византия са Алусиан, Арон, Василий и Самуил Алусиан, Мария, смятана за най-красивата жена в империята през втората половина на XI в. В завоюваните от империята български земи харизмата на Комитопулите блести най-ярко в големите въстания, водени от Петър Делян и Георги Войтех.

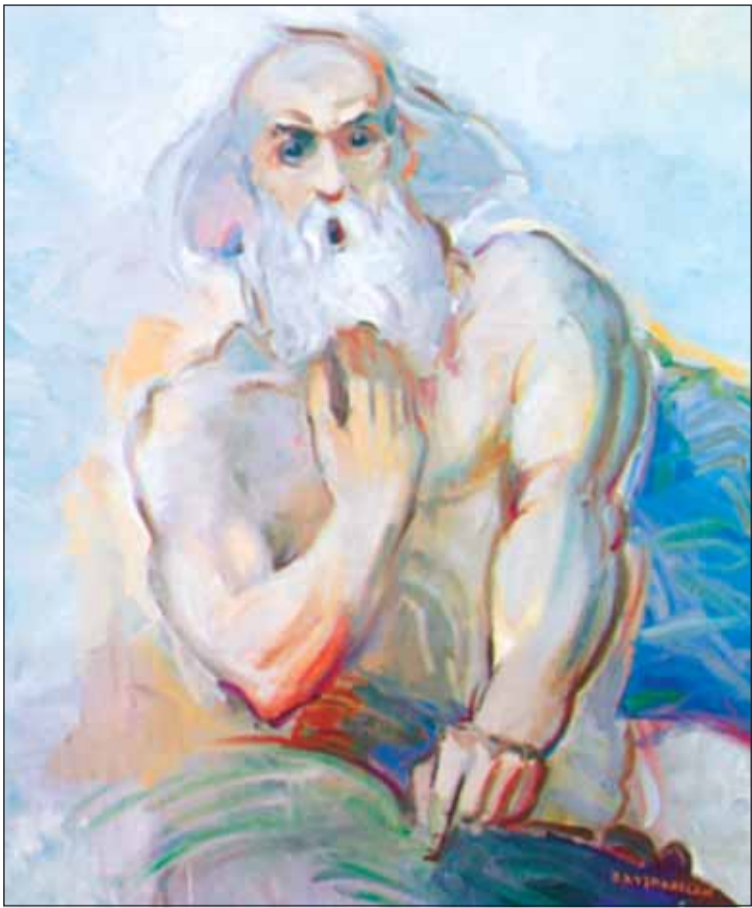
Поредният солиден труд на проф. Василка Тъпкова-Заимова е посветен именно на Комитопулите – българския болярски род, оставил ярки следи в историята на България, Византия и средновековна Европа през X-XI в. Интересът на проф. Тъпкова към темата е подплатен от много публикации, като се започне още с нейните авторски преводи и коментари на основните византийски извори за епохата и нейните изтъкнати

представители. Въобще в богатото, разнообразно като тематика и приноси научно творчество на авторката този знаменит род заема съкровено място. За изследовател от европейски ранг, какъвто е Василка Тъпкова-Заимова, изсяването на историческата истина при съществуващите „бели петна“ в изворите винаги остава първостепенна задача. Този траен интерес към темата обаче е свързан и с интелектуалната традиция в нейното собствено семейство, датираща още от времето на Българското национално възраждане, на българските корени именно от Македония, на които Василка Тъпкова винаги е държала изключително много. Не по-маловажна е и нейната принципна непримиримост към системните и безскрупулни опити за фалшифициране на българската история от страна на автори от бивша Югославия и днешна Македония. Трябва непременно да се подчертае, че щедро поднасяните на различни научни форуми македонистки псевдонаучни интерпретации неведнъж са получавали достоен отговор от българска страна именно от проф. Василка Тъпкова-Заимова, учен със солиден международен авторитет и безупречна репутация.

Едно от най-ярките постижения на модерната българска медиевистика безспорно е фундаменталният труд „Битолски надпис на Иван Владислав – самодържец български“ (С., 1970), осъществен от Василка Тъпкова-Заимова и нейния съпруг, големия български езиковед проф. Йордан Заимов. Тази книга, която от години е класически труд по епиграфика и история, е сред съществените приноси в изследването на епохата на Комитопулите и събитията от края на X и началото на XI в. Критичното издание и перфектната историческа интерпретация на този изключителен старобългарски паметник дадоха категоричен научен отговор на познатите спекулации в бивша Югославия.

С новоиздания корпус от извори и техните разнообразни реплики в историографската традиция темата за Комитопулите получава още по-голяма плътност и специфична полифония. Широка гама от исторически свидетелства за пореден път ни убеждава в изконно българската принадлежност на рода на Комитопулите и делата на неговите изтъкнати представители, чието самосъзнание и политическа воля на „българи родом“ пронизва онази епоха и има своето отражение в историописната книжнина в продължение на едно хилядолетие. Появата на новата книга на проф. Василка Тъпкова-Заимова е отдавна чакано и необходимо научно събитие, нов принос към осмислянето на изпълнената с драматизъм, героика и трагизъм епоха, наричана с право „Българската епопея“.

Авторът е преподавател по средновековна българска история във Великотърновския университет „Св. Св. Кирил и Методий“.

„Свидетелят под Беласица“. Картина от Павле Кузмановски (1999)

Константин Преславски

„Азбучна молитва“

Аз се богу моля с тия думи:
 боже, светотворче, що създаде
 видим свят и дивен свят невидим!
 Господ — дух прати ми ти в сърцето
 да ме лъхне с пламенното слово
 ето в прави път да тръгнат всички
 живи в твойта заповед пречиста!
 Знаем, законът твой е жив светилник
 и в пътеки светлина нетленна
 към евангелския дар възжаждан.
 Литна днес и славянското племе
 милостта на кръста твой да търси .
 Но на мене, който моли помощ
 отче, сине, и пресвети душе
 просещ — твойто мощно слово дай ми.
 Ръце вдигам да получа мъдрост,
 сила що обилно от небето
 ти даряваш на вси твари живи.
 Опази ме ти от горда злоба
 фараонска, изцели ме, дай ми
 херувимска сила шестокрила,
 царю на царете! Да опиша
 чудесата твои вдъхновено,
 шестуввайки пак по пътя славен,
 що учителите двама вечно
 юни начертаха . . . Да направя
 ясно твойто слово за народа!
 На светата троица прослава:
 всяка възраст ней хвала въздава
 и народът мой отца и сина
 и светия дух възвеличава
 днес, вовек веков и до амина.

Стихотворен превод на новобългарски език Емануил Попдимитров

Всред Златна Прага

Памет за 1000-годишнината на Моравската мисия

Величествената църква „Св. Св. Кирил и Методий“ е построена като израз на благодарност към славянската мисия във Велика Моравия (863), възвърнала през текущото столетие вярата на народа за самоопределение.

Църквата е съградена в Карлин, днес район на столицата Прага, по време на върховен културен и обществен подем в чешките земи.

Строежът е осъществен по проект и ръководство на двамата архитекти Карел Ръознер и Игнац Улман между 1854 и 1863 г. – в навечерието на голямата годишнина.

През следващите тридесет години продължават работите по външното оформление и вътрешната украса на храма.

Забележителни са трите изображения над вратите на църквата, създадени от Вацлав Леви (1867-1869).

Над главния вход е изобразен Христос с коленичили пред него Св. Св. Кирил и Методий.

В централната част на презвитара (издигнатото място пред олтара, наричано „солей“) има изображение на Дева Мария, приемаща благодарността на патроните на църквата – дело на Франтишек Секвенц.

На страничните страни на солея са представени събития из живота на славянските първоучители, създадени също от Франтишек Секвенц през 1893 година. След неочакваната смърт на художника те са довършени от неговите ученици Густав Микш и Антонин Крисан.

На самия изход на храма се извисяват величествените дървени фигури на Св. Кирил и Св. Методий, които са изработени изкусно от Бржетислав Кафка през 30-те години на XX век.

Като цяло украсата на тази единствена по рода си църква представлява съчетание между източното и западното изкуство и заслужава подробно изследване.

Константин Вътев

„Св. Св. Кирил и Методий пред Христос“ – барелеф при входа на храма

„Св. Кирил“ – дървена скулптура отдясно на олтара

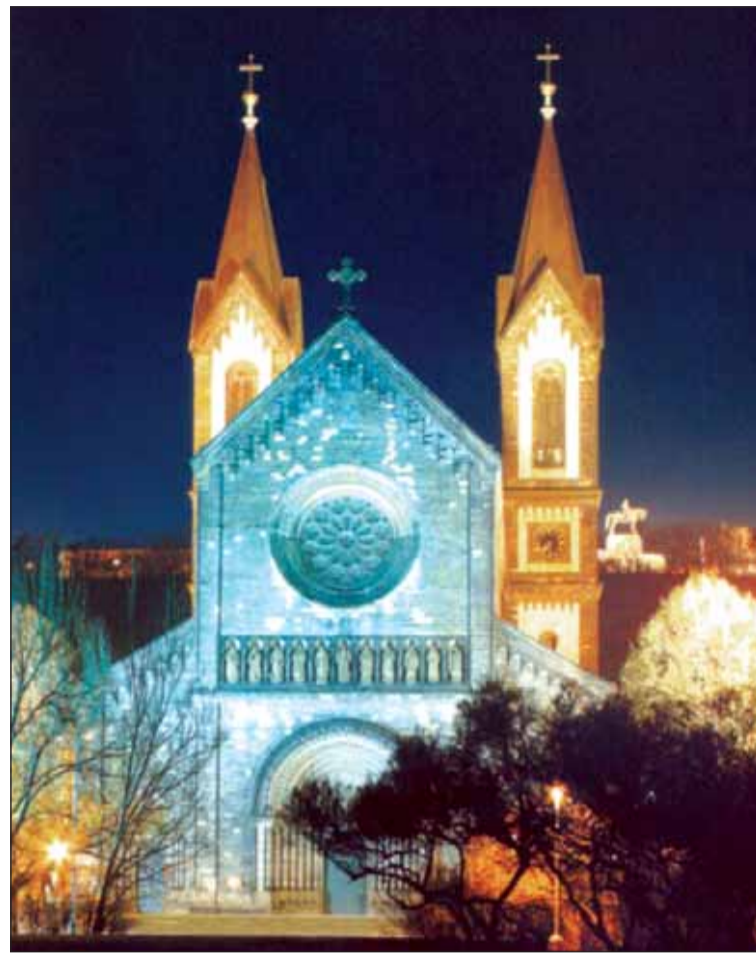
Олтарът на черквата „Св. Св. Кирил и Методий“, Прага, с образи на светци от емайл.

„Кристиановата легенда“ е паметник на чешката литература, написан на латински език. Възниква най-вероятно в края на X в. (между 992 и 994). Съставена е от монаха Кристиан. Съдържа сведения за дейността на Кирил и Методий във Велика Моравия. Цели да покаже корените на християнството в моравските и чешките земи, както и ранната му история в Чехия през първите десетилетия на X век. Авторът може би е ползвал и други запазени по негово време документални текстове.

Сведенията за покръстването на чешкия княз Борживой от Методий заедно с 30 придружаващи го негови хора не са подкрепени от нито един надежден исторически извор.

Този сложен книжовен паметник обединява известията на кирило-методиевски и вацлавско-людмилски легенди.

По „Кирило-Методиевска енциклопедия“. Том II (1995)

Общ изглед на църквата „Св. Св. Кирил и Методий“

Д-р Алберт Лонг

Четири столетия преди Ян Хус

През 1870 г. д-р Алберт Лонг – първият протестантски проповедник, който идва от Америка в България, издава в Цариград книгата „Словениите и българите“. Тя съдържа лекции, четени в Робърт колеж в Цариград. Предлагаме извадки от книгата.

„Преводът на Светото писание от Св. Св. Кирил и Методий през IX в. издава необикновено усъвършенстване, както по формата си, тъй и по богатството на изображението си.“

„Полека-лека всички взеха да се убеждават, че езикът на славяните следва да се нарича не другоаче освен старобългарски“ според учения Шлецер, който заявява, че от всички днешни славянски езици старобългарският е най-пълно развит и обработен.

Възхвалявам особеностите и изаячностите на онзи благороден и великокопен стар език на древните българи, наричан още и старославянски, тържествените и благозвучни тонове, които възбудят възторг и упоение на милиони и милиони души, като им проглася чудни деяния и живот на Оногос, който е пострадал, за да спаси страдащите...

Смело можем каза, че ако прочетем най-старото евангелие пред един българин и русин, единият и другият би го разбрал...

На старобългарския език, езикът на Борис и на двора му, било определено да стане черковно-молитвен език на всички славяни, които папската завист и духовните интриги не можаха да откажат да се придържат към Богом даденото право, по което всякой народ да благодари на Бога на своя майчин език...

„Учението на богомилите е първата заря на похвален подвиг през ония тъмни времена, която заря е била като пътеводна звезда на последвалите преобразования.“

От България са излезли богомилите, катаристите и мнозина други, които и да са имали някои погрешки, били са предвестници и предшественици на Реформацията. Затуй аз не се боя да заявя:

„Слава и чест на поп Богомил!... Слава и чест на това храбро племе, което – ако и безграмотно и варварско наричано от притеснителите си – първо е пробило път през дебелия кора на суеверията и предразсъдъците и без да гледа на заплашвания и угнетения 400 години преди изгарянето на Ян Хуса, първия славянски мъченик, се осмелило да провъзгласи свободата на частната съвест срещу всичките заплашвания на папската тирания.“

„Безпристрастният изследовател на историята, който очертава борбите, страданията, теглилата и лишенията на тези, които едва не са били заровени и забравени, затулени от всяка благотворителна и животоносна струя на светлината, на образованието, религията и гражданската свобода, която се е развила в Европа само в продължение на тези последни векове, не може да се стърпи и да не умиле и да вземе живо участие в съдбата на този народ, който и в тази мрачна мъгла от 400 години не е забравил името си, езика си и дори названието на християнската религия.“

„Българите вече дохождат на себе си и познават дължностите и назначенията си, като са се заели здраво да стигнат до открити простори и да дишат по-свободно...“

Кристианова легенда

Когато веднъж Кирил дошъл в Рим от набожност, бил обвинен от папата и от останалите сановници и църковни ръководители, че се е осмелил, въпреки каноническия порядък, да изпълнява църковните служби на славянски език.

А когато той покорно се извинявал пред тях, но не можал изобщо да ги умилостиви, хванал Псалтира и прочел го публично пред всички и казал:

„Ако всеки дух трябва да хвали Господа, защо на мене, богоизбрани отци, забранявате да изпълнявам Божията служба на славянски или да превеждам други текстове на латински и гръцки на този език? Защото ако можех да помогна на оня народ, както на останалите народи, на латински или гръцки, сигурно не бих се осмелил на това.“

Но като гледах, че този народ има твърда шия, че са груби и необразовани и не знаят Божиите пътища, открих само това единствено средство, което всемогъщият Бог внуши на сърцето ми и чрез което също така мнозина от тях спечелих. Затова не ме корете, отци и господа. Нали благословеният апостол Павел, учителят на езичниците, в писмото си до коринтяните казва: „Не забранявайте да говорят езици.“

И те, като чуха това и като се удивляваха на вярата на един толкова велик мъж, със своето постановление установиха и писмено потвърдиха, че може литургийните обреди и останалите канонически служби да се изпълняват на горепосочения език.

(Х в.)

Светилище на Орфей при с. Татул край Момчилград

Константин Преславски

„Азбучна молитва“

Аз (я) словом цим молюся Богові:
Боже усього живого й творець
Видимого й невидимого
Господа духа даруй живлющого (цілющого),
Да (нехай) надихне в моє серце слово,
є же (що) буде на успіх (користь) усім, що
Живуть за Твоїми заповідями
(тим, що додержують Твоїх заповітів).
Село бо (дуже) яскравий світильник життя є
Закон Твій і ясна путь для того,
Иже (хто) прагне євангельського слова
И (й) прохає прийняти Твої дарн.
Летить бо нині й слов'янське плім'я
К (до) охрещенню вдалися всі,
Людьми Твоїми бажаючи назватися,
Милости Твоєї, Боже, прохають дуже.
Но (але) дай мені нині просторе слово,
Отче, Сине й пресвятий Душе, (тому, хто)
Прохає у Тебе допомоги,
Руки бо свої я завсїди здімаю вгору.
Силу прийняти та мудрість од Тебе.
Ти бо даєш гідному силу,
Впостась-же всяку цінуєш. (Од)
Фараонові злости поратуй мене,
Херовську (херувимську?) мені думку та розум дай.
О (зам, ѿ) чесна пресвята Троїце,
журбу мою на радість перетвори,
Ціломудренно (з повною мудрістю) нехай почну писати
Чуда Твої дивні дуже.
Шостикриластий силу сприйнявши,
Шествую нині за навчителями,
ім'я їхне (двох) та справу наслідуючи,
Я в* створю (себ-то з'ясую наочно —
стосується до пояснення євангельського слова)
Хвалу віддаючи Трійці у Божестві,
(її) Юже співає (оспіває) усякий вік,
Юний й старий своїм розумом.
Язык (народ) новий, хвалу віддаючи повсякчас
Отцеві Синові й Святому Духові,
Йому-ж належить (в ориг. немає) шана й держава й слава
Од усього живого Повсякчас і навіки. Амінь.

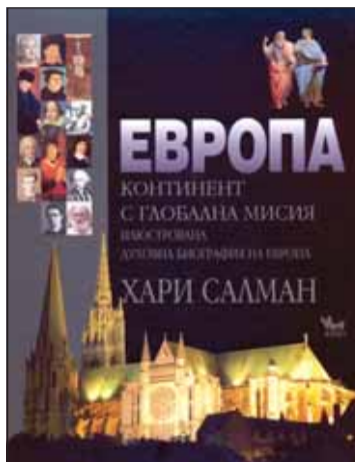
Стихотворен превод на українски език от Пьотър Лавров

С глобална мисия

Духовна биография на Европа

Хари Салман

Хари Салман (роден през 1935 г.) е холандски философ на културата и социолог с дълбок интерес към историята на Европа. От 1971 г. пътуванията му го отвеждат до почти всички европейски страни. Той е направил задълбочени изследвания на културата и социалната история на бивша Югославия, Полша, Чешката република, Русия и България. Говори български, хърватски, чешки, руски и сръбски, както и седемте западноевропейски езика. Защитил е докторат по философия на образованието в Пражкия университет в Чешката република. Преподавал е в Лайдения университет и в Института за социални изследвания в Хага (Холандия) и е работил като хоноруван преподавател в Пражкия университет (1990-2000). От 1995 г. е хоноруван преподавател

Корица на книгата, изд. „Кибее“

Хари Салман

в Университета по професионално образование в Лайден. Изнасял е лекции и е водил семинари по цял свят. Настоящите му изследвания са съсредоточени върху духовната

история и социалните условия за развитието на нова духовна култура. Сред публикациите му има книги за руската култура и съвременната духовност.

Траките: митът за Орфей

Според гръцката митология Орфей е син на тракийски речен бог (в някои варианти – на Аполон) и Калиопа, музата на епическата поезия. Вероятно е роден в района на Пиерия, северно от планината Олимп, по онова време населен от траки, откъдето произлиза и култът към музите.

С песните си Орфей омайва животни, растения и скали.

Той участва в пътешествието на аргонавтите до Колхида в днешна Грузия и преодолява с лирата си магията на сирените. Като посветен в мистериите на Самотраки, той отвежда аргонавтите до острова за посвещаване.

Орфей слиза в подземното царство, за да върне към живот спругата си Евридика. В по-късните варианти на мита той отново я загубва, защото се обръща да я погледне.

Според преданието той е разкъсан от тракийски жени – яростни поклоннички на Дионис.

„Орфей сред траки“. Изображение върху гръцки червенофигурен кратер, Гела, Сицилия (V в. пр. Хр.)

Специалната връзка с Аполон говори, че Орфей е онова, което индийската традиция нарича *аватар*, сиреч богът на Слънцето Аполон се е въплътил в него и работи чрез него.

Пътуването до подземното царство символизира неговото посвещаване. Предполага се, че Орфей свързва своето посвещение в царството на висшите богове с Дионисовото посвещение в царството на по-нисшите богове.

Чрез своята хармонична и преобразяваща душата музика Орфей усмирява човешките страсти и по такъв начин подготвя бъдещото развитие на магическото мислене. Може би това е ставало чрез ритуален танц.

Християнската традиция вижда в Орфей, чиято музика омагьосва дивите животни, образа на добрия пастир.

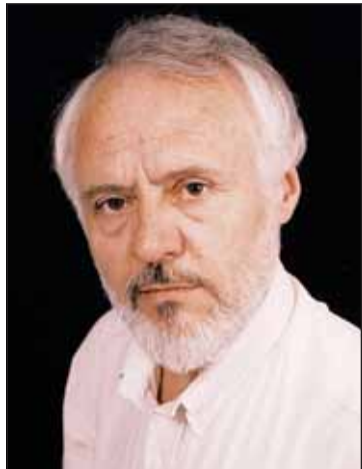
Тракийско светилище. Предполагаемо място на оракул на Дионис, Перперикон, България (V в. пр. Хр.)

Илюстрациите са от книгата.

ОТ СВЯТ В СВЯТ

Амулетът – послание на богомилите

Христо Буковски

Христо Буковски

Прието е да свързваме богомилите с тайните книги, които носели със себе си, за да проповядват идеите в тях сред своите слушатели. Изглежда обаче подозрително, че никой не се занимава със странните им разпознавателни знаци – *богомилските амулети*. Понеже удивителното в тях е не разнообразието, а стриктно следваната неизменна форма, трябва да ги огледаме за посланието, което тя ни носи, защото в нея навярно е ключът и към тайната зад учението/мисията на най-влиятелните български мистици.

Неизменното в тези амулети е, че представляват *оловни свитъци със ситно изписани букви от външната и вътрешната страна*. Гравиранието върху тях е общо взето неразбираемо, защото ролята са късове от голям, нарязан на много части оловен лист, върху двете страни на който е бил изписан пълният текст.

Най-близкото до ума е да потърсим отговор на загадката първо в универсалния речник на тайнствата от древността – Библията. А там наистина става дума за *лист със ситно изписан текст от външната и вътрешната страна* – върху посланието, предадено през 595 г. пр. Хр. на пророк Иезекиил. Случаята с него напомня провалена среща на долетели отнякъде същества с местните им съслужители. Светата книга ни дава доста интересни свидетелства за подобни пришествия, свързани с определени хора – Моисей, Енох, Илия... Та през 595 г. пр. Хр. един пратеник (?) се спуснал край река Ховар при устието на Ефрат в Персийския залив (някъде около древните селища Урук, Ларса и Ериду). За късмет там се случил трийсетинагодишният свещеник Иезекиил, който не бил от този край, а доведен като пленник от Халдейската земя. Но долетелият пратеник го помислил за посветения, с когото имал среща, и му подал *изписан от двете страни свитък*, като даже показно развил текста – човекът да се убеди, че очите си, че *уговорката* била спазена. Пришелецът вероятно дори настоял Иезекиил да усвои на място написаното, но свещеникът взел Небесния за Господ и... изял свитъка. Затова пришлецът го повдигнал със специално устройство до кабината си, за да го види отблизо що за птица е. А за късмет на Иезекиил текстът бил върху бързо разграждаща се материя, която дори оставила в устата му вкус „сладък като мед“ – доста хитър начин да застраховат споделеното срещу опита някой да го съхрани като документ.

(Сигурно затова, когато през 1491 г. пр. Хр. Моисей се срещнал с пришълци на планината Синай, той се забавил няколко дни – докато лично преписал текста, който му бил предаден, от нетрайния му носител върху каменните плочи?)

Полети със странни въздухоплавателни средства, наричани *вимани*, се споменават и в древноиндийските епоси, включително в прочутите „Махабхарата“ и „Рамаяна“. Във „Вайманика шастра“,

написана през IV век пр. Хр. от мъдреца Махариши Бхарадваджи на основата на още по-древни ръкописи от първото и второто хилядолетие пр. н. е., дори има ръководство за пилотите на вимани, които били способни „да прелитат от остров на остров, от континент на континент и от свят в свят“. Между двата района, в които упорито се говори за летящи пришълци, са живели древните българи, тъй че ученията на Мани и Арий може да изглеждат близки с богомилството, просто защото идват от *библейското* място на по-тайните древни контакти.

Интересното във връзка с разказа от Библията е, че когато през X-XII в. богомилството напуснало земите на България и на българските *свършени* се наложило да кръстосват Византия, Сърбия, Босна, Италия и Франция като наставници на своите последователи торбешите, патараните, катарите и албигойците, за разпознавателен знак в своето общество от Посветени те носели късчетата от *текста*. Освен като клетва за вечна принадлежност към общата си тайна, те несъмнено са го имали и като знак, че свършените владеели късове от цялото. При това листовите са изписани с букви, които не могат да се разчетат с просто око. Но не защото са чужди, а понеже са невероятно дребни! Някои отчаяни изследователи дори умуват дали пък гравьорите, които са ги изписвали, не са имали *специфични дефекти в зрението*. Иначе трябва да признаят, че писачите явно са следвали образац на микротекст, който за тях е бил свещен и дори канонизиран с точ-

но този размер на буквите като гаранция за автентичност.

Още една стъпка към тайната на посланието/мисията е разчетаното върху намерен в Добричко *амулет* от XI в. текст против нежит (смърт). Някои бързат да го обявят за молитвен. А дали не е прозрение за духовно безсмъртие – нещо, в което явно е бил убеден и прочутият богомилски *ересиарх* Василий Врач, заявил пред кладата в Константинопол през 1111 г., че *ще полети с пламъците в небето?*

Разбира се, до нас са стигнали и амулети със самостоятелни текстове. Но те очевидно са били фабрикувани като „*противоотрова*“ на *нарязаните*. На висулките били изписани молитви и ги продавали пред църквите – така те изглеждали правилни, а другите – сбъркани (щом не можели да се прочетат).

Тези амулети може би издават предхристиянски произход на богомилското познание.

В същото време притежателите на този амулет подсказват и друга следа – към земите на Орфеевото царство. Най-извисените сред българските езотерици – *свършените* богомили – явно не просто наследили битувалата тук мистична практика. Също като орфиците и те не ядели никаква животинска храна. В ревността си към пост и отречение от живота те напомняли аскетите при траките – абиите. Дори ходели обвити в раса с качулки до очите като отречение и от собствената си плът. Нямали нищо свое, но били изключително богати със специални знания. Даже най-отявлените им врагове в църквата признавали тяхната голяма начетеност и „*ловкостта*“ им да ползват в беседите си Светото писание, а вече стана дума какви странни тайни има там от някогашните пришествия на не-земните.

Задълбочените изследвания върху връзките на богомилството с хилядолетната мистична практика по нашите земи положително ще изяснят изконните истини за оригиналното българско учение, което отвори сърцата на европейците за свободата, равенството и братството.

Авторът е писател и публицист, завеждащ отдел „История“ и заместник главен редактор на сп. „Отечество“, понастоящем репортер във в. „Земя“.

Богомилски амулет, намерен при разкопки в Силистра през 2003 г.

Здравка Костадинова. Колекция „Глаголица“ (рисуван текстил)

Култура на мира

Международна конференция за богомилството в Скопие

Проведената на 20 септември 2009 г. в Скопие международна конференция на тема „Богомилството – средновековна култура на мира и на контакт между цивилизациите“ премина много успешно.

Тя бе организирана от Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии и Българския културен център в Скопие. Координатор на конференцията беше проф. д.филол.н. Георги Василев.

Българската наука се откри като водеща в тази материя, както посочи в своето приветствие до участниците в конференцията ректорът на СВУБИТ проф. д.ик.н. Стоян Денчев:

„Българската наука ще сподели с вас свои значителни резултати: първата в света библиография на богомилството, дело на 2-жа Кръстина Гечева, нови разкрития за влияние на богомилството върху английската средновековна култура, дело на проф. д.филол.н. Георги Василев. А нашето Специализирано висше училище по библиотекознание и информационни технологии въведе и първия в България и в света учебен курс „Богомилството и Европа“.

Свои приветствия поднесоха Ангел Александров, шарже д'афер на българското посолство, и директорът на Българския културен център Димитър Христов. В конференцията взеха участие: проф. д.филол.н. Георги Василев и ст.н.с. д-р Ерика Лазарова (България), проф. Вера Антич и доц. Мая Ангелова-Пановска (Македония), проф. Ален Вуйомен (Франция), д-р Клеър Тейлър (Великобритания), д-р Майкъл Джордж (Канада), а допълнително представиха свои доклади проф. д-р Надежда Драгова (България), проф. Томас Бътлър (САЩ) и Теофанис Дракопулос (Швейцария).

По деликатен, но ясен начин бяха отклонени опитите на чуждестранни автори да оспорят българския произход на богомилството, като към нашата позиция се присъедини и френският представител проф. Ален Вуйомен, известен деец на франкофонията и изследващ присъствието на богомилската тема в българската и френската литература на XX в.

Друго сериозно постижение на конференцията бе, че тя бе отговор на една много неблагоприятна вълна в западната медиевистика – т.нар. деконструктивизъм, отричащ изворовия материал и историческото наследство на катарството. Това отрицание, естествено, е съпроводено с отрицанието на генетичната връзка богомилство–катарство.

Още при подготовката на конференцията нейната програма бе публикувана и допълнително възпроизведена в няколко научни форума в Интернет, а освен това международни учени с голяма известност изпратиха свои пожелания за успешна работа. Например завеждащият катедра в папския Грегориански университет (Рим) проф. Норман Танър (който е професор и в Оксфорд) нарече програмата „много добра“ и изрази съжаление, че не може да присъства.

Докладите от конференцията ще бъдат издадени в отделен сборник, който ще бъде разпратен на всички участници в нея, както и до големите българистични и славистични центрове.

Конгрес по византистика

XXII Международен конгрес за византийски изследвания ще се проведе от 22 до 27 август 2011 г. в Софийски университет „Св. Климент Охридски“. Очаква се в него да участват около две хиляди учени и интересувачи се от медиевистика от цял свят.

Информация в Интернет:
www.22byzantinecongress.org

„Патриарх Евтимий и Паисий Хилендарски“
Стенопис от проф. Тома Върбанов
в черквата „Успение Богородично“ в Пампорово (2008)

Николай Колев
(1943-2005)

Патриарх Евтимий

*Никой по-велик и по-нещастен,
расото със ризница сменил,
по-обречен патриарх, по-властен,
по-безсмъртен никой не е бил!*

*Воля несломима, страшна воля
нужна е за болката-народ.*

*Пишат: „Историческата роля...“
Няма роля! Има кръв и пот!*

*Пред неизмеримата трагичност
подвигът в какво се състои?*

*Само в силата да бъдеш личност,
от която мракът се бои.*

*Патриарх на светлината! Отче!
На потомството си вярвал ти.
Тиранията ще се наложи,
но на бъдещето ще плати.*

*Знаел си го, Патриарх Евтимий,
с разума на зрение и слух.
Затова невидимо те има –
настоящ и всенароден дух.*

Дължима почит

Преди да забравим незабравимото

Георги Константинов

Георги Константинов

влиание на старобългарския. Сам преписва от българските църковни ръкописи (и така ги спасява от идващите пожари по българските земи) за нуждата на руската църква. Наред с това не престава да твори жития, химни, молитви. Пренася в Русия синодика на Българската православна църква, който служи за основа на руските и сръбските синодиди. Почива на 14 септември 1406 година и е погребан в Успенския събор в Москва. Скоро след това е канонизиран за руски светец.

Уви, името на Киприан засега е известно в България само на специалистите.

Няма паметник нито в Търново, нито в днешната ни столица, а в средното училище само се споменава името му, но не се изучават с подробности творческият му път, съчиненията му и многобройните му заслуги като книжовник, духовник и общественик.

По пътя на Киприан върви и неговият по-млад роднина Григорий Цамблак. След трагичния разгром на Търновското царство Цамблак преминава през висшите църковни кръгове на Сърбия, Молдова, Литва, Русия. В някои от тези страни става глава на православната църква и навсякъде провежда Евтимиевата реформа в богослужбните книги. В Молдова например, по време на неговата дейност там, българският език става официален в държавата – редом с румънския. Така са създадени и съществували после няколко века т.нар. влахобългарски грамоти...

А през есента на 1414 г., като наследник на Киприан в Русия, Григорий Цамблак участва с водена от него 300-членна делегация в големия църковен събор в Констанц, на брега на Боденското езеро в Германия, на който в продължение на 4 години духовни първенци на Европа обсъждат съдбата на Стария континент пред лицето на османското нашествие.

Цамблак пътува много, показва удивителни дипломатически качества – особено в усилията си за обединение на православието с католическата църква. На път е да успее в благородното си дело, но смъртта го изпреварва (1420). Автор е на немалко творби, сред които най-известни са „Похвално слово за Киприан“ и „Похвално слово за Евтимий Търновски“. Творбата му за Евтимий е един от бисерите

на старобългарската литература. В нея Григорий Цамблак живо и прочувствено рисува падането на Търново през 1393 г., извисявайки светия образ на Патриарх Евтимий като духовен водач на народа. Всъщност за онези трагични събития в Търново ние знаем главно от творбата на Цамблак.

Много са гордите страници в нашата духовна история, сътворени в едно тревожно и противоречиво време. Изумителна е плеядата от български духовни дейци, озарила пространствата на православна Европа. След Светите Седмочисленици – Кирил и Методий, Климент, Наум, Горазд, Ангеларий и Сава, чието дело намира спасение и подкрепа в българското царство, следващите поколения църковни книжовници достигат не по-малка творческа висота.

Преди известно време присъствах на писателска вечер в Лондон, посветена на съвременната литература на една съседна нам страна. Млада държава, която иска да постави на своята визитна картичка повече културни знаци... Поетите четеха свои стихове, в паузите звучаха познатите ни балкански фолкмотиви, а на специална видеостена се показваха кадри от наше общо културно наследство: древни православни храмове, редки църковни книги, полуобгорели страници, изписани на глаголица и кирилица. Не съм специалист по старобългарска литература, но не беше трудно да разбера, че повечето от тях са свързани с делото на български духовни предтечи. Споменаваният често в онази вечер Климент Охридски е роден в Северна България. Да не говорим за кирилицата – има много доказателства, че тя е създадена в тогавашната ни столица Преслав и наречена така в чест на Св. Кирил от неговите български ученици. Изпитах и завист, разбира се. Защо ние, българите, не направихме такъв литературен „хепънинг“ в голямата европейска столица? Все пак по кошмийски поздравих своите колеги по перо за представянето им. След като родината на църковнославянската книжнина не намира сили и средства да представи духовните си богатства, защо съседите ни, макар и частично, да не направят това? Всеобща тайна е, че българската книжовност е оплодила православната култура и на съседни страни.

И все пак си мисля, че във време, когато всякакви териториални спорове са ненужни и безсмислени, продължава да съществува духовната ни територия, която трябва да помним и защитаваме.

Авторът е писател, управител на Издателска къща „Пламък“, президент на българския ПЕН център, заместник-министър на културата (1996-2000).

Вестник „За буквите – О писменехъ“ горещо подкрепя идеята на Търновската Света гора да бъде вдигнат паметник на Киприан и Григорий Цамблак – видни книжовници, духовни първенци и общественици от европейски мащаб.

В края на 2009 г. излезе втори том на алманаха „Търновски писмена“ на Университетското издателство „Св. Св. Кирил и Методий“, Велико Търново.

Изданието е посветено на 90-годишнината от рождението на проф. д-р Пеньо Русев (1919-1982) и на 35-годишнината от издаването на сборника „Търновска книжовна школа“, том 1.

Отговорен редактор е проф. д.филол.н. Димитър Кенанов.

Печат – издателство „Faber“, Велико Търново.

Лихачов е винаги с нас

Разговор с д-р Наталия Понирко,
Руска академия на науките в Санкт Петербург

Калина Канева, пратеник на в. „За буквите – О писменехъ“

Наталия Владимировна Понирко, доктор на филологическите науки, днес завежда Отдела за староруска литература при Института за руска литература към Руската академия на науките. Била е аспирантка на академик Д. С. Лихачов. Лауреат е на държавна премия на Руската федерация (в състава на авторски колектив за многотомното издание „Памятники литературы Древней Руси“.

Сега е отговорен редактор на поредицата „Труды Отдела древнерусской литературы“. Автор е на „Смех в Древней Руси“ (Л., 1984) в съавторство с Д. С. Лихачов и А. М. Панченко, „Эпистолярное наследие Древней Руси XI-XIII вв.“ (Л., 1992), редактор на 20-томната „Библиотека литературы Древней Руси“.

Вече 10 години, откакто кабинетът на завеждащия Отдела за староруска литература при Пушкинския дом в Санкт Петербург изгуби своя почти половинвековен стопанин. Но всичко стои непокътнато, както го е оставил, сякаш ей сега академик Д. С. Лихачов ще влезе: и огромната библиотека, и бюрото, и стола му, и портретите по стените... Тук никой не се разполага на неговото място и в същото време чувстваш, че има живот. Празникът някога ъгъл е запълнен с компютър, телевизор. Тук се скрива в творческо усамотение всеки, който трябва да свърши нещо спешно.

С неговата приемничка, днешната завеждаща Отдела Наталия Владимировна Понирко се срещам няколко пъти в Санкт Петербург. От широкото ѝ усмихнато лице ме облъхнаха лихачовска доброжелателност и спокойствие.

– Тежък ли е кръстът да поемеш поста, на който е пребивавал почти половин век такъв човек като Дмитрий Сергеевич Лихачов?

– Много тежък. Особено в началото. Аз разбирам, че не съм този човек, но нямаше друг избор – едни починаха, други остаряха и се пенсионираха, а младите са още млади. На мен ми се щеше да бъде Гелиан Михайлович Прохоров, но и неговата възраст напредна... Така че нямаше избор. След плевисцит поех този пост преди пет години.

Лихачов си отиде и не можехме да допуснем след него да се разпадне Отделът, да се разруши школата. Трябваше да запазим всичко – реда, традицията, духа...

Спомняте ли си нашите среди, когато се четяха доклади, правеха се обсъждания? Това беше лицето на нашия отдел. Накрая става Дмитрий Сергеевич, прави изводи и това беше главното събитие. Разбира се, преди това имаше доклад, имаше въпроси, имаше дискусия, но когато Дмитрий Сергеевич започваше да говори – това беше едва ли не втори доклад, той все ще каже нещо, което на никого не му е минавало през ума и веднага обсъжданата тема блясваше в особена светлина. Всичко това продължаваше десетилетия и сега трябва да го правя аз. Представяте ли си какво ми е? Ами ако няма какво да кажа? За всеки доклад, който предстоеше, се готвех, четях, възстановявах знанията си, особено през първата година-година и половина. И сега се готвя, но е по-друго. А тогава знаете ли как беше: ставам, трябва да се изкажа, и муха да бръмне, ще се чуе: „Какво ще кажа?“, „Как ще го кажа?“... Разбирате ли колко ми беше трудно... Например, О. В.

Н. В. Понирко

Творогов (който беше преди мен завеждащ Отдела, след пенсия сега е на половин щат), чете доклад, а аз съм водеща и трябва така да се държа, че да съответствам на нивото му. Да, беше ми много трудно. Сега е по-леко. Някак всички ме поддържат. Появи се и талантливо младо поколение.

Аз съм отдавна тук. Повече от 20 години работех с академик Лихачов, отначало като аспирантка, после – в състава на Отдела. Спомням си как на всички пълнехме главите с възторзите си от Дмитрий Сергеевич. Той беше за нас като светлината от прозореца. По него мерехме всичко. С особена радост тръгвахме на работа в института, защото знаехме, че ще го видим. Наистина! Не беше важно дали ще разговаряме. Стигаше ни да го срещнем, да се поздравим...

Вече беше на 92 години, а ние не разбирахме, че човекът вече си отива... До такава степен, толкова дълбоко бяхме се сраснали с това, сякаш можеше да продължава вечно. А главата му до последно работеше. Беше напълно адекватен, пълноценен. Само не пишеше вече големи книги, но пишеше статии, те се публикуваха. През това време особено се разгърна като общественик. И затова неговата смърт беше за нас някак неочаквана.

Да, но той през целия си живот боледуваше. Още като млад човек се е върнал от лагера на Соловецкия манастир с кървяща язва. Цял живот е прекарвал тежки болести, тежки операции, но беше душевно силен.

Около две години преди края срещнахме по стълбите в Института, поздравихме се и докато се изкачвахме нагоре, той между другото ми подхвърли: „Знаете ли, Наталия Владимировна, на мен май ми откриха рак.“ Ей тъй го каза... Знаех, че лежа в болница, Солженицин беше дошъл да го посети, може би е било вече известно, но

аз в този момент не знаех как да реагирам, какво да кажа и сякаш не го осъзнах. Лекарите са го поддържали, преливали са му кръв, но не се говореше. Той идваше два пъти в седмицата на работа. За юбилея на Пушкин на 6 юни 1999 г. (а почина на 30 септември) замина за Москва. Настоявали са той да произнесе слово на тържеството в Большой театър, но той е предпочел да направи своето изявление на симпозиум на библиотекарите. След това се върна в Санкт Петербург и повече не дойде в Пушкинския дом.

Последното интервю, което ми даде по телефона, беше в навечерието на 24 май.

Към България той имаше особено отношение.

– С нашата страна го свързваха не само научни интереси, но и много приятелства. Споделяше ли с Вас, приобщаваше ли Ви към своите чувства и впечатления от посещенията си у нас?

– О, не само това. Винаги ни правеше и подаръци. Веднъж ни донесе от България кожени ръкавици. На всекиго до един. И ги беше улчил точно по размер. Беше много скъп подарък. Друг път ни донесе портмонета, каквито у нас нямаше. Въобще България тогава беше за нас достъпната Европа.

– Разкажете, моля Ви, за днешното състояние на лихачовския отдел.

– Отделът ни съществува и се развива. Разбира се, имаше опасност да се разпадне – след 50-годишно ръководство от един човек и изведнъж без него?! Старшото поколение не беше многобройно: О. В. Творогов, О. А. Белоброва, М. А. Салмина, Г. М. Прохоров. Останалите тогава бяха млади и още не беше напълно ясно ще станат ли истински учени. А днес е вече ясно – станаха! В науката влязоха доста значителни личности, които завоюваха авторитет, с които се съобразяват. Имат свое направление, издадоха монографии. Да, преди 10 години не беше напълно ясно, ще се съхрани ли школата на Лихачов. Сега твърдо мога да кажа: Да, съхрани се! Дори навлезе младо поколение, което лично не познаваше Лихачов, но някои вече защитиха дисертация по теми от староруската литература.

Отделът ни никога не е бил многоброен. При Лихачов бяхме 13 човека и се стремяхме да оставаме толкова. Сега сме малко повече – петнадесет души.

– Кои са вече изявените в науката?

– Изключително добър работник е Татьяна Робертовна Руди. Тя пристигна от Караганда. Дмитрий Сергеевич я взе като аспирантка и тя бързо се прояви като много работлив и талантлив учен. Занимава се с агиография. В отдела много работи са посветени на руските светци. Създаваме голяма база данни на тази тема. Татьяна Руди е също така научен секретар към редколегиата на нашата поредица „Труды Отдела древнерусской литературы“. Нейният съпруг Евге-

Инициал от „Изборник на цар Симеон“ (1073)

ний Германович Водолазкин (при нас продължава да съществува семейственост – имаме такава забележителна двойка Лев Александрович Дмитриев и Руфина Петровна – уви, вече покойници) издаде наскоро много сериозен труд: „Всемирная история в литературе Древней Руси“. Той е смел, силен, уверен в себе си, а тя – тиха, скромна, но много силна като учен. Тая и Женя – ето такава симпатична семейна двойка работи при нас.

Много способна е Светлана Семечко. Пише много, на различни теми, притежава колосална трудоспособност и всичко ѝ се удава. Надарен човек!

Големи надежди възлагам на Олег Виталиевич Панченко. Той не е родственик, а само съименник на покойния ни колега Александър Михайлович Панченко (между впрочем, неговият син също работи в нашия институт, но е фолклорист. Не е като баща си вулкан, богатир, но също е добър). Олег Виталиевич изследва книжните центрове – в Соловки и другаде. В работа си е изключително прецизен. По дух е проникнат от примера на Дмитрий Сергеевич – аристократичен, ненадрапчив. Той подготви 3-томника на Лихачов за 100-годишния юбилей. Вложи в него цялата си душа. Познава Лихачовото наследство, именно нравственото наследство, по него измерва всичко и самият е такъв човек.

Сред по-младите изпъква Марина Федотова, скромна и много работлива. Всеки в отдела си има своя ниша, всеки работи и взаимно се подпомагаме. Пазим лихачовския стил. Съществува единомислие. Само че и днешните времена са много сложни. Променя се общият дух, изникват нови ценности. Трябва да мислим как да печелим пари...

Научен секретар на Отдела е Ирина Фьодорова, която освен с научната си тема се занимава и с описанието на архива на Лихачов. В Ръкописния отдел е съсредоточен неговият огромен архив. Още докато беше жив, той предаде кореспонденцията си, обработена – 5 кашона. Дъщеря му Людмила Дмитриевна (тя сякаш предчувстваше близкия си край – надживя го само година и нещо), започна спешно да предава архива му. Вре-

мето беше доста неудобно. Спомням си как търсехме кашони от банани и други, мъкнехме ги на ръце – 168 кашона! Той беше истински пазител на изворите. Нищо не е изхвърлено. Голяма част беше подготвял, надписвал – албуми, чернови. Колосален архив, един от най-големите в ръкописния отдел. Никой не искаше да се занимава с него. Трудно е. А тя се зае и работи на два фронта – архивното дело е особена специалност.

– Може ли да се ползва Лихачовият архив?

– Засега не може. Наследничка на авторските права е внучката му Вера Зилитинкевич, която живее в Англия, професор е в Манчестърския университет, занимава се с най-новата история на ХХ век.

– Какви други лихачовски традиции продължавате?

– Продължаваме издаването на поредицата „Труды Отдела древнерусской литературы“. Серията е била основана през 1934 г. при тогавашната завеждаща отдела Варвара Павловна Адрианова-Переца. Дмитрий Сергеевич беше отговорен редактор, сега съм аз. Излезе 58 том, посветен на 70-годишнината на Г. М. Прохоров. Излязоха вече 59-и и 60-и том. По времето на Лихачов започна серията „Книжные центры Древней Руси“. Без него издадохме два сборника: за Соловецкия манастир и за Кирило-Белозерския манастир.

Дмитрий Сергеевич беше измислил една прекрасна инициатива – „Пътуващи четения“. Колко много пропътувахме колективно по Русия – бяхме във Владимир, Вологда и къде ли не. После настъпиха времена, когато не ни отпуснаха пари за такива командировки, нито през последните години на живота му, нито след това. Едва сега ние успяхме да възстановим тази лихачовска традиция. На Соловки е възобновен манастирът, има прекрасен музей. Музейните работници са намерили в гората камъка, на който Дмитрий Сергеевич и приятелят му са издълбали имената си, когато са били затворени в лагера.

Както виждате, Лихачов винаги е с нас. Не така силно и непосредствено, както в първите години след кончината му, но той винаги наистина продължава да ни е мерило за всичко.

Далновидност и системност

Или как в наши дни чл.-кор. проф. Иван Добрев

продължава – духом и тялом – априловската прозорливост

В Катедрата по кирило-методиевистика на Св. Климентовия университет в София проф. Иван Добрев, член-кореспондент на БАН, до неотдавна обитаваше кабинета, в който са работили години наред професорите Любомир Милетич, Любомир Андрейчин и Стойко Стойков – учени мъже с големи заслуги към българския език.

Неговата прабаба Иванка е викала „вуйчо“ на самия Васил Априлов.

Вместо визитка – поглед в Кирило-Методиевската енциклопедия:

Роден е през 1938 г. в Сливен. Завършва средно образование в родния си град и българска филология в Софийския университет. Асистент и доцент във Факултета по славянска филология. Специализирал в Москва и Санкт Петербург. Става професор през 1986 година.

Езиковед и палеограф, специалист по старобългарски език и история на българския език. Издава Зографския и Боянския палимпсест. Изследва глаголицата, като отхвърля хипотезата на Тейлър-Ягич-Лескин за нейния прототип. Подчертава народностната принадлежност на Кирило-Методиевия език. Трудовете му се отличават с оригиналност и са защитени с богата ерудиция. Привежда нови доказателства за българския първообраз на Изборника от 1073 година – дело на Цар Симеон, и на Македонския кирилски лист – много ранен паметник, създаден в Плиска или Преслав в края на IX в.

„Нека първом да потърсим в разговора ни духовното родство с Априлов.“

„Априлов си остава щедър дарител и много далновиден човек. Ако се изразим с днешни думи, новото българско образование е негов интелектуален продукт. Той не само е прозрял нуждата от светска просвета, но е направил всичко, което е било възможно по онова време, за да дойде тя при нас, българите. Като горещ родолюбец, естествено е да помисли първо за родния си град Габрово. Но не само защото там е роден той самият, а понеже там живее много будно балканджийско население с отворени очи за новото. Априлов дава финансови средства не само за построяване на сградата на новото училище, но е мислил сериозно и за преподавателите в него, за учебните програми. Щастливо обстоятелство е, че в Габрово от по-старо време е имало метох на Рилския манастир. Където в Българско е имало навремето рилски метох – оттам именно започва Възраждането ни. Примери за това са градове като Банско, Самоков, Копривница и други.

Живата връзка с манастира в Рила осъществява Неофит Рилски, който (макар и в расо) е учител от светски тип. Той притежава вроден усет къде ще бъде люлката на новата българска духовност. Захарий Зограф го рисува с глобус в ръка – не с евангелие и кръст.

Две са първите средища на новобългарската просвета: Априловската гимназия и – колкото и да е невероятно – училището на Неофит при старата постница „Св. Лука“ в Рилския манастир.“

„А какво значение има Априлов като учен-славист?“

Проф. Иван Добрев

„Неговата „Денница“ е една великолепа книга. Нея следва по-често да я разгръщат дори историците на Българското средновековие. От нея може да се научи например доста подробно за съдбата на Преславската библиотека от X век. Разказано е и за Реймското евангелие, над което в продължение на цели векове са се клеили френските крале при коронацията им. Априлов живо е следял какво се пише за българите главно в Русия, бил е в течение на българската просветна мисъл.

И не е случайно, че тъкмо синът на неговия съмишленик Николай Палаузов Спиридон става първият български учен-историк в европейски смисъл. С неговата дисертация, защитена през 1852 г. в Санкт Петербург, е въведено понятието „Симеонов век“. Това не са исторически случайности. Ако Възраждането ни не бе дело на най-будните тогавашни българи, България едва ли щеше да я има изобщо. Следват ги учени-историзи като Марин Дринов и Васил Златарски, а в областта на езикознанието – Стефан Младенов. Тях-

ното горещо родолюбие е подплатено със здрава европейска научна подготовка. Подобни личности не се побират в нашите издребнели днешни представи за място и роля в историята. Това са хора, които са знаели какво да направят, как да го направят и защо да го направят.“

„Но като стане дума за габровци, първо се споменават вицове за тяхната стиснатост...“

„Те са знаели стойността на парата, но са я вложили за благото на Габрово и на България. И целият този край е такъв – Трявна, Дряново, Севлиево, Елена, Велико Търново. Само тревненските зографи, които правят и въстаническа чета през Април 1876-а, ни стигат като наследство в културата.“

Чудя се едно: защо Габрово не е дало книжовници от величината на Софроний или Раковски като Котел например, или Ботев като Калофер, или Вазов като Сопот.“

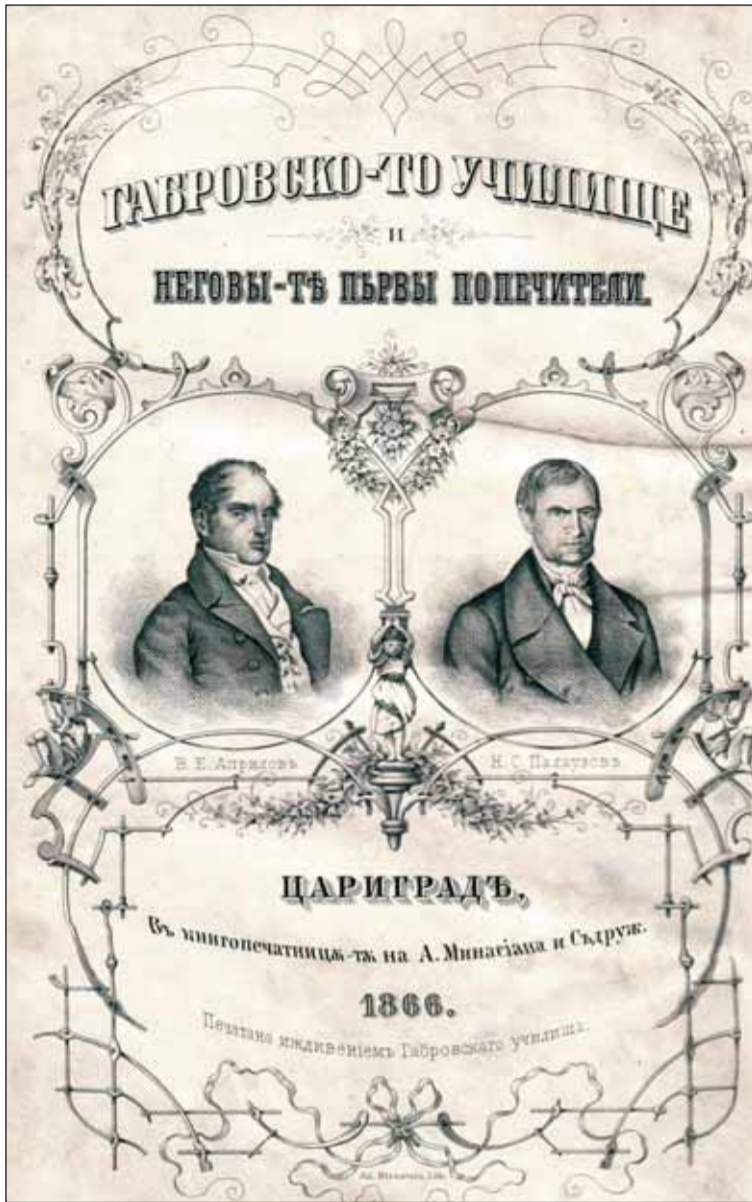
„А какво означава, според Вас, Априловият израз „природен българин“?“

„Човек, който си остава с мисъл и чувство за рода си, където и да се намира по света.“

Отново отваряме дума за кръвната родова връзка с Васил Априлов. Той е бивал у дома им, когато е посещавал града. Сестра му Кера е поддържала писмовна връзка с него. Нейната дъщеря Кина е омъжена за Еким Гунчев, търговец и индустриалец. Внуците им са братовчеди на проф. Добрев. Най-голямата от тях на име Ганка е учила философия в Швейцария. Иванка, кръстена на баба си, е омъжена за проф. Стефан Бончев, един от първите наши геолози. Нейн син е акад. Еким Бончев. Другата дъщеря на име Мария има от своя страна три деца. Най-голямата ѝ дъщеря Бойка е майката на проф. Добрев.

Съставено е подробно родословно дърво според правилата на генеалогията.

С проф. Иван Добрев разговаря неговият студент Илия Пехливанов.

Корица на книгата „Габровското училище“ от П. Р. Славейков

Седем български възрожденски книги

в Конгресната библиотека на САЩ

Неотдавна в Глобалната мрежа се появи известие, че в Конгресната библиотека на САЩ в Ню Йорк – благодарение на нейния директор Джеймс Билингтън – са представени на читателите седем български възрожденски книги в раздела „Редки издания“.

„Кириакодромиион, сиреч Неделник поучение. На всех неделях в православних церквах прочитаемая евангелиях в всего лета с толкуванием и с нравоучение и на великих господских празницитех и на святых празнуемых сказание душеполезное. Преписаний от словенскаго и от греческаго глубочайшего языка на болгарский простий язык от смиреннаго Вратчанскаго епископа Софрония к разумению простому народу. С позволением Доситея митрополита Угровлахийскаго, с помощию епископов и благочестивих христиан нине издаде ся в типографии у римнической епископии при епископе Нектарий, в лето 1806.“

„Буквар с различни поучения, собрани от Петра х. Беровича за българските училища. Напечата ся сас помощта на г. Антонова Йоановича. В годе 1824, Брашов.“ (Рибният буквар на Петър Берон)

„Краткое политическое землеописание за обучение на Болгарското младенчество. В Крагуевац, 1835.“

Петко Рачов Славейков. „Габровското училище и неговите първи попечители. Цариград, в книгопечатницата на А. Минасиана и съдруж., 1866.“

„Българските хайдутини. Тяхното начало и тяхната постоянна борба с турците от падението на Болгария до днешните времена от Г. С. Раковскаго. Книжница първа. Букурещ, у народната книгопечатница К. Н. Радулеску, 1867.“

„Сметка на душеприкашиците В. Е. Априлова, подадена Н. Н. Априлову. Цариград, Печатница на „Македония“, 1867.“

Добавена е етнографска карта на Балканския полуостров, съставена от Йован Цвижич.

Книгите са дарение на българина Тодор Д. Плочев от неговата частна библиотечна колекция. Включването на горепомнатите книги в каталога на Конгресната библиотека става с подкрепата на ЮНЕСКО.

(23). Изъ всѣхъ Болгаръ, первые Габровцы открыли сношенія съ Россією. По Кайнарджикскому миру они стали возить производимый въ самомъ Габровѣ и окрестныхъ селеніяхъ, шелкъ—сырецъ (коприна) для сбыта въ Букурестъ. Между прочимъ, здѣтъ случайно сгорѣлъ Княжескій дворець, (курте) который былъ перенесенъ на другое, болѣе удобное, мѣсто, а прежнее предназначено было къ продажѣ съ публичнаго торга. Нѣсколько Габровцевъ, соединившись и купивъ оное раздѣлили его по жребію между собою, оставили въ самой срединѣ улицы; а прочее застроили домами и лавками. Пылѣ, они получаютъ большіе доходы отъ этого мѣста. Сія часть города и по нынѣ слыветъ старымъ дворцомъ, (Курте веки). Получивъ въ Букурестъ освѣдость, Габровцы стали возить свои произведения въ Москву, гдѣ и учредили торговля Коиторы, которая однакожъ не имѣла успѣха. По симъ-то сношеніямъ съ Москвою, отвѣщенъ былъ и я, еще малолѣтній, роднымъ братомъ моимъ, въ 1800 году, въ столичный городъ Москву.

Факсимиле от книгата на Васил Априлов „Денница новобългарскаго образования“, Одеса, 1841 г.

Преоткриваме себе си

Черква и читалище възобновиха в Габрово Кирило-Методиевския празник от 1859 година

Тотка Полякова

На 11 май 1859 година черквата, Априловото школо и читалището в Габрово изнасят иконата на светите първоучители. Около нея се събират млади и стари, свещеници, учители, ученици, граждани и тръгват по стария каменен мост към Априловото училище. Там ги чакат старейшините и развълнувани родители, които искат да чуят от устата на своите деца какво са научили, докато са ходили на училище. Въпреки че през учебната година малките ученици са носили въщи табелките с надпис „благочинник“, „благодарен“, „внимателен“ и „мъдър“, те не желаят в последния учебен ден да им окачат пред публична надписа „глухак“.

Голямото събитие става под бряста до самото училище. Учителите, сред които и Тодор Бурмов, задават все по-трудни въпроси на своите ученици и децата все по-смело предизвикват възгласи на одобрение от възторжената публика. Събитието се превръща във всеобщ празник. Млади и стари, бедни и богати се залавят на балканджийско хоро, като огласяват с песни чаршията. Националната Априловска гимназия, читалище „Габрово“ и Архиепископското намесничество решиха в Годината на Априлов да възкресят това събитие – второ след празника в Пловдив. Те получиха подкрепа от Общината и Дирекция „Регионални културни дейности“ на Министерството на културата. В определени училища и класове свещеници, учители и читалищни дейци още през февруари изнесоха лекции под мотото „Трите стожера на българщината – църква, училище, читалище“. Юношите трябваше да напишат есета на същата тема и да пожелаят лично да участват във възстановката на празника 11 май. Драматичният театър и Регионалният исторически музей предоставиха характерни костюми от възрожденската епоха.

На самия 11 май стотици габровци обсадиха парка до черквата „Успение Богородично“ в центъра на града. От нея бе изнесена голямата икона на Св. Св. Кирил и Методий. Шествието поведе архиепископският намесник свещеноиконом Тодор Лалев заедно с кмета Томислав Дончев. Отци от местните храмове и младежи понесоха хоругви. Пред паметника на Априлов говориха

директорката на Априловската гимназия Ана Маринова и архиепископският намесник. Показан бе годишният училищен изпит по Вазовия роман „Под игото“.

Накрая пред училището се изви пъстро хоро за габровци на всяка възраст.

Авторът е председател на управителния съвет на Народно читалище „Габрово“

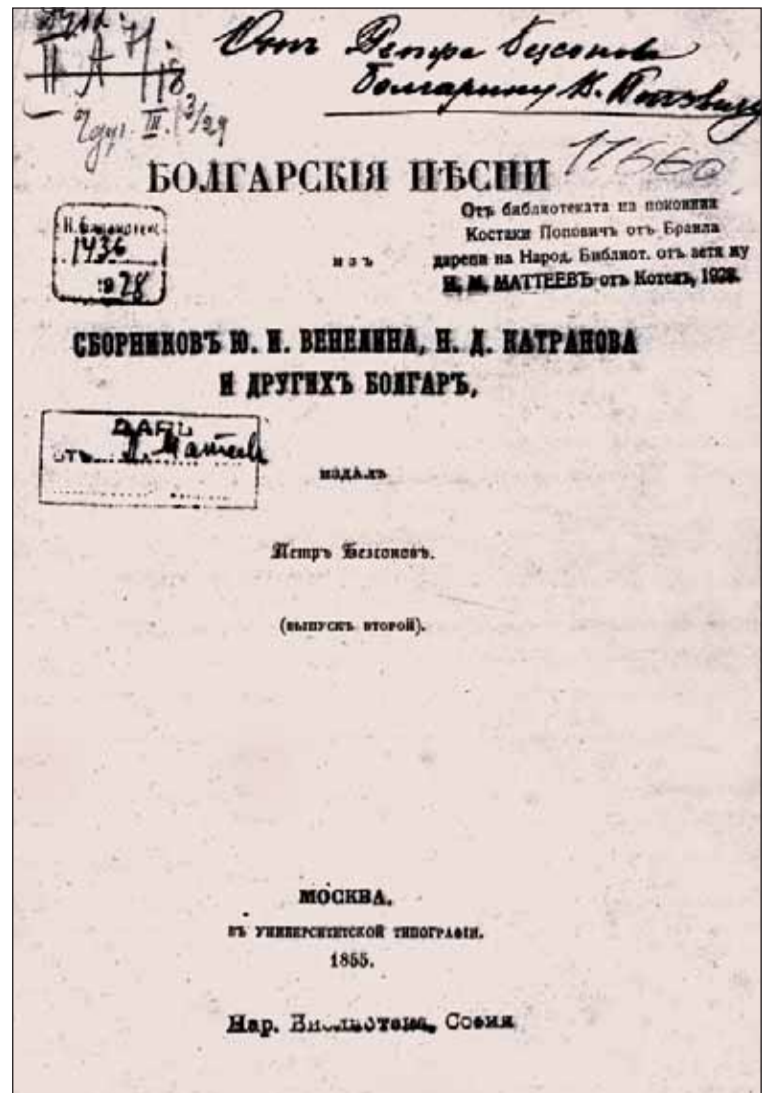
Изнасяне на иконата на Св. Св. Кирил и Методий от черквата

Хоро за всяка възраст пред паметника на Васил Априлов

Шествието минава по стария каменен мост

Книгата, издадена през 1855 г. в Москва.

Книга-документ

Пьотър Безсонов

Руският литературовед и фолклорист Пьотър Алексеевич Безсонов (1828-1898) е завършил Московския университет през 1851 г. Член е на Комисията за печат на държавни грамоти и договори, а от 1857 г. е старши съветник в Московската синодална типография. От 1879 г. завежда Катедрата по славистика в Харковския университет. Създал е десетина сборници по руски фолклор. Работи също по материали от българската и сръбската словесност. Най-голямо значение има сборникът с български народни песни, извлечени от сборници на Юрий Венелин, Николай Катранов и други български автори. Само за една година – 1855 – този сборник претърпява две издания с разрешение на цензурата.

Уводната част на тази книга е посветена главно на новобългарския език. Според Безсонов България е „класическата страна за славянските филолози и историци“.

Върху запазения в Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ екземпляр има собственоръчен автограф на Безсонов, посветен на българина Костаки Попович – участник в Кримската война (1853-1856), за което получава като награда високо руско отличие.

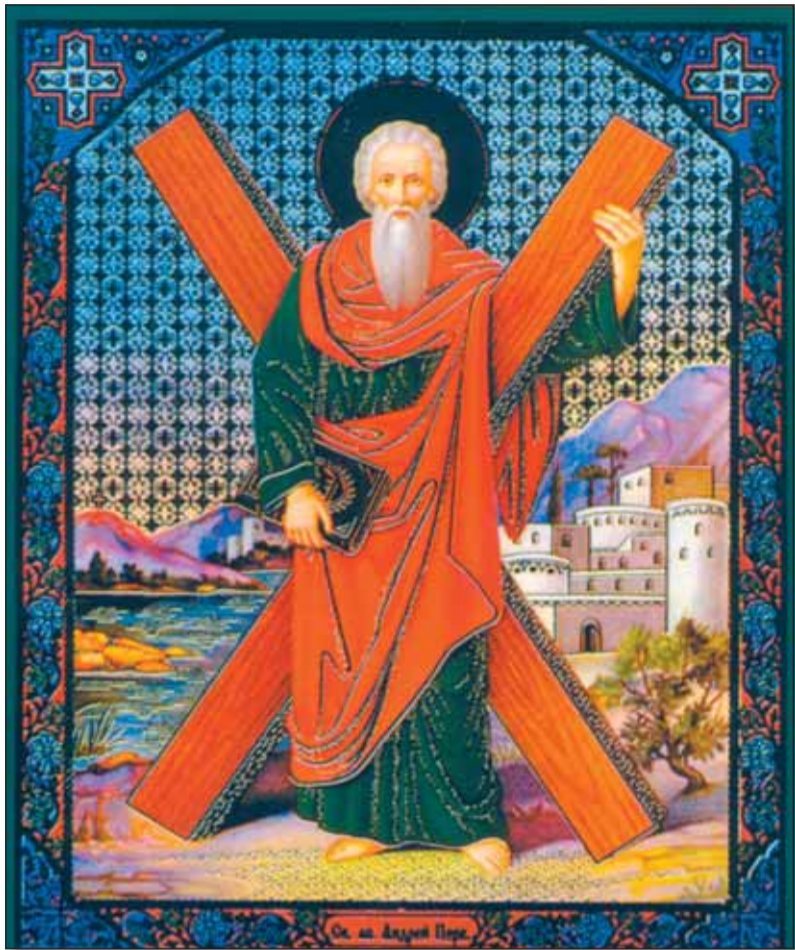
Константин Николаев Попович е роден през 1821 г. в Ямбол в семейство на търговци, което се премества в румънския град Браила. Там през 1833 г. се ражда неговият брат Васил, който следва по-късно литература в Киевския и Московския университет. Сетне последният става учител по литература, френски език и геометрия в Болградската гимназия. След Освобождението е преподавател във Военното училище в София и учител по български език на княз Александър Батенберг. През 1884 г. е приет за дописан и редовен член на Българското книжовно дружество.

Константин Попович е баща на Матилда Попович (1850-1925) – една от първите жени, посветила се на сценичното изкуство, съпруга на Петър Матеев. Именно той подарява екземпляр от книгата на Безсонов на Народната библиотека в София, който е заведен под № 1436 от 1928 година.

Петър Матеев (1850-1940) е роден в Котел. През 1868 г. той завършва Робърт колеж в Цариград. През 1875 г. придружава английския археолог Джеймс Смит при разкопките в Месопотамия. През Руско-турската освободителна война е преводач в щаба на генерал Йосиф Гурко. Участва в Сръбско-българската война през 1885 г. и е награден с медал. От 1887 до 1893 г. е директор на пощите и телеграфите в България. Известно време е пълномощен министър на България в Гърция. Подарява на читалището в родния си град ценни книги, вестници и списания, а също и средства за построяване на нова читалищна сграда.

Ето за какво разказва една рядка книга от колекцията на Народната библиотека. Тя потвърждава, че възкресението на България след петстотингодишен мрак е закономерно явление.

Йордан Ценов

„Св. ап. Андрей Първозванни“. Съвременна икона

Откъс с името на Св. Наум Охридски в акростихи. Препис от XIII в., съхраняван в библиотеката на Зографския манастир на Света гора.

„Св. ап. Андрей“. Резба върху кост със сребърен обков. Худ. Кирил Томанов, показан на втория международен фестивал на християнските изкуства и култура в Несебър през 2006 г.

НАУМ

ОТ ПРЕСЛА

Възпял първия Христов

Св. Наум Охридски като църковен

Проф. д.филол.н. Георги Попов

Извършените през последните десетилетия изследвания в областта на църковната песенна поезия или химнографията разшириха и обогатиха представите за Кирило-Методиевото поетическо наследство. В стигналите до наши дни славянски ръкописи от типа на триода, минеите, октоиха и други богослужбени книги с химнографски състав бяха установени десетки църковни песнопения с оригинален (непреведен) старобългарски произход. Творбите са предназначени за служби с общо църковно съдържание – Великия пост, празниците Рождество Христово, Богоявление, Успение Богородично, Въведение Богородично, последования за светци и църковни събития, общи служби, осмогласни песнопения и др.

Отличителна особеност за по-голяма част от творбите е акростихът, който обединява отделните съставни елементи на полистрофичните химнографски структури. В разнообразните по жанрова принадлежност песенни композиции (цикли от трипеснеци и четирипеснеци, поредица от стихире или отделни канони) са представени основните разновидности на акростиха, разпространявани през средновековието във Византия – азбучен, обикновен фразов и усложнен метрически или стихотворен. Значението на тези химнографски текстове за науката е изключително голямо.

Както е известно, акростихът притежава важно свойство, което е било забелязано и използвано още в древността. Веднъж създаден и вграден в текста на дадено произведение, той се пренася механично в по-късните преписи, без дори преписвачите да осъзнават това. При появата на съкращения в състава, размествания на начални изрази или интерполации целостта на акростиха се нарушава, но промените трудно могат да залечат заложените в първоначалната композиционна структура допълнителен вертикален текст. Обикновено липсващите звена се възстановяват при последователното четене на запазените начални букви. Така в по-късните преписи акростихът

достига без каквито и да са промени в съдържанието или в езика. При преписването се изменя единствено графиката. Това важно свойство придава на творбите с акростих изключително голяма документална стойност. Наличието на допълнително вграден вертикален текст е сигурен белег, че съответната химнографска творба не е преведена, а е съставена на славянска почва.

Особено ценни за науката са химнографските текстове, които съдържат в акростих имената на авторите. В богатата съкровищница на старобългарското химнографско наследство са открити десетки такива произведения. В тях са засвидетелствани имената на тримата известни Кирило-Методиеви ученици – Константин, Климент и Наум, за които се знае, че след смъртта на славянския първоучител Св. Методий се установяват на територията на Първото българско царство, където развиват широка по своите мащаби църковно-организаторска и религиозно-просветителска дейност.

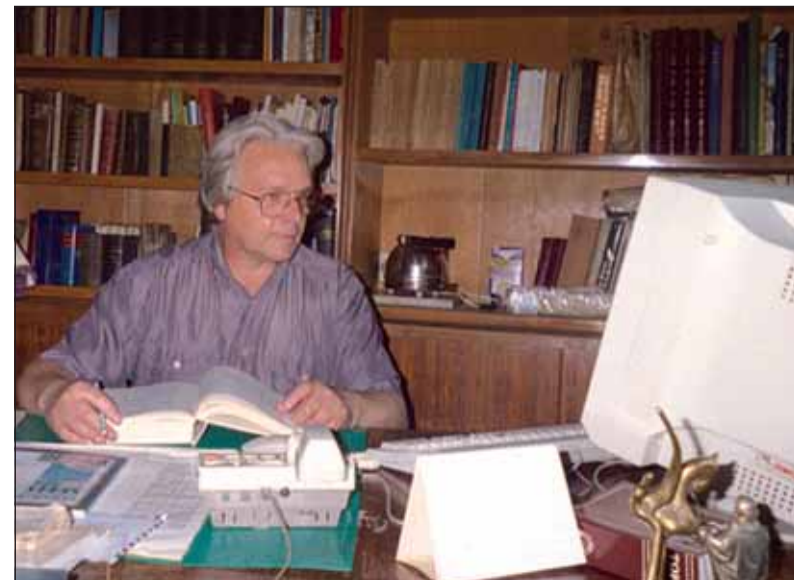
Името на Кирило-Методиевия ученик Константин, познат в науката като презвитер Константин или епископ Константин Преславски, е установено в акростиха на 7 химнографски произведения (единични

творби или обединени химнографски композиции).

Най-многобройни са откритите творби с авторския подпис на Св. Климент Охридски. Двата варианта на неговото име КЛИМЕНТ или КЛИМ се четат в акростиха на повече от 20 химнографски произведения, предимно канони.

Засега името на третия Кирило-Методиев ученик Св. Наум Охридски е установено само в една творба – в Канон за св. ап. Андрей Първозвани, открит от Стефан Кожухаров, но няма съмнение, че този славянски книжовник и просветител е автор и на други химнографски произведения, които или не са стигнали до наши дни, или все още не са намерени. Към такова заключение насочват поетическите достойнства на Наумовия канон за Св. ап. Андрей Първозвани, които представят автора като един напълно изграден църковен поет с богата богословска ерудиция и творчески възможности.

От творбата на Св. Наум Охридски досега са установени общо 5 преписа. Първият от тях, открит от Стефан Кожухаров, се намира в състава на миней за м. септември – ноември от XIII век, притежание на библиотеката в Зографския ма-

Проф. Георги Попов в работния си кабинет

1100

В ДО ОХРИД

„Св. Наум кръщава дъщерята на княз Борис I“
Стенопис в манастира „Св. Наум“ край Охрид (1806)

апостол вен поет

Корица на книгата,
издадена през 2005 г.

настир „Св. Георги“ на Света гора (ръкописът е заведен в нея под № 88). Канонът обхваща осем песни без втора, като всяка песен съдържа по четири тропара. Разчетеният и публикуван от Стефан Кожухаров текст на акростиха, образуван от началните букви на тропарите, гласи:

чително интересен състав. В него са поместени множество оригинални (непреводни) химнографски произведения, свързани по произход с дейността на Кирило-Методиевите ученици. Ще спомена само някои от тях: Цикъл предпразнични трипесници за Рождество Христово с авторския подпис на Св. Климент Охридски, Канон за Рождество Христово с авторския подпис на Константин Преславски, Канон за Богоявление с анонимен метрически акростих, цикъл Азбучни стихире за Рождество Христово и Богоявление, Канон за Въведение Богородично с анонимен фразов акростих, Канон за ризата и пояса на Св. Богородица с авторския подпис на Св. Климент Охридски и др. Наумовият канон за Св. ап. Андрей Първозвани е поместен с редуциран състав, в резултат на което целостта на акростиха е нарушена, но общата първоначална текстова основа на творбата е съхранена.

Четвърти частично запазен препис от Наумовия канон за Св. ап. Андрей Първозвани установих в състава на Празничен миней от XV век № 163 от Народната библиотека „Кирил и Методий“ в София. Този сравнително късен препис е важно свидетелство за продължителното разпространение на текста. По своя химнографски състав този ръкопис отразява особеностите на новоизводната литургическа практика, в основата на която лежат изискванията на Ерусалимския типик. Службата за Св. ап. Андрей има разнороден по произход химнографски състав. Канонът започва с първите две песни (първа и трета) от Канона за св. ап. Андрей Първозвани, създаден от Св. Йоан Дамаскин, но всич-

ки останали песни – четвърта, пета, шеста, седма, осма и девета, са взети от творбата на Св. Наум Охридски.

Неотдавна руският изследовател проф. Анатолий Турилов събщи за още един новооткрит препис от Наумовия канон за Св. ап. Андрей Първозвани, който се намира в древноруски пергаментен ръкопис от началото на XV век – Празничен миней № 3473 от Музейната сбирка на Държавния исторически музей в Москва. Публикуването на този новооткрит древноруски препис е предстоящо.

И така, от творбата на Св. Наум Охридски за Св. ап. Андрей Първозвани досега са установени в цялостен или в частично запазен вид два преписа от XIII в., един от първата половина на XIV в. и два от XV в. Тези ръкописни свидетелства, които произхождат от различни векове и принадлежат към различни книжовни средища – от Атон до Русия, са важно доказателство за широкото разпространение на творбата и за нейното трайно присъствие в духовния живот на славяните.

Песнотворческите принципи, заложили в създадения от Св. Наум Охридски Канон за Св. ап. Андрей Първозвани, са характерни за изисканото химнографско изкуство. Налице е стройно изградена химнографска композиция – всяка песен съдържа еднакво количество тропари. Умело е вплетен подходящ за съдържанието на песенната възхвала фразов акростих. Стриктно е спазено изискването за включване на богородични по съдържание тропари в отделните песни. Осъществена е смислова връзка между текста на ирмосите и съдържанието на тропарите. Откриваме последователно логическо преминаване от обобщена песенна възхвала за светеца в съдържанието на първите песни към конкретни моменти от живота и подвизите на апостола в заключителната част на канона.

Всички тези особености разкриват голямото поетическо майсторство на старобългарския книжовник и нареждат творбата на Св. Наум Охридски сред най-добрите образци на средновековната християнска църковна поезия.

Авторът преподава старобългарски език в Богословския факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ и сътрудничи на Кирило-Методиевския научен център при Българска академия на науките. Носител е на почетен знак на Университета (със синя лента), както и на други награди.

„Св. Наум Охридски“. Стенопис в черквата „Св. София“ в Охрид (1054)

„Първия Христов апостол хвали (възпява) нищият (смиреният) Наум.“

Според словашкия славист Любор Матейко в първоначалния състав на канона е имало и втора песен, която при преписването е изпаднала. Затова той възстановява текста на акростиха с прилагателното „първозван“ –

ПРЪВОЗВАНИЯ ХРЪТОВА СА ХВАЛИ НИШЦИНИ ПОУХИ.

Изказаната от словашкия изследовател хипотеза е приемлива от смислова и граматическа гледна точка. Предложената реконструкция се съгласува и с песенния състав на използвания от Св. Наум Охридски византийски ритмо-мелодически образец. Заслужава внимание и фактът, че епитетът „първозван“ се използва широко в химнографските и житийните текстове за Св. ап. Андрей.

По-нататъшните изследвания върху средновековното славянско ръкописно наследство доведоха до откриването на нови преписи от творбата на Св. Наум Охридски. По време на непосредствената ми работа с ръкопис № 647 от Белградската народна библиотека – т. нар. Братков миней от втората четвърт на XIII век, установих наличието на частично запазен препис, който съдържа цялата първа песен и част от песен трета. Съставът на запазените песни се покрива напълно със Зографския миней.

Друг ранен препис от Наумовия канон за Св. ап. Андрей Първозвани се намира в Празничен миней № 166 от Хлудовата сбирка в Държавния исторически музей в Москва. Ръкописът, който е датиран от първата половина на XIV век, има изклю-

Воскресения ден

Тържествена литургия в цариградската черква „Св. Стефан“ за 150-ата годишнина на Българския Великден

През тази година Възкресение Христово отпразнуваха едновременно и православните, и католиците, и протестантите. Освен това датата съвпадна с историческата дата на Българския Великден.

В черквата „Св. Стефан“ в Цариград беше отслужена тържествена литургия за отпразнуване на 150-ата годишнина от обявяване независимостта на Българската църква. Тя беше водена от Великия епископ Сионий. Присъстваха много българи, дошли за празника.

Българската национална телевизия предаде пряко събитието едновременно с великденската служба в храм-паметника „Св. Александър Невски“, водена от българския патриарх Максим.

Кръст от черквата „Св. Стефан“

На 8 април 2010 г. в аулата на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ под наслов „Екзархията е Отечество“ се състоя тържествена юбилейна сесия по повод 150 години от обявяване на независимостта на Българската църква и 140 години от учредяване на Българската екзархия.

събития, които нямат, за съжаление, аналог в по-ново време.

Във фойето на Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ беше открита документална изложба.

Тя беше организирана от Държавна агенция „Архиви“, Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“, Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Националният исторически музей, Научния архив на Българската академия на науките, Църковния историко-археологически институт към Българската патриархия и Националният църковно-исторически музей. Сесията бе ръководена от ректора на университета проф. д-р Иван Илчев. Въстъпително слово произнесе проф. д-р Георги Бакалов, директор на Държавна агенция „Архиви“. Деканът на Историческия факултет доц. д-р Пламен Митев представи аналитично същността на двете съдбоносни

Интериор от черквата „Св. Стефан“ в Цариград

„Българският Великден“. Картина от проф. Иван Петров (1958)

„Паметник за освобождението на Българската Църква от Гръцко-Вселенска Патриархия след петнадесетгодишна борба“
 Литография от Николай Павлович (1872)

С пълно единомислие

Историческият 3 април 1860

„Помени, Господи,
 всякое епископство
 православних!“

С тези думи по време на великденската литургия в цариградската черква „Св. Стефан“ епископ Иларион Макариополски обявява независимостта на Българската православна църква.

На 28 февруари 1870 г. султан Абдул Азис издава ферман за учредяването в Цариград на Българска екзархия в населените от българи 15 епархии в Мизия, Добруджа, Горна Тракия и част от Македония: Търновска, Доростоло-Червенска, Варненско-Преславска (без гр. Варна и 12 селища между нея и Кюстенджа), Пловдивска (от Пловдив само махалата Св. Богородица, без Станимашка каза), Софийска, Видинска, Врачанска, Ловчанска, Нишка, Кюстендилска, Самоковска, Велешка, Сливенска и Нившавска (Пиротска).

Църковният събор, свикан през 1871 г. в Цариград, изработва Екзархийски устав, според който Екзархията е призната за официален представител на българската нация в рамките на Османската империя.

Свиканият на 12 февруари 1872 г. Временен съвет на Българската екзархия избира за пръв наш екзарх Ловчанския митрополит Иларион. Този избор обаче не е одобрен от Високата порта и на 16 февруари същата година на негово място е поставен Видинският митрополит Антим.

Тези събития отрищват духовната енергия на българите за години напред и са рядък пример на пълно единомислие. Те са резултат от десетилетия търпеливо мирно духовно израстване у стотици българи от отечеството, при водачеството на цариградските българи, което съвпада и с началото на Кирило-Методиевския празник.

Българската екзархия е продължител на Търновската патриархия, открита след падането на Търновград през 1393 г., а също и на Българската Охридска архиепископия, затворена през 1767 г., когато нейните епархии преминават към Цариградската патриархия.

„Константинопол. Българската черква в квартал Фенер“
 Френска литография (XIX в.)

Пастирска проповед

Патриарх Московски и на цяла Русия Кирил

Словата на Московския и на цяла Русия патриарх Кирил са образец за публицистика на нравствена тема. Всяка събота (от 10,45 ч. бълг. време) по първа програма на Руската телевизия той произнася своята „пастирска проповед“. В нея, като се позовава на календарната почит към религиозни дейтели от минали векове, главатата на Руската православна църква обсъжда най-остри съвременни проблеми, засягащи главно младежта. Говори не от своя кабинет, а пред олтара на величествения храм „Христос Спасител“, сринал в годините на „безбожните петилетки“ и възобновен преди десетина години. Неотдавна в Новгород Патриарх Кирил говори пред многолюден младежки събор.

С нарочно решение на Светия Синод от настоящата година Кирило-Методиевият празник ще бъде винаги на 24 май със средище в самата руска столица Москва и с личното участие на Патриарх Кирил.

Празникът бе възобновен през 1986 г. в северния град Мурманск чрез съдружие между руски и български писатели и публицисти.

На следващата година 24 май бе празнуван и на борда на атомния ледоразбивач „Сибир“ на самия Северен полюс.

Патриарх Московски и на цяла Русия Кирил произнася своята пастирска проповед пред олтара на храма „Христос Спасител“

Апостоли единомравни

Руски църкви, посветени на Св. Св. Кирил и Методий

В Санкт Петербург след дървената църква (1719) е изградена нова църква, посветена на Въздвижението на Светия честен и животоворящ кръст Господен. С иждивението на търговеца Шигалов през 1872 г. под нейната камбанария е открита и църква, посветена на славянските първоучители. През 1932 г. църквата е затворена и превърната в работилница на реставратори. От 1991 г. тя отново приема вярващи християни. С благослението на Санкт-Петербургския и Ладожки митрополит Йоан тя става катедрален храм.

През май 1992 г. пред олтарната стена на църквата е открит първият в Санкт Петербург паметник на цар Николай II. Той е дело на скулптора Сергей Алипов и е пренесен от Царско село.

През 1990 г. в град Угра, Смоленска област, е издигнат параклис, посветен на равноапостолите Кирил и Методий. През Светлата седмица на 1997 г. Смоленският митрополит Кирил благославя място за изграждане на нов храм. Той е осветен на 21 септември 2002 г.

През 1997 г. в смоленското село Знаменка над лековит извор е изградена каменна черквица.

На 5 февруари 1895 г. епископ Антонин освещава храма на Духовното училище в град Псков, основано през 1809 г., и престол, посветен на двамата Солунски братя. Оттогава 11 май става храмов празник. Той е съпроводен от богослужение и пеене на тропара за Св. Св. Кирил и Методий по

Църквата „Св. Св. Кирил и Методий“ в град Угра, Смоленска област

време на благодарствен молебен. След 1917 г. църквата е разрушена.

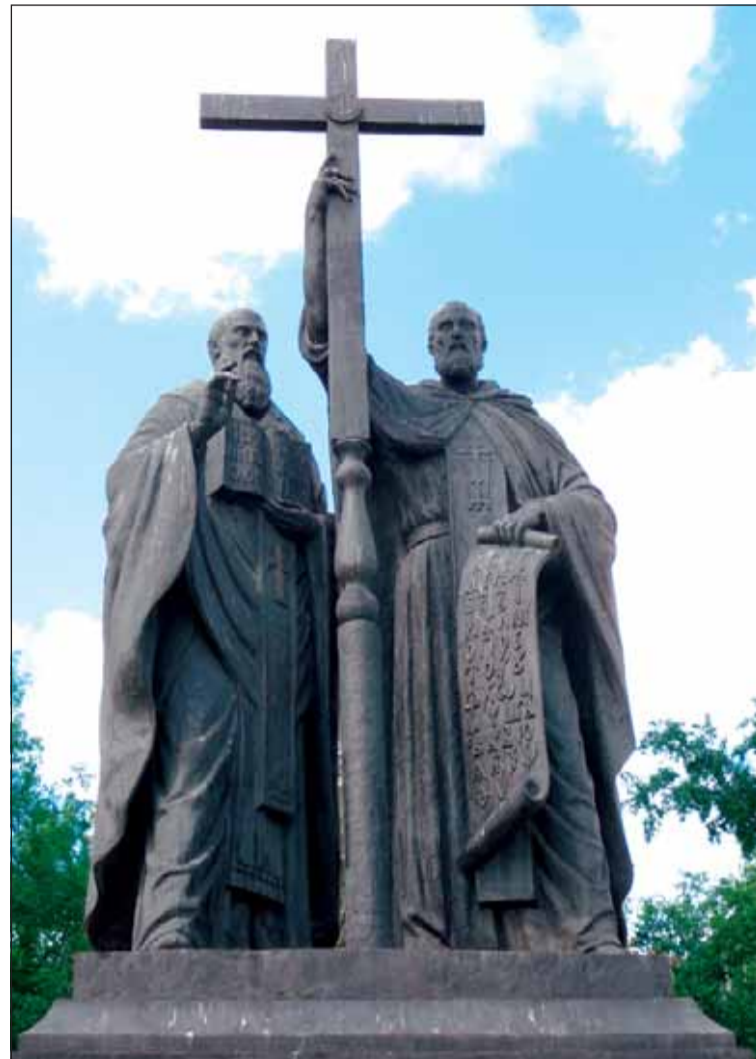
Четирикласното духовно училище на град Одеса е основано през 1838 г. от Св. Синод и духовенството на Одеския училищен окръг. С пожертвование от 5000 рубли на Херсонския и Одески архиепископ Анастасий Григорович Йоаникий и колежкия регистратор през 1882 г. е построен храм по проект на арх. Писаревски, който е посветен на светите братя Кирил и Методий.

Църквата побира повече от 500 богомолци. След 1917 г. тя е закри-

та. По време на румънската окупация тя отново отваря врати. Неин председател става Виктор Чемен. След войната храмът е затворен отново, като в него е поместено професионално-техническо училище.

На 19 декември 1997 г. църквата е осветена повторно. От първите дни в нея служи отец Вадим Анисимов, който полага много усилия да възроди предишната почит на двамата солунски братя.

Сведенията предостави М. Хитров (Държавен архив на Руската федерация в Москва).

Паметник на Св. Св. Кирил и Методий в Москва

Висока чест Вежди Рашидов получи в Русия званието академик

На тържествена церемония в Москва Вежди Рашидов бе удостоен със званието академик на Международната академия за изкуство и култура за цялостното си творчество. Церемонията бе в Специалната патриаршеска зала на храма „Христос Спасител“ в руската столица. Вежди Рашидов получи тога с шапка, диплом и академичен орден с лента.

На тържеството присъстваха ръководители на Международната академия за изкуство и култура, както и представители на Руската художествена академия и на творческите съюзи в Москва. Тук бе и българският посланик в Москва Пламен Грозданов.

Председателят на Международната академия за изкуство и култура Пьотър Стронски изтъкна в словото си, че престижната академична титла за българския министър на културата Вежди Рашидов е високо признание за таланта му. „Неговото творчество е добре познато и ценено в Русия и в света“, допълни Пьотър Стронски.

През юни 2009 г. Вежди Рашидов получи Голямата награда в областта на скулптурата „Вера“ на Московския международен фестивал на изкуствата „Традиции и съвременност“.

„За мен е голяма чест удостояването ми със званието академик на Международната академия за изкуство и култура в Москва. Приемам това високо отличие в Русия – държавата, дала едни от най-значимите учени, писатели, поети – като оценка и признание за творчеството ми и не крия, че се вълнувам“, каза по време на церемонията Вежди Рашидов. Той подари на академията реплика от тракийско съкровище.

Информацията е предоставена от Министерството на културата.

Вежди Рашидов и Пьотър Стронски в храма „Христос Спасител“

„Св. ап. Петър“. Стенопис в Земенския манастир (XIV в.)

Vir bonus et sanctus

„Мъж свят и праведен“ е наречен
 Константин Философ
 в средновековна стихотворна творба
 на латински език от 1726 г.

*И колко много радост клириците
 дариха със щедрата отстъпка
 благодарение на тях направи папата това,
 за що помолен беше!
 Бог стори тъй, че мощите свети
 на мъченика Климент,
 в морето хвърлени без гроб,
 донесени били във Рим
 от философ един прочут
 в ковчег от ангелски ръце направен.
 Константин наричал се тоз философ –
 мъж свят и праведен,
 благочестив слуга на тебе, Боже.
 Та този философ,
 докоснат от небесната любов,
 докато, с благодат изпълнен, разпръсквал
 от своята уста на Божието слово семената
 и ден, и нощ поравно го въздавал
 на душите огласени,
 пречиствал варварски народи
 и чрез древното кръщение,
 съветвал, учил и с кормило
 справедливо управлявал.
 Подир това във Рим на папата
 отнесъл мощите свети
 на Климента учителя,
 следовника на Петър и на Павел,
 а там хвалебствия безкрайни
 отеквали сред многолюдните тълпи.*

Единственото засега известно средновековно стихотворение на латински език, посветено на Константин-Кирил Философ, е открито в печатно издание от 1726 г., съхранявано понастоящем в Парижката национална библиотека. Това е хрониката на бенедиктинския манастир „Сан Клементе ди Казауриа“ в днешния италиански диоцез Терамо. В нейния увод е представено основаването на обителта през 866 година. Мощите на папа Климент Римски са тържествено донесени в нея през 872 г. и положени в централния олтар, като оттогава този манастир носи името на Св. Климент.

Открито и обнародвано неколккратно от Славия Бърлиева, старши научен сътрудник в Кирило-Методиевския научен център при Българската академия на науките.

Во веки веков

Св. Св. Кирил и Методий – покровители на Европа

Слово на папа Йоан Павел II на церемонията по изпращането,
 Пловдив, 26 май 2002 г.

Посещението ми в обичната българска земя изпълни сърцето ми с вълнение и радост. На Папата беше дадена възможността да се срещне с българския народ, да се възхити на неговите добродетели и качества и да оцени големите му таланти и изключителна дееспособност. Благодаря на Бога, че ми позволи да осъществя това пътуване точно в дните на възпоменателния празник на светите братя Кирил и Методий – Апостоли на славянските народи...

Последните си думи отправям към целия благороден български народ. Това са думи, които повтарят изказването на моя почитаем предшественик, блажения папа Йоан XXIII, в момента на отпътуването му от тази страна през месец декември 1934 година.

Почетен медал на Ватикана по повод обявяването на Св. Св. Кирил и Методий за съпокровители на Европа

Текстът върху евангелието е гравирани на български език:
 „В началото беше Словото,
 и словото беше у Бога,
 и Бог беше словото.“

Тогава той направи взаимовръзка с един ирландски обичай, според който в навечерието на Рождество Христово всеки дом следва да има по една запалена свещ на прозореца, за да покаже на Дева Мария и Свети Йосиф, че там има едно очакващо ги около сияещия пламък семейство. Монсиъор Анджело Ронкали се обърна към многобройната тълпа, дошла да го изпрати, с думите:

„Ако някой от България мине близо до моя дом, било през нощта или по време на трудности в живота си, винаги ще намери на моя прозорец една запалена свещ. Нека почука, нека почука! Никой няма да го запита дали е католик или православен; достатъчно е, че е брат от България. Нека влезе и там ще го посрещнат две широко разтворени братски ръце и едно топло приятелско сърце.“ (1934)

Днес тези думи повтаря Римският папа, който съхранява в очите и сърцето си образите от срещите си с вас при отпътуването си от Страната на розите.

Нека Бог благослови България и с изобилието на Своята благодат дари на народа ви дни на напредък, изобилие и мир, като направи така, че жителите ѝ да усетят моята обич и признателност.

Папа Йоан Павел II

Egregiae virtutis

Апостолическо послание

*Въз основа на обстойно познание
 и мое зряло решение
 в пълното право на апостолическата власт
 по силата на това писмо*

и

ЗА ВЕЧНИ ВРЕМЕНА

провъзгласявам

за

НЕБЕСНИ СЪПОКРОВИТЕЛИ

на

ЦЯЛА ЕВРОПА

пред

БОГА

*светите КИРИЛ И МЕТОДИЙ,
 като предоставям всички почести
 и богослужбени привилегии
 според правото на главните патрони
 по места.*

МИР НА ХОРАТА С ДОБРА ВОЛЯ!

31 декември 1980 г.

Папа Йоан Павел II поднася венец пред паметника на Св. Св. Кирил и Методий в София, 24 май 2002 г.

Пресфото БТА

Папа Йоан XXIII произнася реч пред радио Ватикана по време на Втория ватикански събор през октомври 1962 г.

Новите знаци на времето

Мисията на Църквата в съвременния свят към третото хилядолетие

Кирил Пламен Карталов

Главен акцент на Втория вселенски ватикански събор, открит на 11 октомври 1962 г., е, че ситуираща Църквата в сърцевината на света, чрез пълното ѝ участие в модерния живот във всички негови прояви. Същинският му принос, далеч от всякакво осъждане на съвременния свят, е участието на Църквата в неговото изграждане. Такава е била целта на папа Йоан XXIII, която бележи новата ориентация на Католическата църква. Във встъпителното си слово при откриването той казал:

„Църквата винаги се е противопоставяла на тези грешки, често дори ги е обсъждала с най-голяма строгост. Сега обаче Христовата невеста предпочита да използва по-скоро лекарството на милосърдието, отколкото това на строгостта. Тя има намерение да решава нуждите на днешния ден, като показва силата на своето учение, отколкото отново да издава присъди... Католическата църква, издигайки чрез настоящия Вселенски събор факела на религиозната истина, иска да се яви като любима майка за всички: добродушна, търпелива, изпълнена с милосърдие и доброта, дори към чедата, разделени от нея.“

Но още месец преди да започне Съборът, в едно послание по радиото към вярващите от цял свят папата заявил:

„Светът се нуждае от Христос и именно Църквата трябва да доведе Христос в света. Светът има свои проблеми, на които понякога мъчително търси решение... Тези проблеми с най-голяма важност винаги са стояли в сърцето на Църквата. Заради това тя ги превръща в предмет на внимателно проучване и Вселенският събор ще може да предложи с ясен език решения, продиктувани от достойнството на човека и от неговото християнско призвание.“

Енцикликата *Pasce in terris*, почти в залеза на понтификата на Йоан XXIII, представлява завършена разработка на модела за връзките между християните и света, който папата още от началото на своето богослужение е имал намерение да предложи и осъществи.

Изискването Църквата да се отвори към света е било почувствано и преживяно по евангелски начин не само от Йоан XXIII, но и от Павел VI, който ще продължи този важен диалог между Църквата и света, посочвайки причината за това в словото си във Витлеем на 6 януари 1964 г.:

„Ние гледаме на света с огромна симпатия... Любовта е това, което нашата вяра е поставила в сърцето на Църквата, която не върши друго, освен да бъде посредник на тази огромна, чудотворна Божия любов към хората. Мисията на християнството е мисия на приятелство сред човечеството, мисия на разбиране, на насърчение, прогрес и възход, и, нека добавим, на спасение.“

Става дума следователно за позиция, различна от тази на официалните документи от XIX век,

в които Църквата предимно е посочвала грешките на света.

В основата на отварянето на Събора към съвременния свят централно място заема човекът субект, извършва се онзи „антропологически обрат“, характеризиращ историческото развитие на Запада, от епохата на хуманизма и Възраждането. Централно значение се отделя на човека и в пастирската конституция за Църквата в съвременния свят, *Gaudium et spes* (така наречена по началните думи на латинския текст). Един от най-авторитетните коментари на тази позиция на Втория ватикански събор, освен за по-нататъшното ѝ задълбочаване, е даден от Йоан Павел II в енцикликата *Dives in misericordia* („Щедра на милосърдие“): „Колкото повече мисията на Църквата се центрира върху човека, колкото повече тя е, така да се каже, антропоцентрична, още повече тя трябва да се утвърждава и осъществява теоцентрично, т.е. да търси ориентир в Исус Христос към Бога Отец. Докато различните течения на човешката мисъл в миналото и в настоящето са били и продължават да бъдат склонни да разделят и дори да противопоставят теоцентризма на антропоцентризма, Църквата, обратно, следвайки Христос, се опитва да ги свърже в човешката история по органичен и дълбок начин. И това е също един от основните, може би най-важният, принцип в напътственото дело на последния Събор.“

Конституцията *Gaudium et spes* на първо място се отнася до самата структура на Църквата, до нейната същност и до нейната главно мисионерска природа, и на второ място до особения начин на нейното присъствие в конкретна и историческа ситуация. Основният въпрос тогава не е толкова теологическата квалификация, колкото правото на съществуване и екзистенциалният динамизъм на Църквата, разглеждани богословски, както и богословският смисъл на настоящото ѝ присъствие в света. Разсъждението за света (където под думата „свят“ Съборът разбира преди всичко съвкупните човешки дейности) и за неговите връзки с Църквата в *Gaudium et spes* се отнася неизменно за съвременността. С други думи, излага се в актуално-исторически смисъл, въпреки че се основава върху перманентно валидни принципи. Характеристика на съвременния свят е дадена още във встъпителното изложение (*Expositio introductiva*), в категорията промяна: „Човечеството преживява днес нов период от своята история, характеризан от дълбоки и бързи промени, които постепенно се разпространяват в целия свят.“ Предизвикани от уменията и творческата дейност на човека, по-специално от прогреса в науката и техниката, тези промени предизвикват „такова ускорение на историческия ход до степен да бъде труд-

но догонван от отделните хора“. Върховата точка в отношението и оценката на *Gaudium et spes* към съвременността е ясно изразена в преценката на „индивидуалната и колективната човешка дейност, или онова огромно усилие, чрез което хората от векове се стараят да подобрят условията си на живот и което по самата си същност съответства на Божия промисъл“ (п. 34), въпреки че „човешкият прогрес, бидейки също едно голямо благо за човека, носи със себе си и големи изкушения“.

Разработката на *constitutio pastoralis* по време на Събора е била сложен процес. Настоящият ѝ вид – след дълги и трудни изпитания под формата на проучвания, изследвания, дискусии, преработки и предложения – е бил одобрен и огласен тържествено от Павел VI на 7 декември 1965 г. след 544-тото гласуване на целия Втори ватикански събор. „Външната“ структура на конституцията може лесно да се открие и с обикновен поглед върху съдържанието, докато „вътрешната“, след внимателно вникване, позволява да се стигне аналитично до доктриналните богатства, заключени в нея: това са насоките или стойностите, които определят новия и специфичен начин, по който Църквата вижда и схваща днес своя диалог със света.

Пастирският дух на *Gaudium et spes* не само изразява вътрешната същност на Църквата, която се среща със света, но и повелява по какъв начин да се изложи истината. Конституцията се стреми да бъде плътна близка до неизменните принципи на Евангелието и грижлива към конкретните ситуации, в които попада днес човекът. Усилието и заслугата на *Gaudium et spes* са скрити именно в тази синхронна ярност към светлината на Евангелието и към „знаците на времето“.

Задачата да се размишлява за Втория ватикански събор в светлината на настоящите предизвикателства в областта на културата и историята се вписва в една традиция, която има прочути прецеденти. Всяко изтекло десетилетие, след Събора, е давало действително повод за връщане към това голямо събитие, даже от гледна точка на нравоучителната дейност на Църквата. Така още Павел VI в апостолическия призив *Evangelii nuntiandi* („Да проповядваме Евангелието“) от 8 декември 1975 г., предложил кратка характеристика на Втория ватикански събор, потвърждавайки, че „неговите цели се свеждат в последна сметка, само до една: да направи Църквата на XX век все по-годна да известява Евангелието на човечеството от XX век“.

Авторът е докторант по политически науки при Миланския католически университет и асистент по политология в СВУБИТ. Текстът е извлечение от книгата му „Папска дипломатия“. София, „За буквите – О писменехъ“, 2009.

„Св. ап. Павел“. Стенопис в Земенския манастир (XIII в.)

Иисус от Назарет Папа Бенедикт XVI на български език

Неотдавна в българските книжарници се появи книгата на папа Бенедикт XVI „Иисус от Назарет“. Това е факт от нашата култура, значението на който не е нужно да се доказва. Книгата е дело на издателство „Критика и хуманизъм“ и в най-висша степен на неговия директор д-р Антоанета Колева.

Всяко голямо дело има своя път и своите препятствия, които само увеличават неговата стойност. След като книгата на големия богослов Йозеф Ратцингер – папа Бенедикт XVI, е вече при нас, можем само да благодарим на тези, които проправиха пътя ѝ към България и българския читател. Сред тях видно място заема проф. Георги Каприев, който се нагърби и изпълни перфектно нелеката задача да преведе този текст. Той постигна един великолепен резултат, който е пример не само за точност на изложението и мисълта, но и за стилово следване на езика на автора – римския първосвещеник, който в момента заема Светия престол – но и на този особен вид тематика като цяло. В такъв случай познаването на чуждия език е само начало, а творческият път на професора за средновековна философия, интерпретиращ произведение на един папа, който иде от университетска богословска катедра, предоставя останалото.

Какво представлява книгата, какви са целите ѝ, темата ѝ, предполагаемите ѝ читатели. Мисля, че в това отношение най-добре е да дадем думата на самия автор:

Не е необходимо специално да казвам, че тази книга по никакъв начин не е учителен акт, а е единствено израз на личното ми дирене на „Лицето Господне“.

Така предстоятелят на милиарди католици по света излага своите лични човешки търсения за Богочовека, за Тогова, в Когото смятащите се за християни вярват, вярват в Спасението, идещо само от Него, вярват в невероятното: че е човек и Бог едновременно неслято и неразделно. Резултатът от тези лични дирения не се натрапва, а се предлага на обсъждане. С кого – ще видим в самото изложение.

За какво е книгата? Как да разбирате „Лицето Господне“? Ако хвърлим поглед на съдържанието, първите глави ще ни изглеждат посветени на земното, човешкото Лице на Исус, но последващите изглеждат вдълбени в детайлно богословско изследване. Книгата „се опитва да разбере Иисусовия земен път и Неговата проповед, а не „богословската преработка във вярата и мисленето на ранната Църква“.

По отношение на *Лицето Господне* папа Бенедикт XVI заема ясна позиция и тази позиция е единствено възможната за християнски свещенослужител – евангелската. Светото писание е този почти единствен наш извор, върху който можем да градим знанието си за Спасителя. В този смисъл бих искал отново да цитирам самата книга: „Образът на Исус от Библията много по-логичен и – даже исторически гледано – много по-разбираем от реконструкциите, с които се сблъскваме през последните десетилетия“. Очевидно е и тази очевидност е показана и обоснована по един перфектен начин в книгата на папа Бенедикт XVI. Тя е адресирана до всички, които искат и могат да приемат очевидното. А то е, че Бог стана човек, за да ни спаси от нашите собствени грехове, като пострада безгрешен за грешните, че Син Божий стана Син Човечески, за да могат човешките да станат синове Божии.

Иван Билярски

Авторът е старши научен сътрудник II ст. д. ист. н. в Института по история при БАН.

* Йозеф Ратцингер/Бенедикт XVI. *Иисус от Назарет*. Т. I. *От Кръщението в Йордан до Преображението*. София, ИК Критика и хуманизъм, Епископска конференция на Католическата църква в България, 2009. 440 с.

„Св. Св. Кирил и Методий“ – икона от черквата „Св. Винцент и Анастасио“ на площад „Треви“ в Рим

Константин Преславски

Служба на Св. Методий

Като взе закона на благодатта за наставник, светителю Методие, ти стана съставител на светите букви и научи на тях своя народ и стадо, та онези, които четат по тях и се поучават по светите книги, благословиха Господа. Заслужено те облажаваме!

Като получи напълно от Бога апостолска благодат, отче Методие, ти се удостои с дар на пророчество и чудеса от оногава, който те заслужено почете да предсказваш бъдещето като настояще, мъдрецо! Радвай се, зрение на слепите, прогонителю на босовете и славни лекарю на болните! Прочее дай ни прошка на греховете и голяма милост!

Като те направи да изгрееш подобно на слънчева светлина от изток на запад, отче, Христос те изпрати да бъдеш мъдър учител Методий за всички, та да просвещаваш много градове и страни с твоите букви и да почиташ, блажени, всички боговдъхновени книги, които съдържат учението на Светия Дух. И тъй, моли се непрестанно на ония, които те възхваляват!

Моравската земя те има, отче, за яка стена, с която побеждаваме еретиците.

Същински приемник по катедра на славния апостол Андроник се показа ти, славни, та украси престола на светата Панонска църква, мъдрецо!

Молим те, славни светителю Методие, с молитвите си опази, отче, в православната вяра разгоненото от еретиците твое стадо.

Тебе, блажени, те възпява Моравската земя, която притежава твоето пречисто тяло, и Панонската, просветена от тебе, светителю, и всичкото тяхно население, което се е стекло да празнува твоята памет.

Вие, светци, които се борите за Света Троица, преподобни Кириле и светителю Методие, и които опазихте вашето свето стадо, макар да ходехте по чужда земя, направете го да расте чрез вашите молитви, блажени!

(X в.)

Превод на новобългарски език Куйо Куев

Защита на вярата, помощ за бедните

Суверенният военен орден на Малта –
глобална благотворителна помощна организация

Фра Матю Фестинг – Велик магистър на Суверенния военен
хоспиталиерен орден на Св. Йоан от Йерусалим, Родос и Малта.

Фра Матю Фестинг, 60-годишен, е третият британец католик от 1258 г. насам, който заема длъжността Велик магистър на Суверенния военен хоспиталиерен орден на Св. Йоан от Йерусалим, Родос и Малта, избран през 2008 година.

Орденът има своите корени още преди Първия кръстоносен поход от XI век, когато поема защитата и грижата за поклонниците в Йерусалим, като се превръща едновременно в мощна военна сила. Прогонени от мюсюлманските нашествия във от Светите земи на о-в Родос, а след това през 1530 г. на о-в Малта, Орденът е със свое седалище в Рим от 1834 година.

Фестинг е обезпокоен от „мнимите“ ордени, които също твърдят, че произхождат от Рицарите на Малта:

„Това се дължи на невежество, погрешно разбиране на историята и прекалено много четене на Дан Браун. Орденът на тамплиерите не съществува. Те са били забранени от папството през XI век. Налице е лудото желание на хората да се обличат в странни дрехи – освен това мислят, че като ни подражават, могат да сложат ръка на нашите дипломатически паспорти. След загубата на Малта нашият орден стана много малък и беше смятан за ексклузивен, защото трябва да имаш знатно потекло. Мисля, че всичко това е причината за тези безмислици.“

Сега, като глобална благотворителна помощна организация, Орденът продължава да съществува като един от най-силните католически ордени, а като негов държавен глава Фестинг има ранг на кардинал (но въпреки това няма право да участва в изборите за папа).

Като бивш офицер на английската почетна гвардия и изкуствовед в „Сотби“, Фестинг става член на Ордена през 1977 г. и Велик Приор на Англия през 1993 г., водейки различни хуманитарни помощни мисии в Косово, Сърбия и Хърватия.

Латинското мото на Ордена на български език гласи:

„Защита на вярата и помощ за бедните“.

Когато били прогонени от Малта от Наполеон, Рицарите били напълно разорени, мислели, че това

е края на всичко. Всъщност това било скрита благословия, защото Орденът можел да се върне към основната си цел, а именно да се грижи за болните и бедните.

Корпусът за бързо реагиране на Ордена – Малтезер интернешънъл, изигра важна роля в Хаити след неотдавнашното земетресение и е активен в Африка, Близкия Изток, Северна и Южна Америка и Далечния Изток. Орденът е фактически християнска неправителствена организация, „ние сме ужасно внимателни, за да не бъдем политически привлечени на нечия страна“ – казва Фестинг. „Суверенният статут на Ордена е много повече от това да имаш право да печаташ свои пощенски марки и регистрационни автомобилни номера. Уникалното при нас сред останалите помощни организации е, че ние имаме дипломатически отношения с други страни. Това означава, че Албрехт фон Бозелагер – хоспиталиерът на Ордена, т.е. здравният министър, може по всяко време да разговаря със същия по ранг на друга страна. Орденът има 70 международни междуправителствени споразумения за сътрудничество и 104 посланици по света, включително ООН и Европейската комисия.

„Днешните времена не са лесни времена за Църквата – заключава Фестинг. – Папството и Църквата са под ужасна атака. Това отчасти е подклаждано от медиите и е ясно,

Печат на ордена –
изобразява двама ездаци
на един кон, което се приема
като символ на бедността
или на съчетанието
на монах и войн

че е част от нечия светска програма. Но има хора, които се държат изключително зле и те трябва да бъдат спрени. Ако скриете нещо под килима, неминуемо някой някога ще дръпне килима. Може това да стане утре, може и след сто години, но то ще бъде разкрито. Истината трябва да се казва и хората са изключително глупави, като не го правят.“

Преследванията на Реформацията „са довели английския католицизъм до известен крах“ – заявява в заключение Фестинг. „Все още има доста антикатолически религиозни предрасъдъци във Великобритания. Аз не съм човекът, който ще каже: всички други грешат, а католиците са прави. Като цяло християнството подкрепя много от градивните елементи на обществото, по-специално семейството. Предишните кризи в Църквата като Великата схизма през XI век, падането на Константинопол през 1453 г., Реформацията и Френската революция са възприемани като края на света. Но това не е бил краят. Корабът на Църквата загадъчно продължава нататък по пътя си.“

Материалите са предоставени от Посолството на Ордена в София.

Фра Матю Фестинг разговаря с председателя на Европейската комисия Жозе Мануел Барозу. Вляво: Жан-Пиер Мазери – Велик канцлер на Ордена. Почетен доктор на СБУБИТ.

Левски и днешният свят

Слово на Мерсия Макдермот в Европейския парламент

На 3 март 2009 г., в Деня на Освобождението на България, изтъкнатата английска изследователка на българската история Мерсия Макдермот, доктор на историческите науки и почетен доктор на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, представи новото издание на своята книга „Апостолът на свободата“ на английски език пред депутати в Европейския парламент в Брюксел.

През 1948 г. дойдох за пръв път в България като студентка. Помагахме на строежа на язовир „Копринка“ край Казанлък. Дотогава нищо, съвсем нищо не знаех за българската история. Бяхме само чули за зверствата след Априлското въстание, но, разбира се, нищо не знаехме за средновековната култура на България, за революционното движение, дори не ми беше ясно, къде точно беше България, когато тръгнах от Англия като бригадирка с група от други английски студенти. Понеже следвах руска филология, знаех поне за Инсаров от романа на Тургенев „В навечерието“.

Знаех, че има български патриоти, чисти хора, които се борят за свободата. Обаче името на Левски, на Раковски, на Ботев още ми бяха непознати. Знаех малко за Берлинския договор, защото учехме за него в училище.

Искам да се извиня пред вас за това, което Англия е направила на България. Може би затова, като разбрах, че вашата страна има героична история, когато разбрах, че България е красива страна, поисках да науча повече за България. Обаче не можах да намеря книги в Англия в обикновените библиотеки. По-късно разбрах, че имало книги в големите библиотеки на Британския музей. Разбрах, че има книги, написани от Братя Бъкстон например, но не можах да намеря книги, разбираеми за обикновения читател.

И тогава реших като Паисий Хилендарски, че аз самата следва да създам такива книги. Затова започнах да пиша за българската история. А когато разбрах какво Англия и другите велики сили са сторили на един достоен и беззащитен народ, аз поисках да разкажа пред света какви страдания сме ви причинили. И видях, че въпреки всичко това българите уважават другите народи, не са изпълнени с омраза към тях. В София и Пловдив има например улица „Уилям Гладстон“, има и улица „Магхан“. Разбрах, че българите ценят хубавото у другите народи.

Най-напред аз написах една история за българите и България по време на турското робство. Когато правех изследвания за тази книга, открих Васил Левски. Можете ли да разберете защо аз реших, че следващата ми книга ще бъде посветена на този очарователен герой? И така написах книгата „Апостолът на свободата“. Но аз нямах предвид българска публика. Защото в България имаше книги за Левски, имаше специалисти и подробни изследвания. В моята книга няма оригинален материал. Просто аз събрах от различни източници материали за Левски – онова, което бе необходимо да осведомя нашите читатели в Англия и други хора, които знаят английски, за този чудесен герой. Бях силно изненадана, когато научих, че в Бъл-

гария подготвят да издадат превод на български на моята книга. През 60-те години на XIX век в Европа имаше разни движения за национално освобождение, но имаше и терористични групи. Аз си поставих за цел да покажа, че има и друг път към свободата, че един народ не може да се освободи само с група заговорници или с чети, отвън отечеството. Необходимо е да се изгради търпеливо широко народно движение; не е нужно само водачите, а и обикновени хора да разберат как могат да се борят за свободата. И сега, струва ми се, по света още има наивници, а дори и

Мерсия Макдермот произнася слово при представяне на нейната книга „Свобода или смърт“ в читалището на град Гоце Делчев, 14 май 1979 г.

някои свестни хора възнамеряват да свалят правителството с една малка група конспиратори.

Наистина днес мнозина могат да научат нещо от Левски. Имам предвид най-вече неговите демократични идеи, записани в Устава на неговата комитетска мрежа (наречен Наред). Когато го разпраща до комитетите за обсъждане, той оставя половината от всяка страница на бланката празна, за да бъдат вписвани там разни предложения. Искал е комитетските бойци да споделят свободно своето мнение относно Устава. Левски е бил готов да даде своето място на друг, способен от него. Ако има в света по-способен от Левски, ако е имало въобще. Но аз самата не вярвам да е имало подобна личност.

Когато събирах материал за Левски, аз имах честта да подържа в ръката си неговото джобно тефтерче. Това е едно от най-големите съкровища на България, в което той е записал всяка похарчена стотинка

народни пари. За игла, за маслини, дори за една изгубена монета... За всяка стотинка народни пари той се отчита пред Организацията. А днес знаем какво става по света?! Затова всички трябва да знаят за Левски, за неговия пример.

Може би най-важното днес е, като виждаме каква омраза има между хората, най-важният завет на Левски: хората могат да живеят мирно и дружно. И дори да мразиш управниците на една страна, не трябва да приемаш нейния народ като виновник за това. Някои съвременници твърдят, че Левски е бил съгласен турците да останат да живеят в България, ако са били готови да работят заедно с българите за по-добро бъдеще. Притежавам една стара фотография, на която еврейски оркестър свири на арабска сватба. Защо и днес да не бъде така в Израел и ивицата Газа?!

Д-р Кръстьо Кръстев

„Левски е такова дълбокоинно изражение на народната душевност, което науката е безсилна да обясни.“

Ние знаем, че всички сме братя. Ние, хората, имаме някои еднакви гени в родословните си дървета. Представяваме един свят. Васил Левски е показал това. Младешта от цял свят обича Че Гевара. А Левски е равен, бих казала и по-значим от него. Той също заслужава да бъде известен като Че. Днешният свят има нужда от примера на повече герои.

Моята цел беше да направя нещо полезно за България, понеже ние, англичаните, сме й сторили доста злини. И да представя най-хубавите български качества пред целия свят като залог за едно по-добро мирно бъдеще!

Словото предостави за публикуване в Кирило-Методиевския вестник Ивайло Димитров, секретар на българската група в Европейския парламент. Текста осигури доц. д-р Румяна Конева, лектор в Университета на град Фрайбург, Германия.

На 9 юни т.г. в Лондон ще бъде представена книгата „Апостола на свободата. Портрет на Васил Левски върху фона на XIX век“, издадена на английски език през 1967 г.

„Аз съм на върха, на върха съм. Христо.“
 20 април 1984 г.,
 18,15 ч.

Паметник на Христо Проданов при водопада в Карлово. Издигнат през 1986 г. Скулптор арх. Димитър Даскалов

Лествица към Самаргатха

„Самаргатха“ е местното непалско название на най-високия връх на света; а „лествица“ на старобългарски език се нарича въображаема стълба, по която земните хора се изкачват към небето в стремежа си към духовно съвършенство.

В телевизионна анкета през януари зрителите отсъдиха, със значителна преднина пред останалите предложения, на първо място, като българско спортно събитие на XX век, да се приеме изкачването на връх Еверест от българската експедиция през 1984 година и подвига на алпиниста Христо Проданов. Остава си нелека загадка за социолози и несоциолози: защо този резултат бе постигнат с участието на млади хора. Зрителите в напредна възраст нито знаят що е това „ес-ем-ес“, нито пък имат мобилни телефони при себе си, за да боравят с тях всекичасно и всекидневно. Категорично бяха отграничени чисто спортните постижения от незрелищните други постижения като алпинизма (и толкова много други победи на българския творчески ген). Все пак шампионите – олимпийски, световни, национални, дълго време се радват на слава, пари и обществено положение. Докато Христо Проданов си остана в ледената прегръдка на Хималаите завинаги, следвайки своята съкровена мечта.

И всичко това стана именно на 20 април! А това е датата, записана със златни букви в българския календар. Случайно ли беше...

По същото това време екип на Кирило-Методиевския вестник „За буквите – О писменехъ“ и репортери от Младешката редакция на Българско национално радио обикаляха страната с пътуващата книжарница „Матей Преображенски“. Периодично в предавания по ефира и върху страниците на седмичника „Антени“ те споделяха впечатленията си. Стана дума веднъж и за Христо Проданов. Тогава се обади по телефона от карловското село Войнягово млад човек. Той потвърди, че Проданов, родом карловец, е носел със себе си заедно със снимка на дъщеря си и малък портрет на Васил Левски. Когато почва да слиза от върха, той отдели в раницата си всичко ненужно, заедно с кинокамерата, и я изоставя. Следващите български алпинисти намират тази раница. В нея обаче те не откриват портрета на Левски... Следователно Христо Проданов го е взел за последно със себе си. Духът на Апостола го е карал да се стреми нагоре към върха.

А една работническа бригада от Карлово събираше пари за билет до България на Чованг Ринджи – шерпът, който съпроводи донякъде Проданов, изплаши се и се върна обратно. Всъщност причината отвежда към религията на хималайците. Според нея те не могат да се появяват при боговете горе на върха. Обратно на тях нашите българи с невидан устрем към висините искаха сами да посетят живелището на боговете.

Човек намира в случая упование и вяра в своя народ. Не всички са крадци, измамници и всякакви други „изродици“ (дума от писмата на Левски), които днешните средства за масова информираност всячески се стараят да канонизират. Нека припомним накрая сентенцията на английския поет от началото на отминалия век Робърт Браунинг:

„Човек трябва да се опита да надмogne собствените си възможности – иначе защо са небесата!...“

Българският Април – и през 1876-а, и през 1984-а, е ярка приписка към горното.

Илия Пехливанов

Бюст-паметник на Христо Ботев. Скулптор проф. Таисия Судбина

„Тих бял Дунав“ звучи в Одеса

На 13 ноември 2009 г. в централната част на гр. Одеса, на площадното пространство, наречено „Прохоровский сквер“, в присъствието на няколко стотици граждани, предимно етнически българи, тържествено бе открит бюст-паметник на великия български революционер, поет и публицист Христо Ботев.

Цялостното финансиране по изграждането на паметника и оформянето на околното пространство, включително и осветлението, направи Всеукраинската обществена организация „Конгрес на българите в Украйна“ с президент Юрий Граматик. Бюстът на поета-революционер е положен върху красиво изработения постамент от кафяв мрамор. Скулптор на бронзовия портрет на Ботев е проф. Таисия Судбина от столицата Киев.

На тържествено откриване на Ботеви паметник присъстваха и прозисесоха кратки слова Юрий Граматик, спонсор и президент на „Конгрес на българите в Украйна“, губернаторът на Одеска област Микола Сердюк, председателят на Одеската областна рада (парламент) Микола Скорик и неговия заместник Георги Арабаджи, българин по произход, пълномощният министър в посолството на България в Киев Венцеслав Канев, генералният консул на Република България в Одеса Георги Проданов, Белгород-Днестровският митрополит Алексий, председателят на Културно-просветното дружество за връзки с бесарабските и таврийските българи „Родолюбец“ в София Никола Караиванов.

Митрополит Алексий освети паметника, прозвучаха националните химна на България и Украйна, официалните гости прерязаха лентата и свалиха бялото платно. Бронзовият лик на Ботев беше отрупан с венци и есенни цветя. След това учениците от Одеското българското неделно училище „Аз Буки Веди“ под ръководството на директорката си Екатерина Герджик, изнесоха вълнуващ рецитал от Ботеви стихове.

Накрая децата запяха една от най-скъпите песни на българите – „Тих бял Дунав“. Песента беше подета и от присъстващите българи.

Ботев на френски Неизвестен превод на баладата „Хаджи Димитър“ от 1914 година

На 6 юни 1914 г. Дружеството на българските студенти в Гренобъл урежда благотворителна вечер в памет на Христо Ботев. По този повод е издадена програма от 8 страници, прошнуровани с българския триколюр. На третата страница са поместени в превод на френски език пет куплета от баладата „Хаджи Димитър“. Преводът е дело на писателката Мари Анриет Ньооло, тогава 27-годишна (голяма приятелка на България и българите) и на Иван Кръстанов (виден есперантски деец). Текстът им е прегледан и поправен от Теодор Росе – професор по съвременна френска филология при Университета в Гренобъл, също изявен българофил. На тържествената вечер французинът Перен прочел доклад за живота и литературното дело на нашия поет, написан от Иван Кръстанов и Борис Алтънов. Кръстанов издекламира Ботева балада на български, а проф. Росе прочел превода на френски. Техните изпълнения били изпратени с „френетични ръкопляскания“. Това разказва Л. Чолаков, който присъствал на тази паметна вечер. Той обаче не е успял да открие превода на цялата балада и публикува само отпечатаните в програмата пет куплета.

Мащабен замисъл

Болградската училищна книгопечатница

Проф. д.ист.н. Огняна Маждракова-Чавдарова

На 6 август 1861 г. едно тържество в Болград привлича вниманието на многобройните български преселници в Южна Бесарабия. Поводът е знаменателен – при Болградската гимназия – Централното училище за българските колонисти в областта, се открива добре обзаведена печатница – всъщност първата печатница в присъединената към Румъния част от Бесарабия. Специален лист разгласява новината за „типографията“, учредена със „соизволенито на господаря на Съединените княжества Александър Йоан I“ и разрешението на министъра на духовните дела и народното просвещение Д. Росети. Високата порта не допускала устройването на българска печатница нито в Свищов, нито в Търново, една след друга пропадат тези инициативи.

Замисълът за откриване на печатница в Болград с перспектива да се превърне в модерен книгоиздателски център принадлежи на тогавашния директор на гимназията д-р Димитър Мутев – интелектуалец от европейска величина, учен с енциклопедични знания, общественик и книжовник с издателски и редакторски опит. Той успява през 1860 г. да сплоти и амбицира Попечителния комитет, излъчен от българските преселници, покрай грижите за укрепване на Централното училище, да приеме присърце и идеята за печатница, за която издейства съгласието и на министър-председателя на Молдовското правителство Михаил Когълничану. Заедно с другите настоятели Д. Мутев набляга на факта, че ще се издава двуезична литература. И действително в продукцията на печатницата през годините има както български, тъй и румънски книги и вестници. Волята и деловитостта на инициаторите превръщат мащабния замисъл в реалност благодарение на солидните финансови средства, отделени за целта от приходите на общинските имоти, управлявани съгласно прочутия хрисул от 10/22 юни 1858 година.

Преписката на Димитър Мутев с братя Евлоги и Христо Георгиеви разкрива още неизвестни моменти от обединените делови усилия от българска страна за уреждане на печатницата при Болградската гимназия и прерастването ѝ в модерно книгоиздателско средище. И за другите си начинания ръководството на гимназията прибегва до съдействието на фирмата на братя Георгиеви и преди всичко на клоната ѝ в Галац.

Доходите на Централното училище, попълвани съгласно хрисула от приходите на общински имоти, откриват добри възможности – отделят се средства и се набавя богат фонд от подбрани научни книги и учебна литература за новооткритата училищна библиотека. Фирмата улеснява както поръчването на книгите от чужбина, тъй и абонирането за български и чуждестранни списания и вестници. Още по-важно е нейното посредничество за установяване на връзка със съвременни евро-

Проф. Огняна Маждракова

пейски типографски предприятия. Тъкмо Евлоги Георгиев подпомага болградчани да ангажират специалисти – печатари и словослагатели, да се ориентират относно необходимото оборудване, да го закупят и организира доставянето му до Болград. В документацията на фирмата откриваме отделна сметка под наименованието „типографски смет“, отразяваща тъкмо уреждането на финансовите и административните въпроси около първоначалните поръчки, доставката на печатарските машини, касите с букви и сметките около дооборудването. Галацката търговска кантора на Евлоги Георгиев улеснява също изпращаните тук членове на училищния Попечителен комитет Дойчо Христов и Георги Радионов, както и първия управител на печатницата Д. Христофоров. В сметките неведнъж са отбелязани дължими от болградчани суми, временно покривани от Евлоги Георгиев напр. „разноски на 8 сандъка слова (т.е. букви) от Виена“, също направени разноски от Прага и Виена до Галац за други „6 сандъчета слова“, поверени на Д. Христов, и пр.

Въвеждането на Болградската печатница в действие също е ускорено благодарение на безупречната финансова документация, дължаща се на съветите и опита на Евлоги Георгиев. На румънската администрация е представен своевременно изискваният от нея подробен доклад за закупените съоръжения и материали и проектобюджет на предприятието, въпреки материалната му самостоятелност.

Печатницата е добре обзаведена, макар че се помещава само в две стаи в двора на Централното училище. Попечителният комитет се грижи и впоследствие за обновяване на оборудването, набавени са хартия и различни шрифтове, изписани от Виена и Прага букви – кирилски, латински и гръцки – общо около 2000 кг.

Към възможностите на този нов издателски център насочват погледи български книжовници не само от емиграцията, но и от родината, с надежда книгите им да видят по-скоро бял свят. Самият Георги С. Раковски възнамерявал да продължи тук издателската си дейност, ала политическите събития и плановете го отклоняват в друга посока. Безвременната смърт на Димитър Мутев от туберкулоза през януари 1864 г. променя донякъде нещата.

Когато директор на Централното училище става д-р Васил Берон, той поема контрола върху печатницата и тя заработва с още по-голяма продуктивност.

Естествено с радост се посрещат първите книги, набрани тук и предназначени главно за просветни цели: български буквар и читанка на Павел Калянджи (1861 и 1862); „Кратко оглашение за взаимните български училища“ на Костаки Попович (1861); „Въведение във всеобщата история с кратко прибавление от старобългарската история. Наредил Рашко Ил. Блъсков по Шлецера“ (1864); също учебници по граматика, география и пр. Тук вижда бял свят и популярната повест на Илия Блъсков „Изгубена Станка“ (1865). По-късно болградчанинът д-р Д. Начев, лекар и учител в родния си град, издава „Понятие за хигиена. Лекции, четени в Болградското централно училище“ (1875). Отпечатани са и редица важни за българската общност в Бесарабия постановления и материали: на първо място правителствената грамота от 1858 г. – „Хрисулулт“; няколко превода от румънски на Сава Радулков, между които „Постановления за българските колонии ...“; превода на В. Плакунов „Устав на градските и селски общества в Румънските княжества“ и пр. Първоначално болградската печатница набляга на издаването предимно на учебници. Ала независимо от наименованието „Училищна книгопечатница“, нейната продукция в течение на годините се допълва с нови книги, брошури и няколко вестника и списания.

Обществените проблеми в родината намират още в началото отклик в издания на Болградската печатница. Такъв характер има отпечатаната със съдействието на Д. Мутев брошура „Отговор от обществото Браилско на господата представители и настоятели единародци“ (1862), която резюмира вижданията на браилските българи по църковно-националната борба; две свои брошури по църковния въпрос издава в Болград и Пандели Кисимов (1864-1865). Широка популярност добиват и календарите с предвещания на Рашко Блъсков за 1867 и 1868 г.

Разнообразни са и появилите се тук периодични издания: „Общ труд. Повремено книжевно списание“ (1868), уреждано от Теодоси Икономов, от което излизат само 3 книжки; „Духовни книжки за поучение на всеки християнин“, уреждано от Рашко Блъсков (1864-1868), в което намират място статии за делото на Кирил и Методий, за прояви на емиграцията и проблеми на учебното дело. Малко се знае днес за вестниците: „Пътник. Лист за книжевност, полезна забава и търговия“ (1870) – ред. Божидар Запрянов, „Ехо на Болград“ (1872) – ред. Васил Диаманди, и „Ялуг“ (1873).

Авторката е дългогодишен изследовател на Българското възрождение от Института по история при Българската академия на науките.

Радост тоя свят да буди!

„ПанЕвропа – съюз на Духа и още повече на Сърцата“

Доц. д-р Румяна Конева

През 1926 г. проф. Иван Шишманов участва в Първия паневропейски конгрес във Виена, където излага своята идея за бъдеща обединена Европа – осем десетилетия преди България да стане равнопоставена членка на Европейския съюз.

Иван Шишманов е пионер и идеен вдъхновител на редица инициативи в следосвобожденската ни култура. С името му са свързани учредяването на Университета, развитието на БАН и академичният „Сборник за народни умотворения, наука и книжнина“, започнат от учения през 1889 г. – едно от най-авторитетните наши издания в миналото и днес, на Народния театър, на Читалищния съюз, Музикалното училище и много други.

Изцяло убедил се и довел до извод-препоръка представата за България след Първата световна война, че тя не може да „живее вечно с омраза в душата“, известният учен прегръща идеята на граф Куденхоф Калерги от началото на 1922 г. за „Паневропа“. Предложението бързо намира съмишленици и поддръжници сред водещите кръгове на интелектуалците, поетите, писателите и философите на Европа: Пол Клодел, Пол Валери, Хайнрих и Томас Ман, Стефан Цвайг, Герхард Хауптман, Райнер Мария Рилке, Артур Шницлер, Зигмунд Фройд, Алберт Айнщайн, Ортега-и-Гасет, Рихард Щраус и пр. Замислено като движение на интелектуалците, към него се присъединяват младият тогава кьолнски кмет Конрад Аденауер и виенският студент, по-късно австрийски канцлер Бруно Крайски.

През октомври 1926 в столицата на Австрийската република се свиква и първият паневропейски конгрес с 2000 делегати, сред които и професор Иван Шишманов. Ученият е там в качеството си на председател на българската секция на Паневропейския съюз, а едновременно с това е в състава на 11-членното ръководство на Президиума и взема важни организационни и идейни решения заедно с Паул Дестре (Белгия, бивш министър), Вацлав Шустер (Чехо-Словакия, бивш министър), Паул Любе (президент на Райхстага, Германия), Р. Пуста (министър-председател на Естония), Едуард Ерио (външен министър на Франция), Никола Политис (Гърция, бивш посланик), Игнаш Зайпел (бивш канцлер на Австрия), Н. Климас (Латвия, бивш посланик), Георг фон Лукач (Унгария, бивш министър-председател).

Седем точки определят насоките на Паневропейското движение: то е надпартийно масово движение за обединение на Европа; има за цел да бъде организация като американските щати, съюзът се стреми към стопанско и политическо единение на всички европейски държави, основано върху равноправие и мир, приятелство и взаимопомощ с държави от останвалите континенти; срещу каквато и да била намеса във вътрешнополитическите въпроси на страните от предполагаемия съюз; всяка държава има собствен национален комитет, който се издържа са-

Доц. д-р Румяна Конева

мостоятелно; във Виена се намира представителството на всяка държава; знакът на Паневропейския съюз е червен кръст със златно слънце. Иван Шишманов ръководи и секцията за ролята и равнопоставеността на малките народи в културното многообразие на Европейския съюз, взема отношение по много въпроси, поставени на конгреса, изнася два доклада, в които развива своята българска представа за бъдещите европейски щати.

В приветствената си реч към конгреса Шишманов споделя ентузиазма си от идеята за Паневропа и смята, че за българите да се наричат „европейци“ е отдавнашен и висок идеал. До XIV в. те са били добри европейци, развивали са своята богата култура, поддръжали са културни връзки и добросъседство с Византия и западните страни. Особена заслуга на българската култура вижда Шишманов в разпространението на богомилството, което се пренася в Европа и значително по-късно се възприема и подема като възглед и вяра от Мартин Лутер. Шишманов вярва, че Паневропа ще бъде не само съюз на взаимните интереси, а ще бъде „съюз на духа и още повече на сърцата“. И в качеството си на учен и дългогодишен изследовател на европейската култура с убеденост заявява, че европейският дух е роден и е оцелял само и благодарение на „фанатичната европейска вяра и непресъхващия европейски дух на един Сократ, на един Платон, на един Аристотел, на един Джордано Бруно, на един Спиноза, на един Декарт, на един Бернхардин де ст. Пиер и Русо, Лок и Хюм, на един Лайбниц, на един Кант, на един Гюте, всички те са били добри паневропейци, тъй като са мислели и писали не само за собствената си нация, а за цяла Европа, а заедно с това и за цялото човечество“. Много са предложенията, които дава Шишманов. Две от тях разкриват и Шишмановото послание за ролята на науката. Той настоява да се постави начало на един постоянен обмен между професори в европейските университети и в кратки срокове в Женева да се учреди международен универ-

ситет, който да бъде трибуна на най-новите постижения на европейските учени, в който да се подготвят млади специалисти от цяла Европа и да се възпитават в дух на общата представа за общуването между народите.

„Европейската идея“ при Шишманов е свързана и с усвояването и популяризирането на възгледа за културите на малцинствата. Няколко години след учредяването на движението българският учен подготвя ръкопис „Куденхоф Калерги и Рамзей Макдоналд и народностните малцинства“. За пет години движението е намерило милиони поддръжници, превърнало се е в масово политическо и културно движение. Той цитира италианския министър-председател Франческо Нити, който твърди, че Европа е „alma mater на цивилизацията“ и тя трябва да се спаси от гибел, а „патриотизмът на XX век трябва да бъде паневропейски“. Водещи общественици са на мнение, че целта е създаване на „една федерация от федерации, една голяма Швейцария“.

Основно място в подготвяната работа Шишманов отделил на книгата на Куденхоф Калерги „Раневропа“, чийто труд българският учен определя като „капитален“ и смята за свой дълг да препоръча горещо идеите, застъпени в него:

„Всяка нация е една светиня. Има само едно средство да се отстрани опасността от една бъдеща война, особено в Източна Европа. Това средство е: защита на малцинствата, чрез един общ етикет на национална търпимост, една Magna Charta на всички европейски народи... Нека не се забравя, че националните въпроси играят днес същата роля, която играха едно време религиозните, и че никой народ, който има и най-малкото съзнание за своето достойнство, няма да се остави да бъде смазан.“

Към този „общ етикет“ апелира Шишманов пред Паневропейския конгрес. Той цитира посланието на немския поет Фридрих Шилер в прословутата му „Песен за камбаната“ (1799):

**„Тъй камбаната дигнете,
Сяките възгетат вий,
В чудний мир на звуковете,
В небесата да се вий!
Здраво, дръж, тегли!
Дига се, трепти!
Радост в тоя град да буди,
Мир звънът ѝ пръв да бъде!**

Шишманов споделя с делегатите на конгреса, че си е позволил малка намеса и заменя стиха „Радост тоя град да буди!“ с „Радост тоя свят да буди!“. Така за първи път прозвучават именно на този Първи всеевропейски конгрес стиховете на Шилер с призив за „радост и мир“. Три десетилетия по-късно самият организатор на конгреса Куденхоф Калерги подновява идеята за обединена Европа и предлага нейния химн – „Ода на радостта“, също от Шилер.

Авторката е старши научен сътрудник в Института по история при БАН.

Олтър „Славянски апостоли“ в катедралния храм „Св. Дева Мария“ в Загреб (XIX в.). Върху него е изписан текст на глаголица.

Снимка Иван Стоименов

Живи съкровища

Международен семинар на ЮНЕСКО

На 20 ноември 2009 г. в резиденция „Бояна“ се състоя международен семинар, организиран от Националната комисия за ЮНЕСКО и Министерството на културата. Наши и чужди експерти обсъдиха първия етап на програмата „Живи човешки съкровища в България“ и подготовката на втория етап, който следва да започне през 2010 година.

Семинарът беше открит от заместник-министър на културата Димитър Дерелиев в присъствието на Светомир Баев – директор на отдел „Културна политика“ в министерството и Александър Савов – главен секретар на Националната комисия на ЮНЕСКО.

Участниците бяха приветствани от Мари-Пол Рудил – директор на сектор „Култура“ в Европейското регионално бюро на ЮНЕСКО във Венеция.

„Нематериалното културно наследство – един от приоритетите на културната политика на България“ – такава бе темата на доклада на Деяна Данаилова, директор на Дирекция „Културна политика“ при Министерството на културата.

За опазването на нематериалното културно наследство в Турция говори проф. Йогюз Йоджал – етнолог от Анкарския университет, председател на Националната комисия на ЮНЕСКО, който сподели, че глобализацията и въвеждането на високи технологии предлагат нови възможности, но същевременно крият и определени опасности. Проблемите и перспективите на читалищата като средища за образование и култура представи проф. д.к.н. Стоян Денчев – председател на Съюза на читалищата в България. За финансирането на инициативи в областта на нематериалното културно наследство говори председателят на Националния фонд „Култура“ Даниел Калчев.

Проф. Румяна Михнева изнесе доклад за опазването на материалното и нематериалното културно наследство като средство за възпитание на младото поколение и принос на Националното движение „Българско наследство“. Проф. Мила Сантова – директор на Института по фолклор при Българската академия на науките, представи българския регистър на нематериалното културно наследство, който е създаден най-напред у нас в сравнение с останалите страни. Показан бе документалният филм „Живи човешки съкровища“. В дискусиата по темата участваха със свои мнения и предложения представители на регионалните културни центрове на ЮНЕСКО в страната. Подчертано бе, че съхраняването на родните обичаи, занаяти, устно творчество и пр. ще става все по-трудно, ако не се активизира съчастието на младите.

В региона на Югоизточна Европа и в частност на територията на днешна България съществува единствено по своето богатство и разнообразие нематериално културно наследство, което носи специфичната ни културна идентичност и представлява важна част от облика на нашата страна. Като приемник на културно-историческото наследство на седем велики цивилизации България е на трето място в Европа – след Гърция и Италия – по брой и разнообразие на открити паметници на културата. Регистрираните недвижими паметници на културата в България са над 40 000, а в държавните и общинските музеи се съхраняват повече от 5 милиона движими културни ценности.

Българските паметници, вписани в Списъка на ЮНЕСКО, са:

Тракийската гробница в Казанлък, Боянската черква, Ивановските скални черкви, Тракийската гробница в Свещари, Рилският манастир, Старият град в Несебър, Биосферният резерват Сребърна и Националният парк Пирин.

Плочата при входа на народно читалище „Николай Хайтов“ в София. Автор на бюста е скулпторът Здравец Хайтов.

Дърво с корен

Втора национална научна конференция за Николай Хайтов

На 30 октомври 2009 г. в СВУБИТ се състоя Втората национална научна конференция, посветена на 90-ата годишнина от рождението на Николай Хайтов. Конференцията бе организирана от председателя на Народно читалище „Николай Хайтов“ Емилия Георгиева, под патронажа на председателя на Съюза на народните читалища проф. д.ик.н. Стоян Денчев. Откривайки конференцията, проф. д.филос.н. Искра Арсенова заяви, че словото на великия писател живее и днес в сърцата ни, че ни кара да се замисляме за простите неща от живота, да преосмисляме по хайтовски съществуването на човека като „дърво с корен“. Участниците бяха приветствани от проф. Денчев и от кмета на община „Изгрев“ инж. Панайот Бончев. Фолклорен поздрав отпразвиха младите народни певци М. Чорбаджийска, Р. Николова и В. Терзиева.

Докладите бяха изнесени в два блока. Първият се ръководеше от доц. д-р Владимир Янев и Емилия Каменова. Доц. д-р Ивайло Христов се спря на идеала „Отечество“ в творчеството на писателя. Доц. д-р Владимир Янев и Елена Алекова разгледаха поетиката и публицистиката на Хайтов, а ст.н.с. д-р Ерика Лазарова представи творчеството на Хайтов като изразение на балканската душа. Интерес предизвика докладът на дъщерята на писателя Елена Хайтова, озаглавен „Гладиаторът Хайтов“. Спомени за Хайтов разказа доц. Стефан Коларов.

Във втория блок под ръководството на ст.н.с. д-р Ерика Лазарова и ст.н.с. д-р Лиляна Стоева Емилия Каменова подробно се спря на дневниците на писателя. Проф. Васил Колевски запозна присъстващите с виденията си за езика на Николай Хайтов, а литературоведът Петко Тотев, автор на едни от първите рецензии за разказите на Хайтов, представи самоизказа на Родопа чрез творчеството на Хайтов. Ст.н.с. д-р Людмила Стоева и проф. Искра Арсенова разгледаха различни аспекти на природата и човека в творчеството на писателя. Публицистът Илия Пехливанов сподели впечатленията си за приноса на Хайтов като съредактор на седмичника „Антени“.

Настоятелството на Народно читалище „Николай Хайтов“ връчи награди на победителите в конкурса за есе на тема „Човек да бъде като дърво с корен“: Анна Николова от 109. Основно училище „Христо Смирненски“ (първа награда), студентката от СВУБИТ Христиана Илиева и ученичката от ПГО „Княгиня Мария Луиза“ (втора награда) и студента от СВУБИТ Ясен Михайлов (трета награда).

Читалище „Св. Седмочисленици“

Единственото възрожденско читалище „Св. Седмочисленици“ е основано през 1862 г. в Самоков. Както посочва в. „Дунав“, по онова време в града има три български училища и читалище. В запазена тетрадка „Счетник на читалището“ е записано: „От 1867 г. останали от читалището 70 гроша и 30 пари“. В книгата на Христо Семерджиев „Самоков и околността му“, издадена през 1913 г., също се потвърждава годината, в която е създадено читалището.

Първият председател на читалището е Иван Д. Доспевски. През същата година е представена пиесата „Ловчанският владика“ – първото театрално представление в града.

В читалището членуват общо 84 самоковлии, разпределени в четири степени според внесения членски внос. То бива подпомагано със средства от местните занаятчии – абаджии, бояджии, кожухари и др. и от мнозина дарители, не само от града. Негова грижа е да подпомага училищата в града и околността: открива ново школо в Долната махала, подпомага бедните ученици, награждава по-добрите, отваря неделни училища и пр. Поддържа богата библиотека с ценна литература. Получава много тогавашни вестници и списания. Открива и книжарница. Често изпраща помощи за българското читалище в Цариград, а от 1874 г. решава да му предоставя всяка година по 15 процента от прихода си. Поема инициативата да се създаде акционерно дружество на читалищата в България, което да поеме издръжката на сп. „Читалище“ и закупуването на книги.

Чорбаджиите и владиката Доситей всячески пречат на читалището, но то развива въпреки това голяма дейност. Периодично се избира читалищно настоятелство и се води редовна отчетност.

Кирило-Методиевският вестник настоява днешното самоковско читалище да възвърне своето възрожденско име (бел. ред.).

Тяга към духовното

Ново читалище „Писмена“ в село Багалевци, високо в Еленския балкан

Христо Медникаров

Идеята на писателя Николай Иванов, роден във Велико Търново, да уреди в старата, 200-годишна къща в село Багалевци в Еленския балкан оригинална експозиция като начало на ново читалище, е дело, което заслужава всякаква подкрепа.

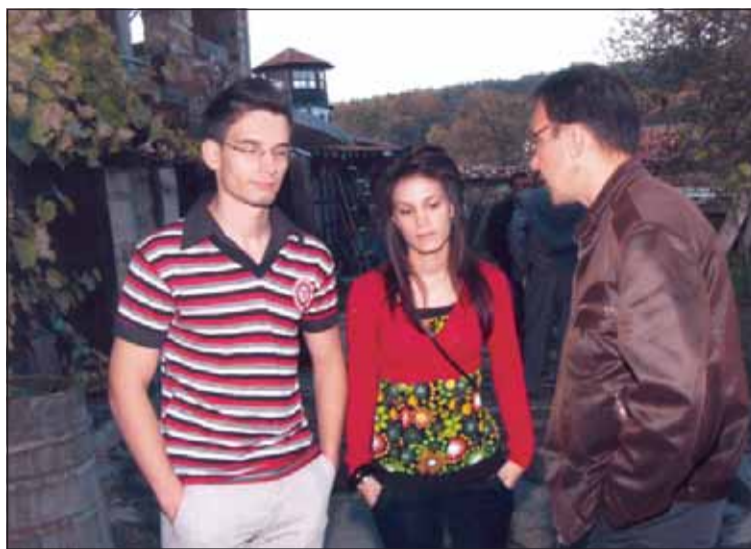
Това не е негово случайно хрумване. И селото Багалевци не е случайно селище.

С името си то напомня за залеза на Второто българско царство, за падането на Търновград в ръцете на азиатските нашественици през 1393 година, когато част от аристокрацията на столицата намира убежище в дилпите на Еленския балкан. За тия трагични времена ни напомнят днес названията на околни села: Горни и Долни Болерци, Граматици, Писараци, Разпоповци, Марян, Багалевци (вероятно от „бегълци“)... Все отблясъци от угасналото зарево на Евтимиевата книжовна школа, достигнали до наши дни.

В Багалевци е съхранено Банишкото евангелие – тринадесетвековен литературен паметник, предаден през 1924 г. от именит тукашен род на Народната библиотека в София. Това евангелие е преписано от поп Йоан от с. Баница, като е прието, изглежда, от избягали от Търново боляри със заръка да бъде преписано наново и опазено от поругание или небрежност.

От Багалевци и махалички около него произхождат дейци на Велчовата завера – някои от тях са избити по най-зверски начин след нейния разгром. Те са имали тъдява леярни -ковачници за оръжие, за което известява по-късно еленчанинът Юрдан Ненов, учител на Иван Вазов.

Тези исторически податки разпалват въображението на писателя и историка Николай Иванов, който закупува старата къща в Багалевци и я превръща в читалище с името „Писмена“. В приземния й етаж той урежда експозиция с инструменти за преписване и подвързване на стари книги. Решава да изпробва и нещо необикновено: да бъде изработен оригинален пергамент, върху който с оригинални мастила от шикалки да бъдат възпроизведени подбрани страници от глаголическото Асеманиево евангелие и Банишкото евангелие. Пергаментът е дело на търновеца Иван Павлов. Той е изработен под наблюдението и консултациите на доц. Мария Спасо-

Елица и Николай Захаријеви (вляво) от СОУ „Иван Момчилов“ гр. Елена – носители на учредената читалищна награда като най-добри реставратори на старобългарски ръкописи. Вдясно: Иван Минчев – ръководител на кръжок.

Демонстративен център за производство на пергамент в читалището. Ръководител Иван Павлов. Вляво: А. Евтимова от общината на гр. Елена

ва, преподавател по старобългарски език във Великотърновския университет „Св. Св. Кирил и Методий“, и не отстъпва по качество на средновековните образци. Идеята среща подкрепата на експерти в Министерството на културата, изследователи на средновековната литература и изкуство от Научния център за славяно-византийски проучвания „Иван Дуйчев“ при Софийския университет „Св. Климент Охридски“, преподавателите от Университета на Света гора проф. Ангел Давидов и проф. Димитър Кенанов, кмета на Елена Сашо Топалов, сърцати местни учители и техни ученици, както и на други „природни българи“.

На този пергамент участнички от литературния кръжок на учителката по български език и литература в училище „Вела Благоева“ във Велико Търново Даниела Солакова и от кръжока на учителя по история в училище „Иван Момчилов“ в Елена Йордан Минчев показват невероятно умение на преписвачи на споменатите ръкописи, рисувайки вгълбено буква по буква евангелския текст. Освен това те се представят отлично и като екскурзоводи в еленската черква „Св. Никола“ и Камбуровия хан.

Една от залите е посветена на писателя Емилиян Станев, тясно свързал живота и творчеството си с Еленския край.

Христо Медникаров

Христо Медникаров на 80 години

Пряк наследник на възрожденски род от един от най-българските градове Елена, Христо Медникаров продължи без никакво прекъсване традицията на българската духовност – и като учител по руски език, и като вестникар, и като писател, и като преводач. Проучи с подробности първообразите на Емилиян-Станевите герои, представи видни будители от родния си край, създаде песни-откровения, за да заслужи признание – напук на евангелското правило – и в отечеството си като почетен гражданин на град Елена. Той е дългогодишен съдейник и автор на Кирило-Методиевския вестник, един истински днешен народен будител.

Достоинство е! На многая лета!

„За буквите – О писменехъ“

С усет за бъдеще

Ячо Хлебаров – строител на читалищното дело в България

Проф. д.филол.н. Мария Младенова

През 1910 г. по време на 50-годишния юбилей на сливенското читалище „Зора“ неколцина читалищни дейци, сливенци и гости от други градове решават, че е настъпило време, а и е необходимо у нас да се създаде Читалищен съюз. Идеята за него се разгласява и обсъжда в печата и на страниците на сп. „Книжовник“ (Плевен, 1910 г.), редактирано от Ячо Хлебаров.

На 12 април 1911 г. в салона на дружество „Славянска беседа“ в София се открива първият учредителен читалищен конгрес. В неговата работа с голямо въодушевление взема участие и 24-годишният студент Ячо Хлебаров. Той е най-младият сред присъстващите 92 делегати, но от изказването му проличава, че познава отлично миналото и настоящето на българските читалища и има ясна представа за техните бъдещи цели и задачи. В края на конгреса редом с проф. Иван Д. Шишманов Ячо Хлебаров е избран за член на първия управителен съвет, както и за уредник на съюзния орган сп. „Читалище“.

Ячо Хлебаров е роден на 4 март 1887 г. в Плевен. Завършва педагогическо училище в Лом, след което постъпва в Софийския университет и три години следва литература. Увлечен от идеите на социализма, по време на следването си той отива в Женева и се сближава с групата на Плеханов. След завръщането си оттам се прехвърля в Юридическия факултет на Софийския университет. Завършва право през 1912 г., а след това работи като адвокат в родния си град. Едновременно с адвокатската си работа на обществени начала той развива кипяща дейност за утвърждаването на българските читалища като водещи институти в духовния и културния живот на страната.

Ячо Хлебаров е надарена личност, с висока култура, богата ерудиция и духовен аристократизъм. Широтата на неговата образованост и духовни интереси, както и задълбочените му познания в областта на литературата, правото, журналистиката, библиотекознанието, изкуството и педагогиката и владението на чужди езици го открояват сред неговите съвременници. Много години от своя живот Хлебаров посвещава на организационната дейност на Върховния читалищен съюз, за да стане един от неговите стълбове и идеолози. Както беше казано по-горе, през 1911 г. на Учредителния конгрес на съюза той е избран за негов деловодител и пръв редактор на съюзния орган – сп. „Читалище“. На VIII редовен читалищен конгрес през 1925 г. е избран за подпредседател на съюза. На този пост той работи до 1931 г., когато на XII конгрес е избран за негов председател и остава такъв до 1939 г. След проф. Иван Д. Шишманов, Стоян Аргиров и проф. Михаил Арнаудов Ячо Хлебаров е четвъртият по ред председател на Върховния читалищен съюз. През цялото това време, независимо от огромната му организационна и административна дейност, той е и постоянен редактор на съюзния орган – сп. „Читалище“. Години наред той определя и ръководи насоките за цялостната работа на съюза, непрекъснато търси средства за стабилизирането му, привлича в него нови членове, подпомага утвърждаването на уставите на новоосновените читалища. От него са написа-

„Читалището иска едно нещо: сърце да обичаш това дело и да работиш за него.“

Ячо Хлебаров

ни десетки окръжни на УС на съюза и резолюции по читалищни въпроси, стотици страници с отчетни доклади, различни проектоустави и уставни. Същевременно той насърчава просветната дейност на читалищата, дава съвети по администриране, финансиране и уредба на новоосновани и стари читалища, води огромна лична и служебна кореспонденция с всички учредения и лица, които са могли да бъдат полезни на читалищното дело. Участва в десетки комисии, в стотици срещи с представители на различни министерства и съюзи за решаване на читалищни проблеми. Приятелството си с голяма част от българските писатели, артисти, учители, журналисти и редактори той използва постоянно за решаване на различни читалищни въпроси. Високата му култура, деликатност и такт, особеното излъчване и атмосферата, която е създавал около себе си, са го правели любимец не само на читалищните дейци, но и на цялата творческа интелигенция в страната. Сред най-добрите му лични приятели са проф. Асен Златаров, Георги Бакалов, Николай В. Ракитин, Антон Страшимиров, Тодор Влайков, Калина Малина, Дора Габе и мнозина други. Организационната дейност на Ячо Хлебаров е огромна и тежка, но той я върши с удоволствие, защото е проникнат от дълбокото разбиране за великата роля на българските читалища в култур-

ния и обществения живот на страната. Той е любим участник и в десетки юбилейни читалищни тържества. Присъства на 30-годишнината от основаването на читалище „Пчелин“ в с. Караш (1925); на 70-годишнината на читалище „Зора“ в Сливен (1930); на 50-годишния юбилей на читалище „Развитие“ във Враца (1934); на 80-годишния юбилей на читалище „Постоянство“ в Лом (1936) и много други. По негова инициатива през ноември 1925 г. се учредява „Фонд Съюзен дом“. Целта е да се съберат средства за собствен дом на Върховния читалищен съюз. Ячо Хлебаров съставя устава на фонда и прави огромно парично дарение от 90 000 лв.

В сътрудничество с Васил Класанов и Стоян Аргиров той изработва и законопроект за народните читалища, който е приет от Народното събрание и влиза в сила от 27 март 1927 г. С този закон се полагат основите на читалищното законодателство в България. Ячо Хлебаров се изгражда и проявява като един от най-добрите ни специалисти в областта на читалищното законодателство. Важни предпоставки за това са юридическото му образование и отличното познаване на световното библиотечно законодателство. Хлебаров изготвя и проектоустава и устава на Читалищната кооперация. Учредена по негова идея на 17 март 1929 г., той е първият ѝ член и постоянен председател до 1941 г. За да я подпомогне във финансово отношение, внася от личните си средства в нейната каса 10 парични дяла в размер на 5000 лв. Читалищната кооперация си поставя за задача да доставя на читалищните библиотеки всички български книги, вестници и списания с голяма отстъпка; да доставя инвентарни каталози, библиотечни мебели, каталожни картички и необходимата библиотечна документация; да кредитира нуждаещите се читалищни кина и др. По замисъл функциите на читалищната кооперация се доближават до задачите на един библиотечен колектор. Предвиждало се е книгите за читалищата да бъдат подвързани, да са библиотечно обработени и във всяка книга да се поставят необходимите каталожни картички.

През януари 1928 г. Ячо Хлебаров основава и Общочиталищен комитет към Върховния читалищен съюз. В него влизат представители на 12 просветни организации и съюзи. Дейността на този комитет се изразява в широка народна просвета – използване на театъра като мощно просветно и възпитателно средство; запознаване на населението с богатствата на нашата родина, поминъка и живота на нашия народ; най-широко използване на книгата за просвета на народа и по-специално на детската книга; откриване на детски читални при читалищата.

Авторът е главен секретар по научноизследователската дейност при СБУВИТ.

Копие от Банишко евангелие върху пергамент, изработено в читалище „Писмена“

Самоков, лето 1751 Къща за четене на книги

Писмените свидетелства, оставени ни от нашите книжовници по страниците на ръкописите, съдържат ценни свидетелства за праобраз на българското читалище. В бележки, изписани от нашия книжовник от XVIII в. Йосиф Брадати в Янкуловия сборник, съхраняван в Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ под № 689, откриваме ценна информация:

„През тази година (вероятно около 1751 г.) турците развалиха къщата в Самоков, която бяха направили (българите), за да четат книги.“

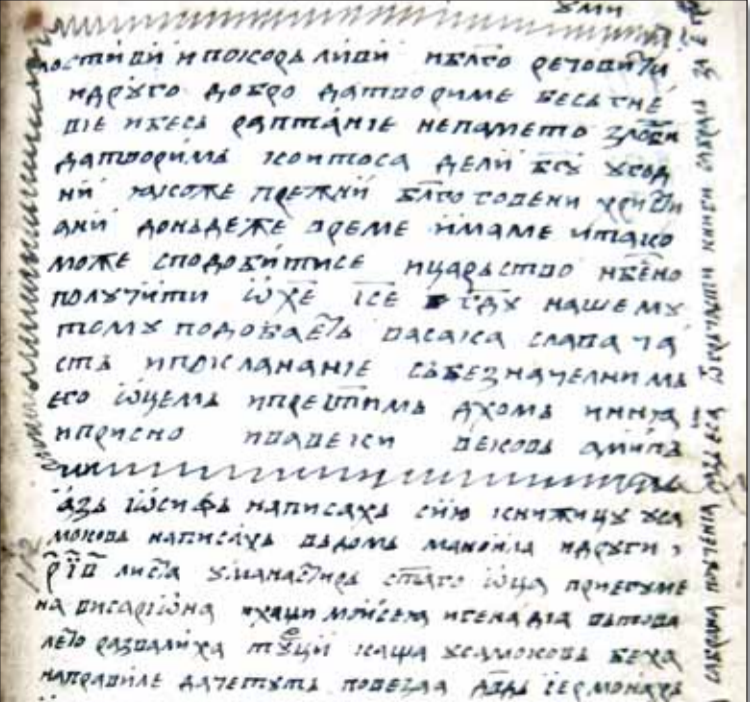
Но въпреки тази ранна податка, четенето на глас и обсъждането на прочетените материали бележат своето начало като обществено явление едва през епохата на Българското възраждане. Конкретен пример за това е патриотичният жест на представители на Попхиновия род от Плевен, които са преки участници в борбата ни за национално освобождение, а освен това осигуряват с книги местното читалище „Съгласие“.

Материал за такова цялостно проучване несъмнено предоставят и документите от централните и регионалните архиви. В спомените си видният наш възрожденски писател и книжовник Илия Блъсков, учител в силистренското село Калипетрово, пише:

„Началото на нашите читалища започна на избрани по средоточието в градищата частни кафенета, дето всеки, който приемаше вестник, донасяше го и се четеше от едного на всеуслишание. И наем за зданието не се плащаше.“

Бояна Минчева

Авторът е архивист към отдел „Ръкописи и старопечатни книги“ на Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“.

Янкулов сборник. Ръкопис от XVIII в. Стр. 269. Съхранява се в Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ (№ 689).

Паметник на Делю войвода в Златоград.
Скулптор Константин Доганов. Открит през август 1981 г.

Осем книги

Благодарение на щедротото спонсорство на инж. Александър Митушев и Николай Дамянов варненското издателство „Славена“ с управител Наско Якимов – възпитаник на Великотърновския университет „Св. Св. Кирил и Методий“, издател и общественик, излизат поредица книги, разпространявани от Етнографския комплекс в Златоград.

☺ ☺ ☺

Величко Пачилов – „Делю войвода“

Второ допълнено издание на книгата, отпечатана за пръв път през 1997 година. Авторът е родом от Златоград, краевед, общественик, председател на софийското дружество „Тракия“ и на Клуб „Родопи“ в столицата.

☺ ☺ ☺

Ефим Ушев – „Златоградски народни песни“

Второ допълнено издание на книгата с народни песни от Златоградския регион на Родопите, събирани и изследвани в продължение на две десетилетия. Съдържа и Следговор на доц. д-р Владимир Янев; Речник на диалектни думи; Списъци на селищни имена и имена на местности, споменавани в народните песни, на лични имена на някои от героите и на фамилни имена, споменати в тях.

☺ ☺ ☺

Никола Дамянов – „Митове и легенди от Златоград“

Сборник с обилен фолклорен материал от Източните Родопи.

☺ ☺ ☺

Здравко Башев – „Златоградски гозби“

Прочут местен кулинар представя единствени по рода си родопски рецепти, достъпни и за съвременния българин.

☺ ☺ ☺

Симеон Идакиев – „Непознатият Златоград“

Пътепис със снимки от едно дълго пътуване от Коста Рика до Златоград с акцент върху древните цивилизации в Южна Америка и Европа.

☺ ☺ ☺

Николай Овчаров – „От Златоград до Перперикон“

Едно пътешествие в миналото, което представя свещения скален град на траките и опазените до днес възрожденски занаяти в Златоград.

☺ ☺ ☺

Любомир Левчев – „Размисли за орфизма“

Свободни размисления за орфическия възглед с ценни илюстрации.

☺ ☺ ☺

Божидар Димитров – „Пътеводител на Златоград“

Туристически маршрути, които представят културно-историческото наследство на Източните Родопи.

Орфеева диря

Балканско фолклорно безграничие от песенния космодрум в Родопа планина

Българското национално радио навършва 75 години. От самото начало то се стреми да присъства на самото място на събитието, с пряко включване в ефира.

Огромна разлика има наистина дали едно радиопредаване се води от тихото затоплено студио, или ще се озвеш сред хорището, където пеят и играят стари и млади, поемайки рисковете на живия диалог с хора различни. А ако това става в Златоград – фолклорния космодрум на България, в близост до паметника на Делю войвода, и имаш вече възможност да прескочиш за малко отгатак границата, през току-що отворения нов път до съседната страна, това носи усещане за интимно общуване с неколкомилонната слушателска аудитория.

Фестивал, основан на една-единствена песен, другаде едва ли има. Естествено в началото следва да се припомни, че междувзвездният запис на сондата „Вояджър“ според изчисленията на компютрите ще просъществува цели 60 000 години в търсене на „братя по разум“ някъде в околностите на съзвездието Малката мечка. И това носи неповторимо усещане за вечност – както е вечна и българската песен.

Импровизираното студио на Програма „Хоризонт“ е настанено в Сивриевата къща – родния дом на писателя Станислав Сивриев, близо до градското хорище. Помогат на Цвети Радева Рада Томова и Мирослав Василев от студиото в София. Открива предаването мъжката певческа група с песента „Момне ле, мари, хубава“. Местният предприемач инж. Александър Митушев, отдавнашен спомоществовател на местни културни инициативи с национално значение, разказва как е построен параклиът „Св. Св. Константин и Елена“, осветен на 21 май 2006 година. Майсторките Здравка Чолакова и Марина Теритова от Етнографския комплекс споделят как подновяват старинни носии и шият нови по поръчка на танцови състави от страната и странство, като единствени взетат и вълнени гайтани на ръка.

Делювата песен изпява младата Таня Скечелиева, солистка в ансамбъла „Филип Кутев“, с награда от Орфеевите празници в Смолян, възпитаничка на фолклорното училище в Котел. Песента прозвучава и инструментално.

Председателят на градското читалище „Просвета“ Пламен Чингаров и секретарят Райчо Пашов разказват за неговата стогодишна история. Понастоящем повече от 150 самодейци намират покрив в него – познават ги из цяла България. Клуб „Хоро“ привлича все повече млади хора. Женската и мъжката певческа група пеят не само родопски песни.

Накрая кметът Мирослав Янчев поздравява Българското национално радио за неговата 75-а годишнина с пожелание за „нови хоризонти“.

Изненадващо прозвучава на живо в ефира песента на дядо Халил Мустафа от село Медуса, което

Съюзът на българските журналисти удостои с наградата за радиожурналистика – 2009 г. Цвети Радева – етномузиколог, редактор при Българското национално радио.

Честито!

„За буквите – О писменехъ“

В. „За буквите – О писменехъ“ подкрепя идеята да се създаде самостоятелна секция „Традиция“ при СБЖ, която да подкрепя утвърждаването на изконните български ценности чрез печатните, електронните и други медии.

Импровизирано студио на Програма „Хоризонт“ при Българското национално радио по време на Третия събор на българите в Европа, Микулчице (Чехия), 23 май 2009 г.

Водещата на предаването „Имат ли песните спирание“ Цвети Радева интервюира Димитър Христов – директор на Българския културно-информационен център в Прага, главен организатор на събора.

Златоградчани се веселят

Хоро за всяка възраст на градското хорище

се намира отгатак границата. Нали само на песните синор не може да се постави, особено по нашите географски ширини! Песните, които нямат спирание; спрат ли – значи умираме...

Кирило-Методиевският вестник даде първоначалната идея за този народен събор с бр. 17, разпространен на български и немски език в Германия през 1993 г.

Българското начало в европейската цивилизация: ОНТОЛОГИЯ НА ИНАЗАЦИЯТА

Проф. д.ик.н. Стоян Денчев, проф. д.педаг.н. Александра Куманова, Николай Василев

Делото на Светите братя Кирил и Методий е изследвано в много посоки и от много български и чуждестранни учени. Вече дефинитивно ясни са основанията за това. Натрупан е огромен библиографски масив, който продължава да се актуализира и систематизира. Но никой досега не се е опитвал да погледне на делото на Светите братя и от психологическа гледна точка.

Неразкрити докрай остават техните човешки образи

Една изключителна инерция от позитивистичен порядък на практика е неутрализираща исторически щрихи от човешките образи на Светите братя.

Съвременната историографска информационна картина на делото на Светите братя Константин-Кирил Философ и архиепископ Методий (очертана от В. А. Билбасов, А. Воронов, Ив. Малишевски, В. Ягич, А. Теодоров-Балан, П. А. Лавров, Г. Илински, Е. Георгиев, В. Велчев, М. Г. Попруженко и Ст. Романски, В. Сл. Киселков, Л. Андрейчин, Т. Л.-Сплавински, Ф. Гривек, К. Куев, К. Мирчев, Б. Ст. Ангелов, Д. Петканова) се обогатява тук чрез обединяването на основните биографични, исторически, графологични, граматически, лексикални и политически основания на това дело от психологическа гледна точка.

Изследователска цел за реконструкция на психологическата гледна точка, с което се свързват животът и делото на славянските първоучители, е да се установи загубената връзка между Аза, цялостната личност и нейните конкретни интериоризация и екстериоризация в историческото време и пространство, анализирани през интелектуалното сито на универсалните адаптивни дефиниции на базата на моделиране на концептуална платформа за интердисциплинарен синтез на: 1) методологично-класификационния дискурс: информационна среда (Ст. Денчев); 2) философско-научно-научен анализ (хуманитарно знание за човека) (А. Куманова); 3) литературно-критическия синтез (онтология на иназацията) (Н. Василев).

Използването на авторска и единна, а не на обща психологическа теория, определя стремежа ни към постигане на максимална обективност, а обективистичните дадености се търсят във времето,

което ги е създало и прославило.

Ще се опитаме да препрочетем чрез реконструкции на христоматийно известни текстове от старата българска литература оцелялата психологическа истина, пулсираща в знаци, обгърнали интелектуалния ореол на Светите братя в конкретно време и пространство (Средновековието – X-XI в., експонирани в културната памет на вечността).

Тези знаци, безспорни за науката, са графемите на глаголицата и кирилицата. Ние възприемаме

глаголицата и кирилицата

като единни, единосъщни християнизирани графични системи.

На практика и двете азбуки имат един и същ графичен източник.

Кирилицата се възприема като наследник на едрото унциално гръцко писмо (А, В, Г, Д, Е, З, Н, О,

„Битолски триод“ (XII в.)

І, К, Л, М, Н, О, П, Р, С, Т, У, Ф, Х, Ц, Ч, Ш, Щ, Ъ, Ы, Э, Ю, Я, а глаголицата – на дребното бързописно гръцко писмо (...γ, δ, ε, ζ, η, θ, ι, κ, λ, μ, ν, ξ, ο, π, ρ, σ, τ, υ, φ, χ, ψ, ω).

Разломът между двете графични системи настъпва много по-късно – към началото на XII в., когато глаголицата е изместена, но не и зачеркната от кирилицата.

Кирилицата запазва вътрешния фонологичен модел и лексикалната същност на глаголицата (югоизточните и отчасти южните български говори на Балканския полуостров от X-XI в.), съхранявайки по този начин спомена както за делото, така и за монашеското име на славянския първоучител и създател на глаголицата Св. Константин-Кирил Философ.

Периодът от XII до XVI в., когато на практика постепенно изчезва въпросната „граница“, се отчита като време, през което вътрешно-асимилационните палеографични

процеси в двете азбуки извеждат на преден план кирилицата, която заимства голям графичен арсенал от гръцката азбука, но в същото време запазва в някаква степен графичните символи на ония уникални български звуци, които липсват в гръцкия език: б [b], ж [ž], ц [c], ш [š], ъ, (меко) ъ, э [ä] или [è], е [e], о [o], (руско) ы [y].

Колкото до кирилицата и споро-

„Асеманиево евангелие“ (X в.)

вете около нейното авторство, ние се придържаме към безспорната информация (единствена засега!), която ни дава византийският автор Димитър Хоматиан в своето „Кратко житие на Климент Охридски“, където

Св. Климент Охридски е новият образописец на букви,

които са „по-ясни в сравнение с онези, които изнамери премъдрият Кирил. Чрез тях той написа цялото боговдъхновено Писание, възхвалните слова и житията на мъчениците и преподобните светци, както и свети песни, които старателно преподаде на най-благоразумните измежду децата.“

Идеята за създаването на глаголицата като априорно съществуваща и обуславяща интелектуална величина би трябвало да се разглежда и като продукт на индивидуалнопсихологично мислене.

Средновековната религиозна философия, скрита в този продукт, най-точно и най-изчерпателно е тълкувана в „За буквите“ от Черноризец Храбър:

„Изпърво започна по гръцки: те прочее казват „алфа“, а той – „аз“. От „а“ започват и двете азбуки. И както гръците съставиха своите букви по образец на еврейските, така и той – по гръцките. Първата буква у евреите е „алеф“, което ще рече „учение“. Като се завежда отначало детето на училище, казва му се: „Учи се“ – това е алеф. И гръците, подражавайки на това, казваха „алфа“. И така се пригоди този еврейски израз към гръцкия език, че казват на детето „алфа“, което значи на гръцки „търси“ вместо „търси учение“. Подобно на това и Св. Кирил създаде буква „аз“. Но като първа буква и дадена от Бога на славянския род за развързване устата на онези, които чрез азбуката се учат на разум, „аз“ се изговаря с широко отваряне на устата, а другите букви се изговарят и произнасят със слабо разтваряне на устата.“

Черноризец Храбър е недвусмислен в пояснението си за Ѡ („аз“):

„Но като първа буква и дадена от Бога на славянския род за развързване устата на онези, които чрез азбуката се учат на разум,

„Лаврентиев сборник“ (XIV в.)

„аз“ се изговаря с широко отваряне на устата.“

Това подсказва, че глаголицата е осигурявала висока степен на идентичност на личността, решила да използва тази азбука. За да бъде подтикната към подобен цивилизован акт обаче, в духовната същност на средновековния човек е трябвало да се събуди стремеж към обгръщане на християнската цялостност, която в случая е дефинируема – за разлика от абстрактните понятия „учение“, „търсене“ – чрез Ѡ („аз“).

Автономната първа буква на глаголицата – Ѡ („аз“), е на практика графичен и семантичен синоним на формата за 1 л. ед. ч. на личното местоимение „аз“, която според тълкувателния изговор остава неизменна в българския книжовен език от старобългарската епоха до най-ново време.

В акростиха на еп. Константин Преславски, гравирани в неговата „Азбучна молитва“, първата буква на кирилицата отново се чете „Аз“, а не „алфа“, както би трябвало да се очаква, защото кирилицата заимства първата си буква от едрото унциално гръцко писмо (А = А = алфа = търси ≠ аз), а не от глаголицата, където първата буква е зографисана по съвсем друг начин – Ѡ:

„Мариинско евангелие“ (X в.)

„Аз се Богу моля с тия думи: / Боже-светороче, що създаде / видим свят и дивен свят невидим!...“

Първата буква в глаголицата – опознаваемият Аз (Ѡ), не губи значението си в кирилицата. Наличието на буквата Ѡ („аз“) и из-

началното Ѡ противопоставяне в глаголицата и кирилицата на еврейската א („алеф“) и гръцката α („алфа“) са антипод на абстракцията.

Средновековната личност, предпочела глаголицата, става неотде-

лима част от християнския храм, защото християнизираният Аз (Ѡ) е вече априорно вдворен в него заради своята апотеозна инкрустация (Ѡ).

Символният Азов комплекс – Ѡ („аз“) = А = А – е кодът, декодиращ поските на човешкото въображение в Българското средновековие (IX-X в.). Вероятно самото изписване на първата глаголическа графема Ѡ е въвеждало миряните в тайнството на християнския кръст.

Всяка азбука е огледало на езика, който графичира

Чрез Азовия комплекс – Ѡ („аз“) = А = А, духовната нагласа на средновековния българин е била предопределена, априорно насочена към друга, неизвестна, несъзнавана до този момент определеност:

„Иван-Александров псалтир“

славянската азбука, богослужбните книги на славянски език, славянското човешко море, възхвалята на Триединния християнски Бог на славянски език.

Само личността, опознала себе си в своята цялостност, може да опознае другите славянски народи и целия християнски свят.

Това е висша форма на конкретизация, която тук наричаме иназация (букв. вдвояване, възкачване, интрониране) в Ѡ [Триединния християнски Бог] чрез Аза, който се е „сраствал“ с модерната за онова време борба с „триезичната ерес“.

Из Пленарния доклад на VII Национална научна конференция с международно участие „България – кръстопът на култури и цивилизации“, 1.11.2009 г., София, със съкр.

„Савина книга“ (X в.)

Като звезда ще изгоря

Обич за поета Петър Парижков

Матей Шопкин

Има някакъв особен символ в това, че навръх Първи ноември – свещения Ден на народните будители, тук – в Националния дворец на културата, се провежда премиера на новата поетична книга на Петър Парижков „Пияни от оптимизъм“. Петър Парижков заслужава тази висока чест! Защото по своя кратък житейски път с неуморната си и благородна творческа и обществена дейност той беше и остава един незабравим съвременен будител на българския дух...

Аз познавам поета Петър Парижков от годините, когато беше ученик в родното си село Алеково, Великотърновска област. Тогава той направи първи стъпки по големия път на поезията. И с ясен и категоричен глас заяви своя висок и светъл поетичен талант. Навярно е предчувствал и своята „звездна участ“, за да изповяда в първата си стихосбирка „Откриване на радия“:

Сега за моя подвиг
идва време –
не да умирам –
да живея за звезда!

И през годините, когато бе граничар на южната граница, и като студент по българска филология в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, а по-късно – като редактор в Радио София, в Българската телевизия и във в. „Пулс“, а след това и като доцент д-р в Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии Петър Парижков остана верен на своята първа и голяма любов – Поезията...

Именно Поезията с главна буква присъства и в книгата му „Родословен знак“, издадена след смъртта на поета. От първата до последната страница книгата на Петър Парижков е осветена от неговата изконна обич към родния му Великотърновски край, към старопрестолния Търновград, към родителите му, към съпругата му Евгения, към дъщерите му Любомира и Христиана. Ето първата строфа от стихотворението, посветено на Христиана:

Дъщеря! –
Тази дума сияе магично.
Тя излъчва отвътре зора.
Ако нямаш ти друга
сдба романтична –
подари на света дъщеря.

Тази дълбока, чиста и трайна обич прелива и в стихотворенията, посветени на Испания и Русия. И в неукротимия му повик за творчество, за неизменна всеотдайност към Словото. „Ръкописи“, „Родина“, „Творчество“, „Любов“, „Испания“, „Русия“, „Полемика“ – „Притча за старобългарската книга“ – така се наричат циклите, които определят сърцевината на тази стихосбирка. Те обозначават смисловите граници на един поетичен свят. На един благословен от Бога поетичен свят, неотделим от корените и върховете на България, от нейната трагична съдба, от титаните на българския дух Христо

Ботев и Пейо Яворов, Алеко Константинов и Никола Вапцаров. В този списък са и непрежалимите млади таланти Миле Марковски, Григор Ленков и Христо Банковски. За тях с обич и болка поетът пише:

Талантът ви разлици
без остатък,
докрай талантът ви опожари.
Горчив е жребият,
горчив и сладък –
забравен плод
с напукани кори...

Мисля, че талантът разлици без остатък и опожари самия Петър Парижков.

Неслучайно в стихотворението „На прощаване“ той отронва стихове, подобни на тежки сълзи:

Ще си отида храбро
и внезапно,
ще си отида, без да ми е жал.
Ще си отида
в бъдещето златно
под ореола на прощане залп.

Уви! Тези тъжни думи се сбъднаха... Но и в живота, и в литературата все още съществуват чудеса. Ето едно от тях: Миналата година съпругата му Евгения и дъщерите му Любомира и Христиана откриват в родната му къща в свищовското село Алеково непубликувани стихотворения. Така се появи на бял свят стихосбирката „Пияни от оптимизъм“. Бързам да кажа – стихотворенията, включени в нея, са силни, изстрадани, талантливо творби, създавани през различни години, при различни обстоятелства. Поетът живее с надеждите, мечтите и тревогите на нашето трудно, сложно и противоречиво време.

Неслучайно той изписва думата „време“ с главна буква. В едно от най-хубавите си стихотворения – „Безсъние“ Петър Парижков пише:

Безсъние!
Ти си толкова
трудно призвание!
Ти си толкова трудна борба!
Всяка нощ
е едно изпитание.
Кой завивжда на тази съдба?

Навярно има наши съвременници, които биха завидяли на тази горда, красива и достойна съдба. Но той, поетът, остава над тях, той не се предава, не съжالياва, не си посипва главата с пепел. До последната си клетка той е отдаден на своето Време. И в стихотворението „Тревога“ пита и себе си, и нас:

Дали ще съществуваме
след ден?
Векът поставя
своите въпроси...
Дали ще се събуждаш
вдъхновен?
И радостта
дали ще носиш?

Гражданинът и поетът Петър Парижков се сливат в единна, неделима сплав. И се извисяват над всички сиви и дребни неща, които битуват и в живота ни, и в българската поезия. Поетът има чувство за дълг и отговорност както пред паметта и заветите на нашите велики предци, така и пред нашите съвременници. Той помни и знае:

Земята е голяма,
защото е носила в себе си
любовта на много столетия.

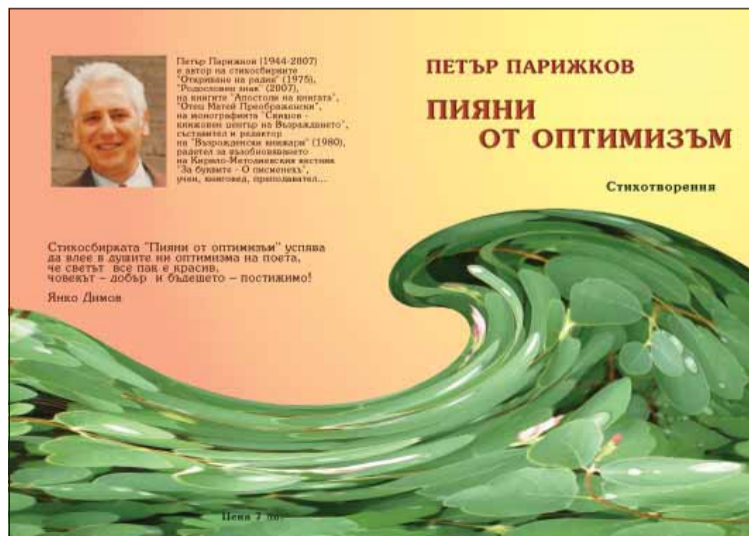
Тези стихове са съкровен израз на искрена любов и към Земята, и към нашия днешен и утрешен ден. И същевременно звучат като особена автобиография, над която блести съдбовният стих: „Аз като звезда ще изгоря“. Този стих е последен от книгата, която е съставена и редактирана от дъщерята на поета Любомира.

В стихотворението „Талантливо момче“ Петър Парижков пише:

Аз не разбрах
как някак изведнъж
почувствах се и възрастен,
и мъдър.
Довчера бях момче,
а днеска – мъж.
А исках юноша
завинаги да бъда.

Петър Парижков беше и остава завинаги в първите редици на тези „пияни от оптимизъм“ горди, вдъхновени и талантливо момчета.

1 ноември 2009 г.

Книгата е издадена през 2009 г. под редакцията на дъщерята на поета Любомира Парижкова, преподавател в СВУБИТ.

Паметник на Св. Климент Охридски при едноименното училище в гр. Павликени. Скулптор Панайот Димитров. Издигнат през 1980 г.

Св. Климент Охридски

Светлина към светлината

Житие и деяния на блажения наш учител Константин Философ

Сполетяха го много мъки и той се разболя. И като боледуваща така дълго време, веднъж видя божие явление и почна да пее тъй: „От ония, които ми казаха: „Да идем в дома Господен“ и се възвесели духът ми и се възрадва сърцето ми.“ И като се облече в празничните си дрехи, прекара така целия ден, радвайки се и думайки: „Отсега вече не съм слуга нито на царя, нито никому другиму на земята, а само на Бога Вседържителя. Не бях, бидох и ще бъда векове. Амин.“

На следния ден той прие монашески образ и като прибави светлина към светлина, нарече се с името Кирил. И в този монашески чин прекара петдесет дни. Когато наближи часът да приеме покой и да се пресели във вечните жилища, той вдигна ръце към Бога и със сълзи отправи молитва, като казваше тъй:

„Господи боже мой, който си сътворил всички ангелски чинове и безплътни сили, който си разпрострял небесата и си утвърдил земята, като си привел от небитие в битие всичко съществуващо, който всякога и всякъде слушаш ония, които изгълняват твоята воля и се боят от тебе, и спазват твоите заповеди, послушай сега и моята молитва: запази твое то вярно стадо, над което беше поставил мене непотребния и недостоеен твой раб; избави го от безбожната и поганска злоба на ония, които говорят хула срещу тебе, и погуби триезичната ерес. Издигни твоята църква с множество и съедини всички в единодушие; създай избрани люде, единомислещи в твоята истинска вяра и в правото изповедание и вдъхни в сърцата им словото на твоето учение. Ако си избрал нас, недостойните, за проповедници на Христовото евангелие и ако ние се стремим към добри дела и вършим това, което ти е угодно – това ни е твой дар. Тези, които ти ми беше поверил, предавам ти ги като твои. Ръководи ги с мощната си десница, и ги покрий с покрива на крилата си, та всички да възхвалят и да славят името ти – на Отца, и Сина, и Светия дух. Амин!“

И като целуна всички със свято целование, рече: „Благословен е Бог, който не ни предаде за плячка в зъбите на нашите невидими врагове, но разкъса техните примки и ни избави от тяхната гибел.“ И така почина в Господа, бидейки на 42 години на четиринадесетия ден от февруари, индикт втори, в 6377 година от Сътворението на света (869). Тогава папата заповяда на всички гърци, които бяха в Рим, а така също и на римляните да се съберат заедно със свещи и да пеят над него и да му направят погребение, каквото биха направили на самия папа. И така и направиха...

(IX в.)

Иконопис на ХХІ век

Космическите рисунки на Васил Иванов (1910-2010)

Плакат на изложбата в Арт център „Алтера“

„Автопортрет“

„Игра на класика“ се наричаше изложбата на Калин Николов, която Арт център „Алтера“ представи през м. март т. г. Тя бе открита от ст.н.с. д-р Вихрен Чернокожев, заместник-директор на Института по литература при Българската академия на науките, а артистът проф. Петър Петров изнесе рецитал по новелата „Разговор с Гоя“ от Иво Андрич.

Помествахме няколко графики от експозицията.

„Вероизповедание“

„Книгар“

През 1963 година Васил Иванов подготвя своята първа изложба от „космически“ рисунки. Дни преди официалното ѝ откриване мълвата, че нещо ново и неподозирано за изкуството ни ще бъде представено у нас, се разнася из София. Още при аранжирането на 70-те табла приятелят му Теньо Стоянов завежда група турски писатели, които не скриват възхищението си, че българската култура намира неординарни пътища за своето отърсване от догматизма.

Ако трябва да уточним каква точно е духовната (а после и творческата) му мисия, то едва ли тя може да се изчерпи с идеите на Петър Дънов, чийто познат и поклонник е самият Васил Иванов. Вярно е, че още като юноша той се приобщава към сектата на дъновистите, научава се да свири на цигулка, храни се оскъдно с това, което сам засажда и отглежда, посреща слънцето (може би единствен в нашата живопис той го и рисува), приема системата йога до пределите на нейната сложност...

Най-важното обаче е висотата на диалога, който Васил Иванов води с природата. Именно това му проникване в нея дублира богатството от влияния, бума от открития, изпреварили изкуството ни с десетилетия. И определената последователност на творческото му развитие. Разбира се, сред манталитета на враждебната среда, усилията му (а и на група негови приятели) изпращат негови творби в различни краища на света. Прави изложби в Будапеща, Лондон, Бейрут, Лайпциг, Източен и Западен Берлин, Женева, Ньой, Париж. Освен в тези градове творби на Васил Иванов има и в Ню Йорк, Сидни, Дюселдорф, Токио, Триест, Мелбърн, Москва. Само в Полша са уредени 20 негови изложби, създаден е и филм от режисьора Йежи Ваулин, последван от българския филм на Димитър Грива „Пътят към Плядите“. Сред почитателите му са Генадий Рождественски, Леонид Коган, космонавтът Алексей Леонов. Говори се, че някакъв френски ценител е паднал на колена пред творбите му...

Но все пак Васил Иванов остава непознат, в сянката на премълчаваните и забраняваните явления, без изследвания и богато отразяване в специализираните издания.

Приятелят му Юрий Буков, подпомагал неговия престой от 1971 до 1974 година във Франция и Швейцария, обяснява

мълчанието, което преследва и там художника, по следния начин:

„От една страна, той имаше много голям успех сред един кръг от познавачи, хора от артистично-интелектуалния свят. А от друга – едно неразбиране и

не се снижават в стойностите си, а действат като следваща крачка, която изчиства знаците на видимото в ново лице. Лицето на космическите видения, носени от предисторията на пространството до следисторията на човешкия живот.

Художникът Васил Иванов в ателието си

„Космически видения“. Креда

равнодушие от страна на широката публика и пресата.“

Остава си художник на един елит от мислещи и обединени в прочита на космическите знаци самотници...

Космическите рисунки на Васил Иванов са нещо като иконопис на нашия век. Сред илюстративната сухост на фантастичната живопис те са чужди. Сред наситените с драма или емоции шедеври на световното изкуство от своето време те

И той беше свободен човек – човекът от барачката в кв. „Изгрев“, украсена с портретите на Ван Гог и Айнщайн – толкова ниска, че си удрял главата в тавана ѝ, за да каже веднъж: „Аз го пробих с глава и видях през него небето.“ Свободен в студа, недоимъка, приятелствата, вярата, изкуството...

А всъщност има ли по-голямо самоутвърждаване от това Вселената да те дари със сетиво за самата себе си?!

Евгений Босяцки

(23 май 1930 г. – 17 декември 2009 г.)

Руски дворянски род – покровител на босяците, след 1917 г. изминава кръстен път от Москва до Париж, за да се върне обратно насам и намери приют сред гънките на севлиевския Предбалкан. Неговият потомък Евгений години наред с нестихващо вдъхновение пресъздава основни ценности на българския дух.

През пролетта на 1979 г. той направи препис на Храбровата творба „За буквите“ по Иван-Александровия сборник от 1348 г., който лети с първия български космонавт на борда на кораба „Союз-33“ и при аварийно завръщане на Земята изгоря в Космоса, споделяйки съдбата на стотици български книги през вековете. Така се появи най-подходящото заглавие на новия Кирило-Методиевски вестник. Като негов първосъздавател Босяцки продължи да рисува за всеки брой. Негов е екслибрисът, колонцифрите, някои рубрики, които се появяват върху страниците на възобновеното след неговия брой 17 издание.

Плакатите с букви – паметници на глаголица и кирилица – се включиха пряко във възраждането на Кирило-Методиевския празник в Русия, като достигнаха с атомохода „Сибир“ до самия Северен полюс. Екслибрисът на в. „За буквите“ се появи и по време на тържество в Кремълския дворец за 1000-годишнината от покръстването на Русия. Много чуждестранни издания също го приеха като свой знак.

В Космоса лети и препис на „История славяноболгарская“, а през следващите години Паисиевата творба бе представена страница по страница с единствени по рода си миниатюри – един истински подвиг, засега странно подминаван и неоченен истински.

Достоинство е! Вечная память!

„За буквите – О писменехъ“

Консултанти
Проф. Славчо Вълчанов
Проф. Светлозар Елдъров
Доц. д-р Тодор Тодоров

Документация
Йордан Ценов

Този брой е осъществен в съдружие с културния център на Република Македония в София благодарение на неговия директор Доста Димовска.

Графичните елементи са на Иван Кьосев от художественото оформление на книгата на Емилиан Станев „Антихрист“.

Изданиято има общокултурен характер и авторите следва да избягват преки политически внушения и коментари. Неподписаните материали в броя са редакционни.

Авторите носят отговорност за своите публикации.

**Благославяйте, а не кълнете!
И поправяйте – ще ви бъдем благодарни...**

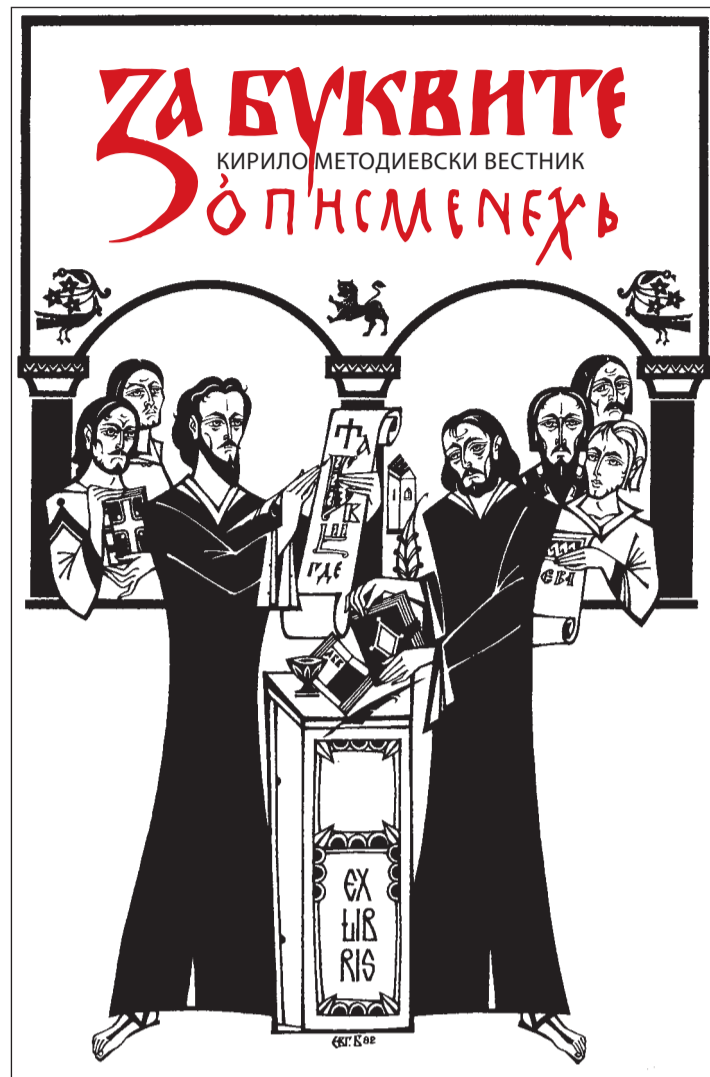
Броят е приключен редакционно на 27 април 2010 г.

„Истинското знание не е вродено – то се придобива.“

Демокрит
Древногръцки философ

До 27 април 2010 г. сайта на в. „За буквите“ – О писменехъ – www.zabukvite.org са потърсили 31 638 читатели от страната и чужбина

ISSN 1312-3785

Излиза от 1979 година.

Бр. 32/ май 2010 г.

Основател на изданието
ВЕСЕЛИН ЙОСИФОВ

МЕЖДУНАРОДЕН РЕДАКЦИОНЕН КОМИТЕТ

Председател
СТОЯН ДЕНЧЕВ

Главен редактор
ИЛИЯ ПЕХЛИВАНОВ

Съредактори
ХРИСТО БУКОВСКИ, РУМЯН СЛАВОВ

Художник
КАЛИН НИКОЛОВ

Графично оформление
КИРИЛ ИВАНОВ

ДЖУЗЕПЕ ДЕЛ'АГАТА, ЕМИЛИЕ БЛАХОВА, ТАМАРА БЪРТЪН, ТОМАС БЪЛТЪР, ЕКХАРТ ВАЙЕР, РАДОСЛАВ ВЕЧЕРКА, МАРЧЕЛО ГАРДЗАНТИ, ДИМИТРИОС ГОНИС, ВАСИЛ ГЮЗЕЛЕВ, ДЖОРДЖО ДЗИФЕР, АКСИНИЯ ДЖУРОВА, НИКОЛА ГЮЗЕЛЕВ, БОЖИДАР ДИМИТРОВ, ИВАН ДОБРЕВ, НЕВЯНА ДОНЧЕВА-ПАНАЙОТОВА, АНТОН ДОНЧЕВ, РУМЯНА ЗЛАТАНОВА, ИЛИЯ ИЛИЕВ, БИСЕРА ЙОСИФОВА, ИГОР КАЛИГАНОВ, КАЛИНА КАНЕВА, ИВАН КОЛЕВ, ЛЮБОМИР ЛЕВЧЕВ, МЕРСИЯ МАКДЕРМОТ, РОЛАНД МАРТИ, ПРЕДРАГ МАТЕИЧ, ФЛОРИАН МЕСНЕР, ХАЙНЦ МИКЛАС, МАРИЯ МЛАДЕНОВА, Смоленски епископ НЕСТОР, СВЕТИНА НИКОЛОВА, КОНСТАНТИНОС НИХОРИТИС, РУМЯНА ПАВЛОВА, ИВАНКА ПАВЛОВА, ИРЕНА ПЕТЕВА, РИКАРДО ПИКИО, ДМИТРИЙ ПОЛИВАННИЙ, ГЕОРГИ ПОПОВ, МАРИЯ ПОПОВА, ЦВЕТИ РАДЕВА, НОРБЕРТ РАНДОВ, ВАЛЕНТИН РАСПУТИН, ЮРИЙ РОСТОВЦЕВ, ДЖУН-ИЧИ САТО, МАРИНА СМОЛЯНИНОВА, ЙОАНИС ТАРНАНИДИС, ХРИСТО ТЕМЕЛСКИ, ФРАНСИС ТОМСЪН, ТЕРГИНА ТОНЧЕВА, ПЕТКО ТОТЕВ, ИМРЕ ТОТ, АНАТОЛИЙ ТУРИЛОВ, ХИЛДЕ ФАЙ, УИЛЯМ ФЕДЕР, ИВО ХАДЖИМИШЕВ, КРИСТИАН ХАНИК, БОРЯНА ХРИСТОВА, ПЕТЕР ШРАЙНЕР.

Коректор
Светла Девкова

Сканиране и графична обработка на илюстрациите
Васил Тетевенски

Съдейници

Йордан Атанасов, Добри Боджиев, Екатерина Георгиева, Борис Георгиев, Пламен Георгиев, Илина Делчева, Калин Димитров, Радон Доков, Владимир Дреновски, Цанко Живков, Деница Илиева, Радка Колева, Иван Николов, Тодор Кожухаров, Йордан Колев, Десислава Лазарова, Лиляна Маринска, Маргарита Мишева, Николай Петров, Ана Райкова, Ана Папукчиева, Юлия Савова, Искрен Стоянов, Димитър Христов, Екатерина Цанкова, Благоевста Цветкова.

ИЗДАТЕЛСТВО „ЗА БУКВИТЕ – О ПИСМЕНЕХЪ“
www.svubit.org, www.zabukvite.org

Директор
БОНКА ХИНКОВА

Секретар
Евгения Василева
Тел. 970 85 89

София, 1784, бул. „Цариградско шосе“ № 119
e-mail: info@zabukvite.org

Печатница **ДЕМАКС**
Директор Марин Несторов

Един майстор на изящната линия

Евгений Босяцки е един наистина забележителен човек, аристократ по произход и по дух. Неговото име се знае от всички ценители на изкуството, които са виждали изящните му картини, разгръщали са многобройните книги, които той е оформил и илюстрирал. И са се удивлявали на божествената му дарба. Изпод неговото перо са излизали в изящен вид произведения на повече от 50 български автори, между които Христо Смирненски, Йордан Йовков, Емилиан Станев, Павел Матев, Владимир Башев. Той е илюстрирал творби на Шекспир, Сервантес, Михаил Шолохов, Алексей Толстой, Валентин Распутин. Първото издание на „Писма за доброто и прекрасното“ от Дмитрий Лихачов – плод на творческа дружба с български писатели и публицисти, бе подкрепено с негови рисунки.

Художникът е носител на много престижни отличия, между които наградата на СБХ през 1967 г. и 1968 г., първата награда от Националната изложба за илюстрация през 1969 г., специални грамоти за участия в Международната изложба на изкуството на книгата в Лайпциг.

Незабавими остават нежните, почти въздушни линии в картините на Босяцки, красивите женски тела, одухотворените образи, пейзажите му, в които диша непреходната красота на нашата земя, видяна през различни сезони, с дърветата и нивите, с диплите на старопланинските баири и старите възрожденски къщи.

Босяцки търсеше багрите и линиите на своята обич в чистия изгрев на деня, в свежестта на българската вечност, в чистотата на щедрото си сърце. Той молитвено се поклонил пред светия олтар на България със своите мадонни, с нейните стари хора, с любовта на младите, с преданията и легендите. Неговите живописни платна, графиките, рисунките и илюстрациите му са сред най-значимите и непреходни богатства в духовната съкровищница на нашата родина.

Драгомир Шопов

„Св. Кирил“. Худ. Евгений Босяцки

„Св. Наум Охридски“. Стенопис от Дичо Зограф в манастира „Св. Георги Победоносец“ на Райчица, край Дебър (1850).

Месец декември, 23-и, помен за нашия преподобен и богоносен отец Наум, велик чудотворец в Деволския Ливан, близо до град Охрид.

Този преподобен и велик отец Наум израсна в Мизия. И съгласно с възпитанието от благородните си родители той счеде благородството и богатството за плевели и се присъедини към равноапостолите Константин Философ и брата му Методий, които обикаляха и наставляваха мизийския и далматинския род, вървейки с тях навред, та чак и до стария Рим.

И там по откровение Божие блаженият папа Адриан ги посрещна тържествено извън града с целия сбор от църковни и градски първенци. Бог показа много чудеса и изцеления и прослави своите светци. След това те изпяха божествената литургия и папата подстрига Константин Философ в иночество, като го нарече Кирил, и го назначи за свещеник, а Методий ръкоположи за архиепископ на Моравия и на цяла Панония.

След извършване на литургия над всичките книги, преведени от гръцки на български език, папата

ги показа на всички, а и самите книги се разгръщаха и показваха.

И папата рече:

„Благословен е Бог! Тези книги са истински жертвоприношения от животни и угодни Богу.“

След това ръкоположи и Климент, и Наум заедно с останалите за свещеници и дякони и заповяда да се извърши целият ред вечерен и утринен по българския текст във великия храм на светите апостоли Петър и Павел...

А Наум и Климент дойдоха в илирийските и лихнидоските страни. И в Деволския Ливан, на края на езерото на Охридския град, в междуречието, Наум съгради голяма обител и храм на чиноначалника Архангел Михаил и на всички небесни сили със средствата и повелението на благочестивия български цар Михаил-Борис и неговия син цар Симеон в годината 6413 (905).

Из „Второ житие на Наум“ (XIII в.)
 Преведе на новобългарски език Куйо Куюев

„Св. ап. Андрей на трон“. Икона от с. Лозенец, Добричко. Тревненска художествена школа (XIX в.)

Наум Преславско-Охридски

Канон за апостол Андрей

Зловерният цар Египт,
 гърчейки се страшно,
 задяван от зъл дух
 и със заплахи пристъпил,
 на кръст заповяда
 теб да привържат, свети.
 Увиснал на кръста,
 ти верните повика
 и напътстваше ги към Христос,
 към пътя на мира.

Към всичките ти, свети, извика:
 „Не ще се уплаша от кръста,
 но ще му се поклоня!
 Спаси и дай ме на Учителя,
 кръсте честни,
 та с тебе врага да победи,
 защото
 всичките верни
 чрез тебе намерихме спасение!“

В смъртта си на Учителя
 уподоби се, свети,
 и вече се засели там –
 в небесните селения,
 превърнал се в ангел.
 С тях сега,
 с ангелите,
 не преставай да се молиш
 пред Бога на всички
 за нашите души.

Към Богородица,
 майко пречиста, пресвята девице,
 която си
 истинско избавление за всички,
 за нас не преставай Бога да молиш,
 когото роди.
 Всички ни спаси
 от злината,
 та в памет на апостола
 усърдно да те възвеличим.

Превод на новобългарски език Стефан Кожухаров